TIJDSCHRIFT OVER PIANOMUZIEK & PIANO'S VOOR PIANISTEN, Ddocenten, PIANOSTEMMERS EN PIANODETAILHANDEL

PIANIST

MAART 2025 - JRG. 12 - NR. 1 - € 9,50

NEDERLAND | BELGIË

INTERVIEWS

David Fray

William Youn

THEMA:

De PIANOSTEMMER

Arturo Benedetti Michelangeli

5 jaar Piano LAB

Liszt & Toetsen

klavier ruhr festival

Cor

BAKKER

VROLIJKE ALLESKUNNER

8 720828 452905

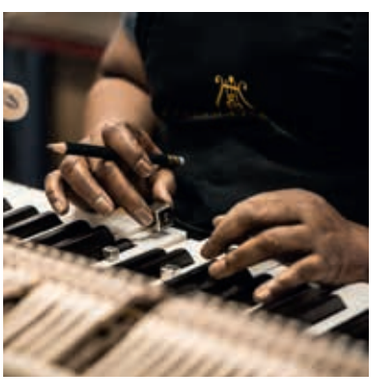
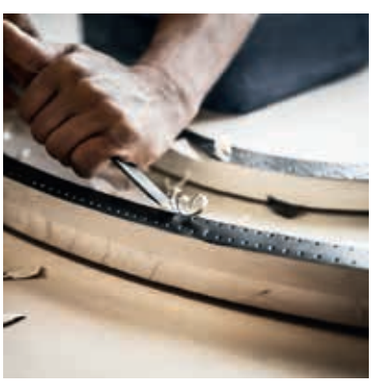
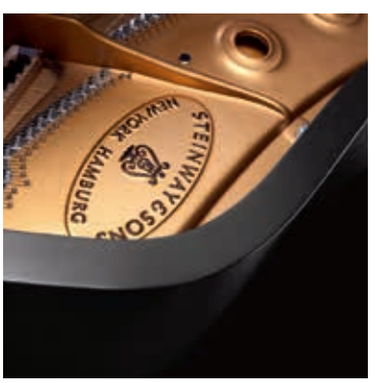
STEINWAY & SONS

THE MASTERPIECE OF CRAFTMANSHIP

MAENE

PIANO'S MAENE - EXCLUSIVE DISTRIBUTOR BELGIUM & THE NETHERLANDS
ALKMAAR - AMSTERDAM - ANTWERPEN - BRUSSELS - DELFT - GENT - LANAKEN - RUISELEDE - UTRECHT
WWW.MAENE.BE - WWW.MAENE.NL

FOTO: YOSHIE KUWAYAMA

REDACTIONEEL

Een nieuwe lente…

Tsja, het is open deur, maar er zit natuurlijk wel een kern van waarheid in. En ook bij PIANIST ontkomen we er niet aan, zeker niet nu we best wat vernieuwing doorvoeren bij de redactie.

Met Cor Bakker op de cover is de toon gezet naar een meer divers muzikaal palet, er is nog zoveel meer mooie en waardevolle muziek. Maar geen nood, we blijven natuurlijk de klassiekers trouw, bijvoorbeeld met een mooie beschouwing van Jurgen Degryse over Arturo Benedetti Michelangeli, of liever over de mystieke dimensies van het musiceren… Ideeën die overigens opvallend genoeg ook terugkomen in de filosofie van Randall Faber, auteur van Piano Adventures, een methode waarmee miljoenen kinderen kennismaken met de piano…

Met meer aandacht voor andere muziekstijlen gaan we ook structureel meer aandacht besteden aan digitale instrumenten, al in het komend nummer, zonder echter de mooie Steinways en Fazioli's te vergeten. Dat is immers het domein van de pianostemmer en meteen ook het thema voor dit nummer, al dekt de term niet helemaal de lading, want stemmers doen nog zoveel meer dan alleen maar stemmen. Lees over de ervaring van Sjoerd Heijda op tournee met Kristian Bezuidenhout en na tien jaar hadden we weer eens de gelegenheid tot een lang gesprek met Michel Brandjes, een zeldzaam fenomeen, op handen gedragen door een keur van toppianisten. Maar ons land kent er nog zoveel meer bevlogen vakmensen die elkaar steeds opnieuw vinden bij de VvPN, en samen ook de lat steeds wat hoger leggen, want zeg nou eerlijk, zonder een goed onderhouden instrument ben je als pianist helemaal nergens.

We kijken daarom alvast weer naar de Akustika beurs in Neurenberg, ook een Walhalla voor technici.

Nog een verrassing: het kerkorgel. Inderdaad, Peter Ouwerkerk schreef een mooi artikel over zijn passie waarmee hij tieners warm maakt voor het kerkorgel… klinkt misschien als een onmogelijke missie, maar niets is minder waar.

We vergeten het muziekleven niet, we ontmoeten David Fray die komt spelen met het onvolprezen Sinfonia Rotterdam dat gelukkig weer even uit de gevarenzone is en ook William Youn die in de Waalse Kerk zijn Nederlands debuut maakt, maar we zien hem ook bij Amsterdam Sinfonietta en bij Piano LAB. Bij dat laatste evenement draait alles om jong talent van de buitencategorie, net zoals bij twee concoursen, Liszt en Toetsen én bij de masterclasses van het Naarden International Piano Festival.

En dan is er nog zoveel meer, ontdek het zelf in deze PIANIST. Veel leesplezier gewenst!

ERIC SCHOONES
Hoofdredacteur/Eigenaar

Agreeable Place PUBLICATIONS

Pianist verschijnt in Nederland en België. Daarnaast in de Duitse taal in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg, Liechtenstein en via controlled circulation in Oost-Europa.

PIANIST
NEDERLAND | BELGIË

COLOFON

Pianist is een uitgave van
Agreeable Place Publications BV
Poolsestraat 41
5282 XC Boxtel

Agreeable Place PUBLICATIONS

Pianist verschijnt in Nederland, België, Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg, Liechtenstein en Oost-Europa (controlled circulation).
www.pianistmagazine.nl | www.pianist-magazin.de

Founder
Henk Brüger sr.

Eigenaar/Hoofdredacteur
Eric Schoones
e.schoones@pianistmagazine.nl
Tel. +31 (0)6-40145568

Eindredacteur
Arlette Beijer
Esther van Helvoort (Beluisterd)

Vormgeving
Eric Geurts, Elan Media

Community manager
Maria Nikiforov

Aanlevering advertenties
Agreeable Place Publications BV / PIANIST
Tel. +31 (0)6-40145568 | +31 (0)411-684431
info@pianistmagazine.nl

Redactieadres
Poolsestraat 41
5282 XC Boxtel
redactie@pianistmagazine.nl

Samenwerkende instanties
NPMB, VvPN, akustika, World Master Pianists, PianoLAB

Foto omslag
Stef Nagel

Aan dit nummer werkten mee:
Jaap Blauwendraat, Margaretha Coornstra, Jurgen Degryse, Cornélie Hoendervanger, Paul Janssen, Christo Lelie, Edward Meijer, Maria Nikiforov, Angelique van Os, Peter Ouwerkerk, Stephan Schwarz-Peters, Rudy Tambuyser, Wynold Verweij, Mario-Felix Vogt.
Beluisterd: René de Cocq, Harry-Imre Dijkstra, Arnoud Heerings, Paul Herruer, Frank Hougee, Paul Janssen, Olga de Kort, Emanuel Overbeeke, Hans Quant, Siebe Riedstra, Wenneke Savenije, Gerard Scheltens, René Seghers, Marjolein Sengers, Emile Stoffels, Wynold Verweij, Aart van der Wal. Selectie: Emanuel Overbeeke.

Abonnementen Nederland & België
PIANIST verschijnt 4x per jaar
Een jaarabonnement kost € 37,50 inclusief btw en inclusief twee edities van The World of Piano Competitions, gratis voor abonnees (€ 12,- voordeel). Ga voor een abonnement naar: www.pianistmagazine.nl/abonnement.
Inlichtingen: Tel.: +31 (0)411-684431
E-mail: abonnementen@pianistmagazine.nl
Een abonnement kan op ieder gewenst moment ingaan en dient twee maanden vóór de vervaldatum schriftelijk te worden opgezegd.

Copyright 2025
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

53 | PIANO LAB

14 | MICHEL BRANDJES

54 | LISZT & TOETSEN

44 | WILLIAM YOUN

Inhoud

THEMA: DE PIANOSTEMMER

13 Column Jaap Blauwendraat | Voor het speelplezier
14 Michel Brandjes | Het jongetje in de speeltuin
18 Sjoerd Heijda | Op tournee met Kristian Bezuidenhout
20 Bijeenkomst | Zoveel stemmen zoveel gedachten

INTERVIEWS

06 Cor Bakker | 40 jaar een vrolijke alleskunner
22 De vele kleine beslissingen van David Fray
43 Luca Sestak | Muziek is communicatie
44 William Youn | Tussen klassiek en modern
58 Randall Faber | Muziek is een avontuur

DE PIANO

36 NPMB | Voor de ondernemende muziekspecialist
38 Uw dealer in België
41 akustika | Uitgebreid aanbod van informatie en seminars

MUZIEKLEVEN

29 Naarden International Piano Festival | Meesters in de dop
30 Klavier-Festival Ruhr | Klaviergeluk aan Rijn en Ruhr
48 Arturo Benedetti Michelangeli en de mystieke dimensie van perfectie
53 Piano LAB viert eerste lustrum
54 Liszt & Toetsen | Terugblik op twee eerste rondes
56 Stay Tuned | Jonge organisten, ze zijn er!

PIANORAMA

62 Concertagenda
64 Flagey Piano Days | Feest van contradicties
67 Concertrecensies

11 | 27 | 47 Nieuws
21 Bladmuziek | Cor Bakker, *Pensieri*
73 Proefspel | Nieuwe bladmuziek
76 Beluisterd | De nieuwe albums

COR BAKKER

40 jaar een vrolijke alleskunner

STEF NAGEL

Hij is bekend van o.a. *Podium Klassiek*, maar pianist Cor Bakker is zoveel meer dan een tv-persoonlijkheid. Hij runt de grootste muziekschool van Nederland, werkt veelvuldig samen met bekende vocalisten en presenteert zijn eigen pianomethode.

Cor Bakker hoopt nooit met pensioen te hoeven gaan, want piano spelen is nog altijd het allerleukste wat er bestaat. Ook had hij nooit gedacht dat hij er zijn brood mee zou kunnen verdienen. We blikken met hem terug én vooruit.

Clare Fischer

Cor Bakker studeerde in 1984 Cum Laude af in lichte muziek aan het Conservatorium van Amsterdam. Ondanks zijn talent was hij een onzekere en verlegen student. Gelukkig gaf bassist en mentor Niko Langenhuijsen hem het nodige zelfvertrouwen, en toen Langenhuijsen een plaat van Clare Fischer (1928-2012) meebracht, ging er een wereld voor Bakker open. “Bij het horen van Clare Fischer dacht ik: dat ben ik! Natuurlijk kon dat niet, maar zijn denk- en speelwijze leek sterk op die van mij. Ik struinde platenzaken af en kocht alles van Fischer,” vertelt Bakker enthousiast.
Toen Bakker kans maakte op een beurs in het buitenland, stuurde hij een cassettebandje met eigen opnames naar zijn held, die via een oud telefoonboek te vinden was in Los Angeles. Bakker hoopte op privélessen. Na drie maanden radiostilte kwam het bericht dat Fischer hem les wilde geven. “Het was een ongelooflijke ervaring. Ik zat ineens bij mijn held thuis. Het was ook confronterend, want ik kreeg oefeningen die ik nog niet beheerste. Dan zakte de moed me in de schoenen. Maar Clare hield vol en liet me het ‘huis afbreken en steen voor steen opnieuw herbouwen’. Na enkele maanden van intensieve lessen keerde ik gelukkig terug naar huis, met veel nieuwe kennis. Ik doe nog steeds inspiratie op uit zijn werk. Ik ben een akkoordenfetisjist en houd van mooie stemvoeringen. Dat heeft hij mij bijgebracht.” Op zijn laatste album, dat dit jaar verschijnt, brengt Bakker een eerbetoon aan Fischer met *A Fresh Circle*. “In dit stuk staat de kwintencirkel centraal en het is een anagram van zijn naam, omdat hij van taalgrapjes hield.”

Meer dan een tv-persoonlijkheid

Na zijn avontuur met Fischer (met wie hij tot diens dood contact onderhield), ging het goed voor Cor Bakker. Hij schrijft daar openhartig over in zijn biografie *In Alle Toonaarden*, die in 2023 verscheen. Maar het was niet altijd makkelijk. Zijn speelschema’s waren in piekjaren erg intens. Zo was hij vaste pianist bij het Metropole Orkest en stond 25 jaar samen met Louis van Dijk op het podium. Daarnaast werkte hij met talloze kleinkunstenaars en cabaretiers, van Karin Bloemen en Brigitte Kaandorp tot Paul de Leeuw, met wie hij jarenlang op televisie te zien was. Ook begeleidde hij sterren als Adele, Robbie Williams, Lady Gaga, Al Jarreau en Andrea Bocelli. En dat terwijl hij van nature erg verlegen was. “Ik zat het liefst met een emmer over mijn hoofd,” zegt Bakker lachend. Toch groeide hij in zijn rol en kreeg hij zijn eigen programma’s: *Cor en Co* en *Cor Op Reis*. Nu is hij te zien als huispianist van *Podium Klassiek* en presenteert hij *Cor’s Jazzpodium* bij NPO Soul & Jazz. Veel publiek associeert hem nog steeds met Paul de Leeuw, hoewel ze samen al ruim 10 jaar niet meer op tv te zien zijn. Wat vindt hij ervan dat mensen hem eerder als tv-persoonlijkheid zien dan als een uitstekende pianist? “Ik vind dat wel jammer. Als ik concerten geef in het buitenland, kennen mensen mij nauwelijks. Ze horen en zien je blanco, en dat vind ik fijn. Met zangeres Fay Claassen, waarmee ik een duo vorm, heb ik bijvoorbeeld samengewerkt met de WDR Bigband. Ik moest die jazzmusici voor mij winnen, en dat was een mooie uitdaging. Ze beoordelen je enkel op kwaliteit. Ik hou ervan om vrij te spelen; dat doe ik het liefst. Ik heb veel te danken aan mijn tv-carrière, maar soms zit het me ook in de weg.”

Thuisspelen met Cor

Cor Bakker is al tien jaar bezig met *Pianospelen met Cor*, de pianodocent voor alle niveaus. Met zijn eigen online lesmethode heeft hij ruim 30.000 leerlingen vertrouwd gemaakt met de piano en daarmee runt hij de grootste muziekschool van Nederland. Het was destijds een flinke klus en investering om orkestbanden op te nemen en zelf arrangementen te schrijven voor de lessen. Mede dankzij veel persaandacht stuurde de vraag het aanbod. Inmiddels heeft hij een heel team dat voor hem werkt.
Wat voor soort leerlingen heeft Bakker? “Het zijn vooral gepensioneerden die nooit aan pianospelen zijn toegekomen of het weer oppakken. Daarom bieden we lessen aan voor beginners tot en met (ver)gevorderden die ook willen improviseren.” Hij lacht: “Heel Holland Bakt niet alleen, maar heel Holland moet pianospelen! Het is goed voor het tegengaan van dementie, het brengt gezelligheid, en kinderen worden er slimmer en socialer van. Ik zeg: win-win!”

Zes Werken

Recent verscheen zijn eerste pianoboek, *Zes Werken*, met eigen stukken, zoals een *Requiem voor Louis van Dijk* (Dijkwacht) en een eerbetoon aan Bill Evans. Verder is er een slaapliedje voor zijn jongste dochter en het dromerige stuk *Pensieri*, dat hij schreef in Italië, waar hij graag komt en waar hij ook zijn cd’s opneemt.
Het *Requiem* speelde Bakker live tijdens *Podium Klassiek*, waarbij het publiek kon stemmen voor de Klassieke Top 400. Tot zijn verbazing kwam het werk vanuit het niets binnen op nummer 42. “Ik schaam me er een beetje voor, want mijn stuk staat hoger dan de cellosuites van Bach! Ik denk dat ik mijn naam maar verander in Cor Bacher,” zegt hij gekscherend. En dat is Cor Bakker ten voeten uit: altijd gevat, bescheiden, maar ook een klasse apart.

ANGELIQUE VAN OS

pianospelenmetcor.nl | corbakker.nl

FAZIOLI Bösendorfer YAMAHA

WIJ BESTAAN 50 JAAR!

- Importeur van Fazioli
- Exclusief dealer van Bösendorfer
- Dealer van o.a. Yamaha, Schimmel, Grotrian Steinweg
- Groot aanbod occasion instrumenten
- Inkoop, verkoop, restauratie, stemmen, onderhoud, verhuur, concertservice

EVERT SNEL
PIANO'S - VLEUGELS BV

Bezoek- en correspondentieadres:
Nieuwendaal 66
3985 AE Werkhoven
Tel. 0343 551577 / 551741
Fax 0343 552059
info@evertsnel.nl
www.evertsnel.nl

van *Elettra Due* (2013)

Pensieri

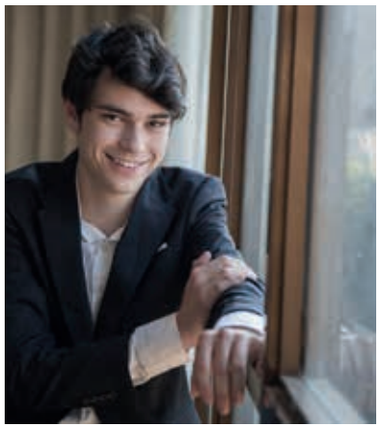
Cor Bakker

Moderately (♩ ≈ 100)

© 2013 Cor Bakker Music

Grote Pianisten in Het Concertgebouw

za 15 mrt

In de Kleine Zaal: Tom Borrow

Voor de tweede keer te gast in de Kleine Zaal: Tom Borrow. Hij speelt onder meer de *Fantasie*, op. 17 van de jonge Schumann, opgedragen aan Liszt. Van Liszt zelf klinken verschillende bewerkingen, van werken van Schubert en Schumann.

zo 23 mrt

Alexander Gavrylyuk

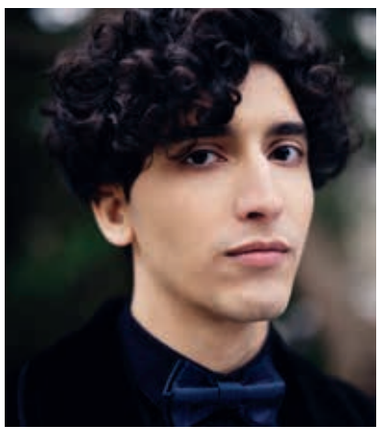
Alexander Gavrylyuk illustreert vanavond de veelzijdigheid van de piano. Moeiteloos koppelt de Oekraïense musicus de klassieke Mozart aan de romantische Chopin en Rachmaninoff, en voegt hij een vleugje impressionisme toe met Debussy.

zo 6 apr

Jorge Luis Prats

Jorge Luis Prats is terug in de Grote Zaal. Deze Cubaan, geroemd om zijn virtuositeit, vult de avond met het uitdagende *Iberia* van Albéniz, een monument binnen het pianorepertoire.

do 17 apr

In de Kleine Zaal: Roman Borisov

Leeftijd valt weg als talent en muzikaliteit samenvallen. Luister hoe Roman Borisov – een vroege twintiger – Rachmaninoffs melancholie net zo overtuigend voor het voetlicht brengt als Beethovens energie.

zo 25 mei

Khatia Buniatishvili

Khatia Buniatishvili maakt haar opwachting met een heerlijk divers programma: werken van Satie, Bach, Schubert, Chopin en meer!

zo 1 juni

Grigory Sokolov

Vanavond zet Grigory Sokolov twee componisten op de lessenaar die bijna driehonderd jaar van elkaar gescheiden zijn: renaissancecomponist William Byrd en volbloed romanticus Johannes Brahms.

zo 22 jun

Krystian Zimerman

Verwacht bij Krystian Zimerman virtuoze genialiteit en subtiele nuances, gespeeld op zijn eigen vleugel, in een programma dat nog een verrassing is.

Bekijk op onze website alle Grote Pianisten-concerten en bestel een serie of passe-partout
concertgebouw.nl of 020 - 671 83 45
dagelijks van 10.00 tot 17.00 uur

HET CONCERT GEBOUW

Fotocredits: zie de desbetreffende concertpagina op concertgebouw.nl

SAMENWERKING MUSIC FUND EN STEINWAY & SONS

Music Fund en Steinway & Sons kondigen met trots de nieuwe samenwerkingsovereenkomst aan die in januari 2025 werd ondertekend. Steinway zal de organisatie ondersteunen met tweedehands piano's van goede kwaliteit die Music Fund kan verkopen om haar projecten met muziekscholen en verdere initiatieven in ontwikkelingslanden en conflictgebieden, alsmede sociaal-artistieke projecten in Europa te financieren. Aan de andere kant doneert Music Fund minstens één keer per jaar een piano van goede kwaliteit – geleverd door Steinway & Sons – aan één van haar projecten. Een andere belangrijke partner van Music Fund is Griffoen Transport, gespecialiseerd in het transport van vleugels en piano's, om een professioneel vervoer van de gedoneerde piano's bij de Steinway verdelers te verzekeren. Een andere grote supporter en ambassadeur van Music Fund is Daniel Barenboim.
Guido Zimmermann, President Steinway & Sons Europa: 'We zijn trots om deze belangrijke organisatie te ondersteunen die zoveel jonge mensen in conflictgebieden, ontwikkelingslanden en andere achtergestelde omgevingen de kans geeft om muziek te beoefenen. Het is en blijft ons doel om het plezier van muziek te verspreiden, want muziek is een universele taal, het verbindt mensen en kent geen grenzen.'

Op 1 april vindt u een online veiling bij Piano Auctions. Ook deze organisatie kan in samenwerking met Griffioen Music Fund helpen om gedoneerde instrumenten te verkopen.
Meer informatie vindt u onder:
https://pianoauctions.nl/auction-calendar/uk-piano-auction-1st-april-2025/

www.musicfund.eu

DEELNEMERS ELISABETH CONCOURS

De kandidaten van het Elisabeth Concours 2025 zijn bekend!
Niet minder dan 289 pianisten tussen 18 en 31 jaar oud hebben hun kans gewaagd voor deze 21ste editie van de wedstrijd. Na een video-preselectie achter gesloten deuren werden in januari uiteindelijk 70 kandidaten, tussen 18 en 31 jaar, geselecteerd. Onder de gelukkigen zijn er maar liefst drie Nederlanders: Aidan Mikdad, Natalia Milstein en Nikola Meeuwsen, en twee Belgen: Valère Burnon en Roeland Vermeulen.
De jury werd voorgezeten door Gilles Ledure en bestond uit François-Frédéric Guy, Daejin Kim, Momo Kodama, Julien Libeer, Jan Michiels, Jean-Claude Vanden Eynden en Boyan Vodenitcharov. De namen van de juryleden van de publieke wedstrijdronden worden later bekend gemaakt.
We kijken uit naar de eerste publieke ronde, van 5 tot 10 mei in Studio 4 van Flagey. De volgorde waarin de kandidaten tijdens de eerste ronde zullen spelen, zal na de loting op vrijdagavond 2 mei worden bekendgemaakt.
Meer informatie op **koninginelisabethwedstrijd.be**

DANIEL BARENBOIM ZIEK

Onlangs maakte de befaamde pianist en dirigent bekend te lijden aan de ziekte van Parkinson. Eerder in 2022 beperkte Barenboim al zijn optredens nadat hij een ernstige neurologische aandoening had ontwikkeld.
Barenboim schrijft op instagram geraakt te zijn door de zorgen van mensen over zijn gezondheid. Voor de toekomst is hij van plan om zoveel mogelijk van zijn professionele verplichtingen na te komen. Hij ziet het West-Eastern Divan Orchestra nu als zijn belangrijkste taak.
PIANIST wenst de heer Barenboim het allerbeste.

Daniel Barenboim met zijn mentor Sergiu Celibidache, Buenos Aires, 1954.

De beste zorg voor uw piano of vleugel

Vindt een vakbekwame pianostemmer of pianotechnicus in Nederland of Vlaanderen op www.vvpn.nl

VvPN is de Vereniging voor Pianotechnici Nederland. Ook met leden in Vlaanderen!

- Vakbekwaamheid en hoogwaardige dienstverlening als doel
- Seminars, workshops en bijeenkomsten. Expertise en kennisdeling
- Ondersteuning van de opleiding Pianotechniek in Amsterdam
- CPT Certified Piano Tuner keurmerk

Meer informatie?
www.vvpn.nl

Pianostemmer worden? Kijk op
www.hmcollege.nl/opleidingen/pianotechnicus

HOUT- EN MEUBILERINGS COLLEGE

Transport van piano's en vleugels in de Benelux, Duitsland, Frankrijk, Italië, Engeland, Zwitserland en Scandinavië

- Voor pianofabrikanten, winkels (detailsector) en particulieren
- Opslag van muziekinstrumenten
- Internationale transporten

Schumanweg 1, 2411 NH Bodegraven - NL
Tel.: +31 (0)172-612644
www.griffioentransport.nl
info@griffioentransport.nl

Voor het speelplezier

De Vereniging voor Pianotechnici Nederland kent een grote verscheidenheid aan pianostemmers en -technici waar collegialiteit en kwaliteit vakmensen verenigt in een prachtig ambacht.

De vereniging werd in 1995 opgericht, de tijd was er rijp voor en er waren al snel meer dan dertig leden, enkele jaren daarna meer dan honderd! Die groei werd ook internationaal met bewondering opgemerkt: 'die Holländer wachsen wie verrückt' en nu heeft de vereniging zo'n 170 leden.
We sloten ons aan bij Europiano (een unie van 18 onafhankelijke nationale verenigingen van pianostemmers) met als eerste hoogtepunt in het jaar 2000 het Europiano Congress in Cavalese (Italië). We bezochten daar tal van seminars, ontmoetten collega en vertegenwoordigers van de bekende grote merken en we bezochten de Fazioli-fabriek. In het bos in Cirese, waar veel zangbodemhout vandaan komt, lieten we een spar vallen, die overigens later volkomen ongeschikt bleek.

Dankzij de aansluiting in 1996 bij het voormalige kenniscentrum SVGB (een organisatie die kleine en bedreigde ambachten ondersteunde) en bij het Hoofd Bedrijfschap Ambachten (met meer erkenning van de overheid en meer financiële middelen tot gevolg) heeft de pianobranche nu een prachtige opleiding die goed opgeleide pianotechnici voortbrengt. De belangstelling voor het vak is er zeker, ook dit jaar zijn er veel meer aanmeldingen dan de 16 leerlingen die het eerste leerjaar aankan.

In november van het afgelopen jaar hielden wij onze jaarlijkse en spraakmakende tweedaagse in Doorwerth waar in dit nummer verslag van wordt gedaan. In januari gingen we op bezoek bij de immer indrukwekkende Steinway-fabriek en de voor ons zeer inspirerende Klangmanufaktur, een revisiewerkplaats in Hamburg, waar vakmensen oude en minder oude Steinway's tot de randen van de zangbodem reviseren en finetunen. De collega's laafden zich aan nieuwe kennis en inzichten, en het is altijd een groot plezier om bij te praten over die ervaringen. We doen er in de volgende editie van PIANIST graag verslag van.

Onze leden komen bij u thuis of in de concertzalen met als belangrijkste doel het speelplezier te dienen. Hierbij kan regelmatig stemmen voldoende zijn, echter een gebrekkig mechaniek tussen toets en snaar is te vaak een onderschatte factor waardoor uw pianospel zich onvoldoende kan ontwikkelen.
Gelukkig is er een groeiend bewustzijn bij pianisten en docenten dat een soepel spelende en welluidende instrument, een cruciale rol speelt bij de wens die we allemaal koesteren om met zelfvertrouwen onbelemmerd de sterren van de hemel te kunnen spelen, op een piano die naar hartenlust meewerkt! Daarom hebben we met ons bestuur en PIANIST besloten intensiever te gaan samenwerken om u nog beter te informeren over piano-technische onderwerpen en de mogelijkheden tot optimaliseren van uw instrument.

JAAP BLAUWENDRAAT

De Vereniging voor Pianotechnici Nederland (VvPN), streeft ernaar om de technische bekwaamheid van pianostemmers en pianotechnici te vergroten. In deze columns laat Jaap Blauwendraat, als voorzitter van VvPN zijn licht schijnen over verschillende aspecten van het vak.

De eenvoudige werkbank van Henry E. Steinway waaraan hij zijn eerste vleugel bouwde in 1836, nog in Seesen in Duitsland. Nu te zien in de Steinway-fabriek in Hamburg.

FOTO: ERIC SCHOONES

INTERVIEW **MICHEL BRANDJES**

HET JONGETJE IN DE SPEELTUIN

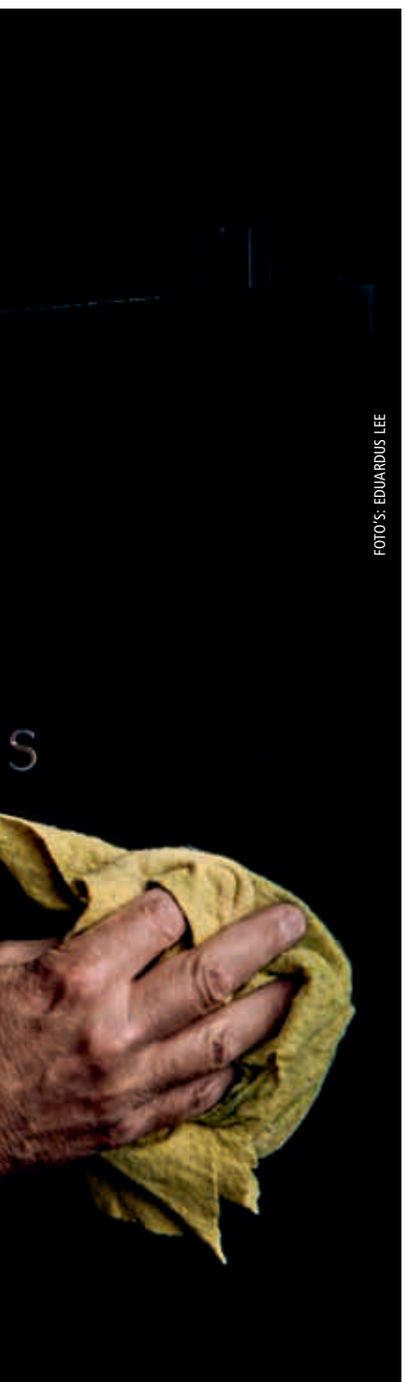
Het is precies tien jaar geleden dat we in PIANIST een interview publiceerden met pianostemmer Michel Brandjes, en toen al waren de superlatieven niet van de lucht: 'Hij is de wereldtop,' zei Daniel Barenboim, Arcadi Volodos ging nog een stap verder: 'een tovenaar,' Radu Lupu hield het bij: 'Brandjes is een artiest,' en Alfred Brendel zei: 'hij is een sensibel en aimabel man met een oprechte interesse voor muziek'. Kort na de jaarwisseling vertelde Brandjes opnieuw over zijn vak.

Het feit dat Maria João Pires de woorden van Volodos hierboven, zelfs in een commentaar op Facebook herhaalde, verraste Michel Brandjes, wat was er gebeurd?
Julien Libeer postte een op het eerste gezicht merkwaardige foto, gemaakt bij zijn laatste cd-opname met een stoel op z'n kant in de vleugel. Omdat de bassen en de discant teveel mengden hield Brandjes die registers daarmee wat meer gescheiden, zoals hij al vaker had gedaan. Michel Brandjes: 'Je hebt die bassen alleen nodig om de discant, waar de vleugel moet zingen, te laten floreren. Dat doet het kruissnarig systeem in de zaal juist heel goed, maar microfoons reageren anders en dan kan het wat onduidelijk klinken.'

Geest

Brandjes houdt van creatieve en ongewone oplossingen, vaak met zelfgemaakt gereedschap. Dat begon al toen hij, lang geleden, hij was 21, midden in de nacht stemde in de Ruïnekerk in Bergen voor Holland Music Sessions met overdag een overvol programma. Hij had weinig ervaring, verwarrende reflecties van het geluid kwamen overal vandaan, daarom trok hij de transporthoes van de vleugel over zijn hoofd om alleen het brongeluid te horen. 'Twee politieagenten, toevallig in de buurt, zag licht branden en kwamen poolshoogte nemen. Ze schrokken zich een hoedje. Een gebochelde geest onder een zwarte doek bij onheilspellend gerommel in de bassen hadden ze niet verwacht.'

FOTO'S: EDUARDUS LEE

Aanvoelen

Hij voelde zich altijd het jongetje in de speeltuin. 'Je wordt alleen wat gedrapeerd met volwassenheid, met wat grijs haar en een zwarte hoornenbril, maar dat jongetje is er nog steeds, net als de pianisten die zo'n jonge en waanzinnig mooie klank kunnen maken aan de Steinway. Ik weet nog goed hoe verbaasd ik was toen ik nog maar net werkte in het Concertgebouw in Amsterdam. Radu Lupu klonk zo totaal anders dan andere pianisten! Er waren zoveel vragen.'
Hij had les op de Steinway Academie in Hamburg en Georges Ammann, zijn mentor daar, zei met een goedmoedige glimlach: 'dat voel je wel.'
Brandjes komt steeds weer terug bij het woord 'intuïtie'. 'Tsja, wat is dat eigenlijk? Ik heb mijn idee daarover weleens gedeeld met Martha Argerich. Ik noemde het toen 'subconscious knowledge', en dat vond ze interessant. Ik wilde er ooit een boek over schrijven, maar Ivan Moravec, zelf ook een begenadigd technicus, raadde me dat af. Mensen die het begrijpen hebben het niet nodig en mensen die het nodig zouden hebben, gaan het daarmee niet begrijpen. Ik denk dat het geheim ook schuilt in het er dagelijks mee bezig zijn. Er over wakker liggen, maar misschien nog beter: ermee wakker worden, als met een ingeving. Dat moet ik onthouden!'

'Het is mijn taak om het instrument te doen vergeten.'

Ja, net zoals Arrau ooit zei dat je met muziek die je een tijdje niet aanraakt, in je onderbewustzijn verder komt.

Ziel

'Veel pianisten vragen mij hoe ik die goddelijke klank van Volodos maak. Maar dat doet hij zelf, met zijn vingers! En hij analyseert het ook niet. Hij zegt: "vergeet de klank, speel met je ziel." Er moet een directe link zijn tussen het oor, de innerlijke voorstelling van de pianist en zijn vingers. Ik moet er alleen voor zorgen dat daar niks in de weg zit, dat die piano eigenlijk niet bestaat. Het prachtige toucher van Volodos wordt in de zalen nog met een aureool van ruimtelijkheid overgoten. Daarbij doen zich veel verschijnselen voor, en al lukt het nooit helemaal, je wil daar je vinger op leggen, want in de beperkte tijd tussen de repetitie van de pianist en kwart voor acht, wanneer de zaal opengaat, wil je zo efficiënt mogelijk van A naar B voor de finishing touch, voor het laatste beetje comfort dat je de pianisten kunt geven. 'Er zijn veel dingen die je niet kunt uitleggen, maar ik doe eigenlijk niets bijzonders. Het gaat om kleine details, van hoe je een toon nog glanzender, langer of zuiverder kan maken.
Ondertussen voelt hij wel een grote verantwoordelijkheid. 'Dat is voor mij als een kwestie van leven of dood.'

'Ik voel een grote verantwoordelijkheid. Dat is voor mij als een kwestie van leven of dood.'

Arcadi Volodos

Brandjes en Volodos werken al ruim twintig jaar samen. 'We spreken elkaar vaak en hij geeft me soms wat raad als ik zelf iets voor hem speel. Volodos is een fenomeen. Voor cd-opnames neemt hij alle tijd. Hij wil niet knippen en plakken, dat hoeft hij ook niet, want met zijn gigan-

tisch talent kan hij de moeilijkste stukken keer op keer herhalen zonder één foute noot. Hij wil alleen complete tracks opnemen, op zoek naar poëzie en waarheid.' Naast Volodos is ook Maria João Pires niet meer weg te denken uit het leven van Michel Brandjes, met haar begon het feitelijk allemaal voor hem. 'Ik houd van haar prachtige beeldspraken, ze spreekt bijvoorbeeld over een kolom van klank, en ze is heel basaal verbonden met het instrument. Van haar heb ik het meest geleerd over de piano. Haar toon is sowieso een wonder. Als ik iets voor haar speel zegt Maria João net zoals Volodos weleens hoe ik iets beter kan doen, en dat zijn altijd onvergetelijke adviezen. Ik voel me zeer bevoorrecht daarmee. Ondertussen heb ik nog en meer regelmatig "gewoon" les van mijn vrouw Olga. Ondanks dat we al heel lang samen zijn, is ze best streng voor mij aan de piano.'

Olga Khoziainova die studeerde in Moskou bij Maria Grinberg, kwam via theaters in Moskou, het Fins Nationaal Ballet, het American Ballet Theatre in New York en het Hamburg Ballett, uiteindelijk terecht bij het Nationale Ballet in Amsterdam, waar ze heel veel werkte met Hans van Manen.

Workshops

Die bijzondere inzichten – 'het is zo'n rijkdom met Maria João' – die probeert hij ook door te geven in workshops. 'Af en toe geef ik een klasje voor de derdejaars van de opleiding voor pianotechnici in Amsterdam, waar ik zelf vroeger ook heb gestudeerd trouwens. Ik vind het prachtig om met die jonge enthousiaste mensen te spreken over de wonderen van de piano. Ik proef mijn eigen nieuwsgierigheid ook bij die jonge mensen. Het is zo mooi om ze te verwonderen, ze gaan nog zoveel ontdekken.'

Schoenendoos

Hij reist de wereld over. Een terugkerende vraag is: waar zet je de vleugel precies op het podium. 'Kijk in Amsterdam is dat quasi een uitgemaakt zaak. Ik kom al 34 jaar in het Concertgebouw en trouwens in al die schoenendooszalen is er eigenlijk maar één ideale plek.' Die zaal zit Brandjes aan zijn hart gebakken. De successtory van de Meesterserie van Marco Riaskoff was eenvoudigweg een optelsom van de grootste pianisten, de mooiste zaal en een subliem instrument. 'Het Concertgebouw heeft een van de mooiste, zo niet de allermooiste, akoestiek van de wereld. Mensen komen hier uit Amerika om naar Mahler te luisteren, alle groten der aarde speelden hier. Uchida noemde ondertussen Amsterdam wel de meest veeleisende zaal, omdat er zoveel kan. Maar als je in de Philharmonie in Berlijn komt, dan blijkt het minder eenvoudig om de vleugel goed te plaatsen. 'Op tournee met pianisten verwachten ze min of meer wel, dat ik op voorhand al die ideale plek heb gemarkeerd met een paar plakkertjes op het podium. Dan kom je weer bij Johan Cruijff: Elk nadeel heb z'n voordeel.'

Chris Maene

Sinds ons laatste interview tien jaar geleden is er veel gebeurd. Michel Brandjes raakte zeer nauw betrokken bij twee bijzondere projecten van Chris Maene, die de pianowereld danig in beroering brachten, en waarbij de creativiteit en de vreugde van het experiment van Maene en Brandjes, goed van pas kwamen. We hebben het over de rechtsnarige piano, ontwikkeld op wens van Daniel Barenboim en de Viñoly-vleugel met dat bijzondere, gebogen toetsenbord.
Het is grappig, beide projecten ontstonden aan de keukentafel bij Barenboim thuis, in gesprek met Brandjes. Barenboim was in de ban geraakt van de oude rechtsnarige klank en via Steinway kwamen we al snel bij Chris Maene terecht. De rest is geschiedenis. 'Ik denk nog vaak aan het concert voor de linkerhand van Ravel, gespeeld op de rechtsnarige van Maene, door Pierre-Laurent Aimard met het Nationaal Orkest van België in Bozar, dat was iets ongelooflijks. Ravel had zelf overigens zelf ook een rechtsnarige piano.'

Het tweede project was zo mogelijk nog revolutionairder. De vleugel gebouwd in nauwe samenwerking met de befaamde architect Rafael Viñoly. Dat begon ook weer aan diezelfde tafel met Martha, Barenboim, Brandjes en Viñoly. 'De architect, ons helaas ontvallen in 2023, was een man die over de hele wereld wolkenkrabbers had neergezet. Hij tekende op een kladblaadje een waaiervorm, en daarmee zijn we naar Chris gegaan, en die heeft werkelijk een huzarenstukje geleverd. Het is een gigantische vleugel, lijkt wel een zwembad. De spreiding van de registers is verbluffend, daar hoor je de strijkers, daar het hout.' Veel pianisten zijn heel enthousiast, vooral ook over het ergonomisch gevormde toetsenbord.

De muziek ondergaan

Voordat we afscheid nemen haalt Michel nog een cd uit zijn tas. 'Kijk eens, een opname van Naum Grubert uit 1992, met de *Schilderijtententoonstelling* van Moessorgsky en etudes en preludes van Rachmaninoff. Nu door Daan van Aalst geremasterd opnieuw uitgebracht, onwaarschijnlijk prachtig, zo beeldend al die karakters en met een superieure klank. Die etude van Rachmaninoff, Roodkapje en de boze wolf, je weet wel, daar kun je met kinderen onder de twaalf niet naar luisteren, zo luguber is dat. Naum is echt een grootmeester, weet je, dat is het geheim, hij laat je de muziek ondergaan, zonder de minste pretenties, gewoon puur, eerlijk.' Brandjes is zichtbaar ontroerd. 'Ja, wat kan er nu mooier zijn?'

ERIC SCHOONES

PIANOSTEMMER OP TOURNEE
SJOERD HEIJDA & KRISTIAN BEZUIDENHOUT

‘OP DE FORTEPIANO, SPREEK IK MIJN EIGEN TAAL’

Fortepianospeler, klavecinist en pianist Kristian Bezuidenhout maakte in de herfst van vorig jaar een tournee door Europa. In Metz speelde hij met het Orchestre des Champs Élysées onder leiding van Philippe Herreweghe. Pianofortestemmer Sjoerd Heijda was erbij.

Vandaag heb ik 500 kilometer gereden om op tijd in Metz te zijn voor de repetities van het vierde pianoconcert van Ludwig van Beethoven. Het is herfst en het regent al de hele dag, maar gelukkig is het net droog als ik de pianoforte ga uitladen. Zo’n kostbaar en fragiel instrument ontstemt snel en mag absoluut niet nat worden.

De beste akoestiek van Frankrijk

Bij de ingang van de concerthal Arsenal in Metz herinneren vier kanonnen en veertig stenen kanonskogels nog aan de vorige bestemming van het gebouw. In de negentiende eeuw, in de tijd van Napoleon III, was het een wapen- en munitieopslag. Pas in 1989 verrees het huidige gebouw, ontworpen door de Spaanse architect Ricardo Bofill, een treffend voorbeeld van tot ploegscharen omgesmede zwaarden. In datzelfde jaar voltooide de Amerikaanse pianobouwer R.J. Regier de pianoforte waarop Kristian Bezuidenhout vanavond zal spelen, een kopie van Conrad Graf uit 1824, uit de collectie van Edwin Beunk.

De sfeer van de concerthal, met zijn warme kleuren en pilasters van beuken en platanen, sluit naadloos aan bij de oude muziek die pianist en orkest hier ten gehore zullen brengen. Ooit roemde de Russische dirigent Mstislav Rostropovitsj de uitzonderlijke sfeer van het Arsenal, evenals zijn fantastische akoestiek. Volgens enkele musici uit het orkest van Herreweghe ‘de beste akoestiek van Frankrijk’. Er worden hier dan ook veel cd-opnames gemaakt.

Ik breng de pianoforte naar zijn plaats op het podium, vóór het orkest, zodat het publiek de pianist kan zien. In eerdere periodes, voor Beethoven, stond de pianoforte vaker midden in het orkest. Deze verandering weerspiegelde de rol van de pianist in de concertomgeving, al weten we dat niet helemaal zeker: we hebben immers geen afbeeldingen van concerten uit die tijd. Beethoven zelf zou er vast van genoten hebben: de meestercomponist mocht graag zijn virtuositeit en expressiviteit etaleren. Voor de musici en de dirigent is deze opstelling minder prettig, zo kunnen ze de piano immers minder goed horen.

Hygrometer

De pianoforte is nog gevoeliger voor wisselingen in de luchtvochtigheid dan een moderne piano, en daarom heb ik een hygrometer bij me. Na de reis is het instrument inderdaad erg ontstemd, en bovendien uit balans. De bassen zijn te laag, de diskant is te hoog, dus stem ik twee keer: voordat de repetities beginnen en ook nog eens voor het concert. De tweede keer valt het gelukkig mee en krijg ik de gelegenheid om Kristian Bezuidenhout te spreken. Als vaste stemmer van de pianofortes die hij bespeelt, heb ik zijn carrière op de voet kunnen volgen: we kennen elkaar al meer dan dertig jaar. Bezuidenhout werd in 1979 geboren in Zuid-Afrika, maar studeerde in Australië en Amerika. Op zijn 21ste won hij de eerste prijs én de publieksprijs in het prestigieuze pianoforteconcours van het Festival Musica Antiqua in Brugge.

Klik

Waarom speelt hij bijna altijd op een fortepiano, en hoe is de liefde voor dat instrument begonnen?

'Vroeger, tijdens mijn opleiding,' zegt Bezuidenhout, 'had ik niet het idee dat ik een solist zou worden. Net als ieder ander speelde ik op een moderne piano. Maar vanaf het moment dat ik de fortepiano ontdekte en Philippe Herreweghe, John Eliot Gardiner en Frans Brüggen leerde kennen, voelde ik een bijzondere klik tussen mij, het instrument en de muziek. En voor het eerst van mijn leven wist ik toen wat ik wilde worden: concertpianist. Begrijp me goed, ik vind het heerlijk om op een moderne piano te spelen, ik speel graag een pianoconcert van Mozart op een Steinway – dat doe ik zo'n twee of drie keer per jaar – maar het liefst speel ik op een fortepiano, dan spreek ik mijn eigen taal.'
Ik begrijp zijn voorkeur: de lichte en heldere klank van de fortepiano past goed bij de orkestklank en is ook vanuit historisch perspectief – Beethoven componeerde dit pianoconcert in 1805 – een betere keuze dan een moderne concertvleugel, met zijn luide en enigszins vette klank. In ieder geval is er een perfecte balans tussen orkest en piano, en dat vindt ook het publiek, getuige het applaus dat na afloop vanuit de uitverkochte zaal weerklinkt.

Mis in C

Na de pauze komt het koor van Philippe Herreweghe het podium op: Collegium Vocale Gent, om samen met het orkest de Mis in C van Beethoven te vertolken. Het publiek luistert ademloos naar de mis die Beethoven componeerde in opdracht van de Hongaarse prins Nicolaus Esterhazy, en al meer dan twee eeuwen overal ter wereld wordt uitgevoerd en na het concert gaat het gezelschap naar Barcelona en later nog naar Wenen en Boedapest.
Mijn werk zit er na vanavond op, bij de volgende concerten speelt Kristian Bezuidenhout op een andere pianoforte. Ik rijd morgen weer 500 kilometer huiswaarts, om de pianoforte veilig in bij Edwin Beunk Enschede af te leveren.

SJOERD HEIJDA

DE VERENIGING VAN PIANOTECHNICI NEDERLAND (VVPN)

ZOVEEL STEMMEN, ZOVEEL GEDACHTEN

Stelt u zich eens voor: de betoverende klanken van een perfect gestemd instrument, vingers die soepel over de toetsen dansen... Achter die unieke ervaring gaat een wereld schuil van de toegewijde vakmensen van de VvPN, die onlangs nog in warme collegialiteit en met passie hun kennis deelden. Edward Meijer doet verslag van een tweedaagse bijeenkomst in november vorig jaar, vol innovatieve tools en geheimen gedeeld door meesters in het vak.

Altijd op zoek naar de hoogste kwaliteit in pianostemmen en -onderhoud, zorgt de VvPN ervoor, via workshops, bijscholing en internationale samenwerking, dat haar leden altijd op de hoogte zijn van de nieuwste technieken en ontwikkelingen en dat vaardigheden worden aangescherpt. Zo garandeert het CPT-keurmerk (Certified Piano Tuner) dat uw kostbare instrument in de beste handen is.

Walhalla

Joachim Leonardy, expert in vleugeltechniek, deelde zijn indrukwekkende kennis over de akoestische constructie van de vleugel. Hij liet ons ook kennismaken met het prachtige gereedschap van Jahn Pianoteile, waar hij werkzaam is. Het was een waardevolle ervaring om in deze tijd van internet en online bestellen, nieuw gereedschap eens echt in handen te hebben.
Ook de stand van Sven en Kathleen Taffijn, eigenaren van Taffijn Piano Supply uit België, presenteerde een indrukwekkende collectie gereedschap, een waar walhalla voor pianotechnici, met een uitgebreid aanbod aan hoogwaardig gereedschap voor elke denkbare klus.
Emile Modde van Taffijn introduceerde Wood Nano Gradient (WNG), een revolutionair nieuw composietmateriaal op basis van hout en carbon nanobuisjes voor pianomechanieken. Dit materiaal is sterker, lichter en stabieler dan traditioneel hout en ongevoelig voor vocht en temperatuurschommelingen, wat zorgt voor een consistente aanslag en betere repetitie. Bovendien is WNG duurzaam en milieuvriendelijk, een belangrijke innovatie.

C. Bechstein

Torben Garlin van C. Bechstein Concertservice gaf een demonstratie over de beste manier om een C. Bechstein concertvleugel voor te bereiden op een concert. Deze vleugel was beschikbaar gesteld door Bol Piano's en Vleugels. Garlin behandelde onderwerpen als het afregelen en intoneren van de vleugel, en hij besteedde ook aandacht aan het vastzetten van stempennen. Deze werkzaamheden zijn natuurlijk ook relevant voor andere merken. Bijzonder was dat Garlin ook inging op de vele innovaties van C. Bechstein, zoals het feit dat C. Bechstein momenteel zelfs zijn eigen hamerkoppen produceert – een uniek gegeven in de pianowereld.

Duurzaam

Wim Heres deelde zijn kennis over het revitaliseren van oude bassnaren, die door de jaren hun oorspronkelijke helderheid en resonantie verliezen. In plaats van ze te vervangen, demonstreerde hij een methode om deze snaren nieuw leven in te blazen. Duurzaam en kostenbesparend.
Pianostemmer en technieker Coen van Dongen demonstreerde een effectieve methode om koper erosie, een vorm van corrosie die koperen onderdelen van piano's aantast, waardoor vooral in oudere instrumenten het mechaniek kan vastlopen.

Technologie

Wim Feldhaus en Frans Pietjouw presenteerden de revolutionaire Adjustable Piano Touch Electric (APTE). Dit systeem maakt het mogelijk om de aanslag van een akoestische piano elektronisch aan te passen aan de individuele voorkeur van de pianist.
Michiel van Loon, vraagbaak voor velen in de pianowereld, deelde met zijn jarenlange ervaring, zijn kennis over hoe moderne software kan bijdragen aan een optimale stemming.
Sandra Dębska van Piano Guard presenteerde het Piano Guard System, een geavanceerd systeem dat de temperatuur en lucht-

Torben Garlin

Frans Pietjouw en Wim Feldhaus

Taffijn Piano Supply

Wim Heres

Pieter Verhulst met de Keybird XI

Penningmeester Fedde Wagenaar en voorzitter Jaap Blauwendraat lezen PIANIST

Sandra Dębska

Gezellige collegialiteit

vochtigheid rond piano's actief bewaakt en reguleert. Dit voorkomt schade en zorgt voor een stabiele stemming, langere levensduur en bescherming van de mechaniek. Sommige modellen bieden extra functies zoals app-bediening en luchtreiniging.

Reispiano

Tadeáš Doskočil nam ons mee in de fascinerende wereld van Petrof, de Tsjechische pianofabrikant met een rijke geschiedenis die teruggaat tot 1864.
Pianoverzamelaar en technicus Pieter Verhulst stal de show met de Keybird X1 piano, een draagbare piano van slechts 38 kg met één snaar per toets. Deze compacte piano, geproduceerd in Denemarken, levert een verrassend volle, en authentieke klank en is ideaal voor mobiele muzikanten. De Keybird X1 is eenvoudig te demonteren en met de ingebouwde wieltjes en draagtas is het vervoer een fluitje van een cent. De 69 toetsen van normale grootte over bijna zes octaven maken de Keybird X1 tot een zeer acceptabele akoestische piano die overal mee naartoe kan.
Na twee dagen vol seminars gaf concertpianist Robert Poortinga, bekend om zijn virtuoze spel en diepgaande muzikaliteit een inkijkje in zijn wereld.
Hij stopte echter al snel met zijn concert en op zijn verzoek werd de vleugel iets verplaatst, waardoor de klank vrijer kon resoneren. Tevreden speelde Robert verder en de pianostemmers in de zaal knikten instemmend. Vervolgens werden ze getrakteerd op een prachtig pianoconcert. Het was een bijzondere en inspirerende ontmoeting die nog maar weer eens onderstreepte hoe pianist, stemmer en pianobouwer samenwerken om muziek te laten klinken.

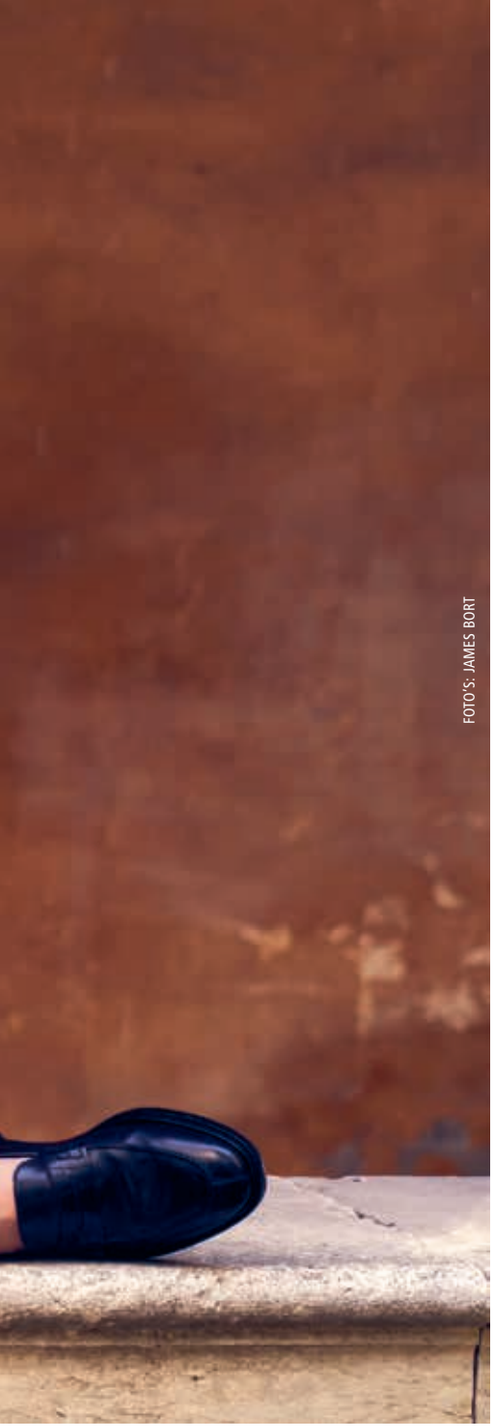
EDWARD MEIJER

De vele kleine beslissingen van David Fray

Het is al weer een tijd geleden dat David Fray zijn veelbesproken cd met Bachs Goldbergvariaties *uitbracht. Een nieuwe opname laat nog steeds op zich wachten. Gelukkig voor alle fans doet de Franse pianist komend voorjaar twee keer Nederland aan. Op 26 maart geeft hij met cellist Victor-Julien Laferrière een recital in het Amsterdams Concertgebouw en daarna in mei volgen nog drie concerten met Sinfonia Rotterdam met Mozarts 'Jeunehomme-concert'. Genoeg aanleiding voor een gesprek over Mozart, de betekenis van de piano in zijn leven en toch, een nieuwe cd.*

David Fray een eigenzinnig pianist noemen is een understatement. Sinds hij de internationale podia betrad nadat hij de tweede prijs won tijdens de Montreal International Music Competition in 2004, baart hij opzien met zijn verschijning en zijn spel. Vooral na de ARTE-documentaire *Swing, Sting and Think* uit 2008 waarin zijn excentrieke bewegingen achter de vleugel breed werden uitgemeten, werd hij geregeld vergeleken met Glenn Gould. "Ik hoop dat ik inmiddels duidelijk heb gemaakt dat ik mijzelf zeker qua spel helemaal niet met Glenn Gould wil vergelijken. Ik zou veel gelukkiger zijn als ik in één adem genoemd word met Wilhelm Kempff. Wat ik zo mooi vind aan zijn spel is dat hij de piano kan laten zingen en spreken. Dat is mijn ultieme doel. Altijd. Wat ik ook speel." Dus ook als hij zoals binnenkort met Sinfonia Rotterdam Mozarts Pianoconcert nr. 9 in Es KV 271 uitvoert. Fray verheugt zich erop dit beroemde werk weer eens op het podium te brengen. "Het werk is niet alleen zo bekend vanwege de naam van het concert", zegt

FOTO'S: JAMES BORT

hij. “Het is vooral het stuk zelf dat mij iedere keer weer verrast. Mozart schreef het toen hij eenentwintig was. Relatief jong, maar het is wel het eerste grote meesterwerk van hem. Na die roep van het orkest begint de piano meteen. Alsof Mozart direct duidelijk wil maken dat het om een dialoog tussen piano en orkest gaat. Maar het meest verbaasd ben ik over het langzame middendeel. Dat deel blikt als het ware terug op de opera’s van Gluck. Het is een enorm lyrisch deel dat zich ergens tussen barok en klassiek beweegt en dat hele diepe emoties etaleert. Dat vind ik uitzonderlijk voor een jongen van eenentwintig. Veel elementen die de latere Mozart zo typeren zijn in dit concert al volop aanwezig.”

Dialoog

Naast het concert is ook het weerzien met Conrad van Alphen van Sinfonia Rotterdam een reden voor Fray om met veel plezier naar Nederland af te reizen. “Het is de eerste keer dat ik met Sinfonia Rotterdam speel, maar met Conrad heb ik al eerder gewerkt. Hij leidt een klein orkest. Daar houd ik van. Met zo’n klein kamerorkest kom je veel sneller tot de vorm van kamermuziek die Mozarts concert nodig heeft. Ik beschouw het stuk als een genoeglijke conversatie tussen vrienden. Dan is het belangrijk dat je als pianist een goede relatie hebt met de dirigent en de orkestmusici.”

Fray speelt zoals vanouds op een moderne vleugel. Toch wil dat niet zeggen dat hij niets op heeft met de historische uitvoeringspraktijk. “Het is altijd goed om historisch geïnformeerd te zijn, maar ik raak vooral geïnspireerd door goede muziek. Om het even wat het instrument, de stijl of de uitvoeringsvorm is. Natuurlijk blijft het belangrijk om te weten wanneer iets geschreven is en hoe het destijds geklonken zou kunnen hebben, al wil ik absoluut niet pretenderen dat de historische uitvoeringspraktijk het leven op aarde veranderd heeft. Voor mij bestaat er in muziek geen vooruitgang. Furtwängler en Harnoncourt kun je niet met elkaar vergelijken, maar hun opnamen hebben voor mij nog evenveel bestaansrecht. In Nederland hebben vooral Frans Brüggen en Gustav Leonhardt mij geïnspireerd. Niet vanwege hun visie op de historische uitvoeringspraktijk, maar gewoon omdat het zulke uitzonderlijke musici waren. Dat staat voor mij helemaal los van welke historische correctheid dan ook.”

Noodzaak

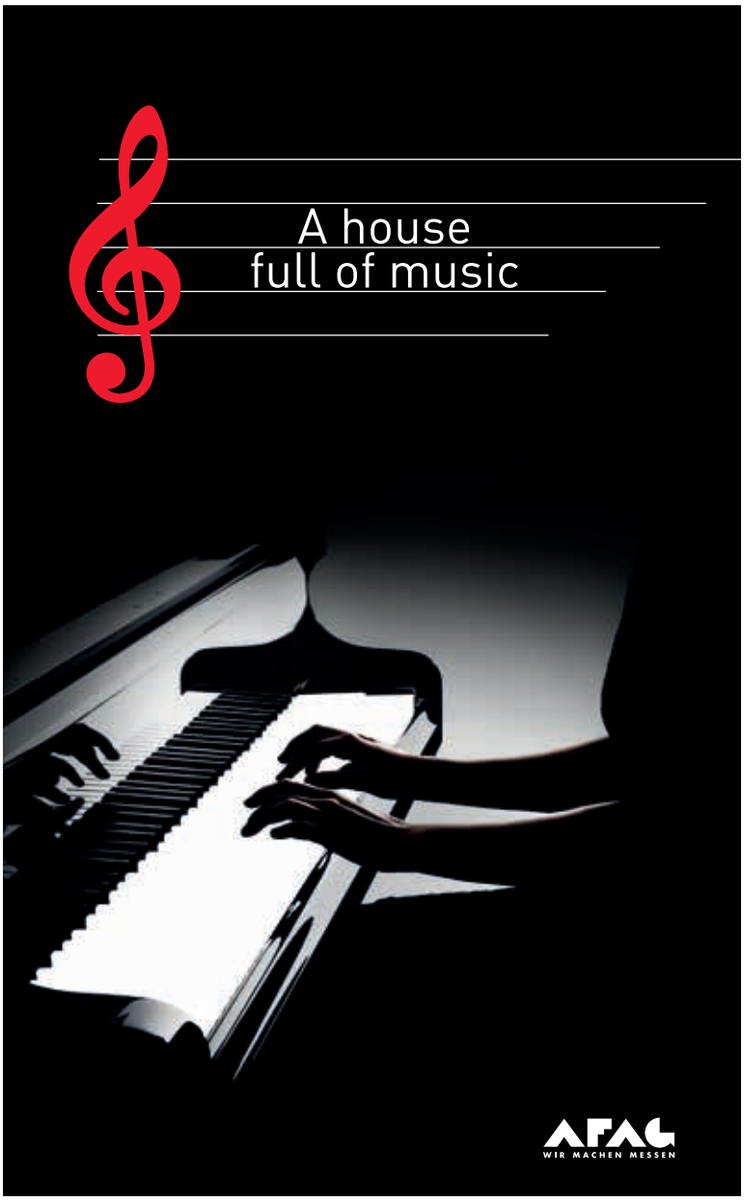
Zijn visie op muziek in het algemeen en de historische uitvoeringspraktijk in het bijzonder heeft ongetwijfeld te maken met de wijze waarop hij voor het eerst kennismaakte met de muziek van Bach. “Mijn vader was in mijn jonge jaren een goede amateurgitarist. Hij speelde Bach op de gitaar en ik vond het prachtig. Ik denk dat mijn liefde voor Bach daar begonnen is. Mijn ouders hebben sowieso een grote rol gespeeld op muziekgebied. Alleen al het feit dat ik piano speel komt door mijn ouders. Het was geen plotselinge inspiratie, geen diepe wens. Vanaf mijn vierde jaar kreeg ik pianoles. Punt. Alleen was het al snel duidelijk dat muziek heel belangrijk voor mij was. Ik had en heb muziek nodig. Ik vind het absoluut een privilege om al die prachtige stukken voor publiek te spelen, maar voor mij persoonlijk is muziek in welke vorm dan ook gewoon een noodzaak om te kunnen leven. Dat ik professioneel pianist ben geworden heeft ook niets met een droom te maken. Het zijn vele kleine beslissingen geweest die uiteindelijk één hele grote beslissing lijken.”

> “Muziek is een noodzaak om te kunnen leven”

Vrijheid

Waarom muziek zo belangrijk is vindt hij lastig te benoemen. “Veel muziek is geschreven zonder woorden”, doet hij een poging. “Die muziek kan spreken, vragen stellen, een manier van denken veranderen. Muziek speelt een rol op zo veel verschillende niveaus. Voor mij is muziek altijd in mij en om mij heen aanwezig. Het is de lucht die ik adem. Er is geen scheiding tussen muziek en leven. Muziek is leven, en leven is muziek. Alles gaat samen. En om er nog een element bij te halen: liefde en muziek, of breder, liefde en kunst zijn de zaken die het leven tot een betekenisvol leven maken. *The rest is crap.*”

Fray geniet van de vrijheid die hij heeft als pianist en van de mogelijkheden die hem geboden worden. Een strakke planning zit daar in het geheel niet achter. Omdat hij geen carrièreplan heeft is hij ook niet gefocust op het regelmatig uitbrengen van cd’s. “Ik heb net een nieuwe cd opgenomen”, zegt hij desondanks. “De bedoeling is dat de release dit najaar plaatsvindt. Ik heb drie jaar lang niets

Get your discounted ticket here:

akustika
The Fair for Music
4-6 April 25 ⁑ Messe Nürnberg

www.akustika-nuernberg.de

De Waalse Kerk

Bösendorfer Piano Series '24-'25

Anna Fedorova
Hannes Minnaar
Barry Douglas
Enrico Pace
William Youn
Aidan Mikdad
Ralph van Raat
Mariam Batsashvili

BOEK NU UW TICKETS
DEWAALSEKERK.NL

opgenomen. Ik voelde dat die bron even opgedroogd was na de *Goldbergvariaties*. Ik had tijd nodig. Vooral omdat ik alleen zaken op wil nemen die betekenis hebben, die iets toevoegen. Veel stukken die ik graag in de zaal speel hoef ik niet ook nog eens aan de eeuwigheid toe te vertrouwen. Ik wil dat een cd een persoonlijk project is. En dat wordt de komende plaat. Er staan barokstukken op, dat heb ik nooit eerder gedaan. Allemaal met een persoonlijk verhaal."

Meer wil hij er niet over kwijt. Hij zwijgt even en gaat dan verder op het cd-pad. "Ik vind cd's maken steeds moeilijker. Ook voor de nieuwe cd was ik na de opnamen compleet uitgeput. Ik vind het een zware verantwoordelijkheid om iets voor de eeuwigheid vast te leggen. Ik hou van de vrijheid van een concert. Je deelt alles met je publiek en op hetzelfde moment vervliegt het. Het is een *work in progress*. Een cd fixeert het moment. Alles ligt vast. Daar kan ik niet zo goed mee leven."

PAUL JANSSEN

Concerten met Sinfonia Rotterdam
14 mei, Wereldmuseum - Rotterdam
16 mei, Kloosterkerk - Den Haag
17 mei, de Doelen - Rotterdam

www.sinfoniarotterdam.nl

NEW ALBUM!

ELIZABETH SOMBART

Royal Philharmonic Orchestra
Pierre Vallet, conductor

'For me the perfect Mozart-style.'
Eric Schoones - Editor-in-chief PIANIST MAGAZINES

'Joseph Haydn said: "Music is the sound of the door to enter paradise." Music is not paradise itself, but it is a way to enter paradise.'
Elizabeth Sombart

Mozart Piano Concertos No. 9 in E-flat Major, K. 271 *Jeunehomme* and No. 12 in A Major, K. 414.

The long-awaited album following the earlier recordings of Mozart's Piano Concertos 20, 21, 23 and 27.

RUBICON Rubicon Records
RCD1192

www.elizabethsombart.com
www.rubiconclassics.com

Stefaan Vanfleteren, samen met collega Michaël Maenhout en NAMM CEO John Mlynczak.

NAMM 2025

Onlangs werd in Anaheim (Californië), weer de NAMM Show gehouden. Stefaan Vanfleteren, CEO van Piano's Maene doet verslag: 'Ik was er voor de derde keer en als trotse NAMM-leden zijn we verheugd om deel uit te maken van dit fantastische evenement, waar duizenden professionals en liefhebbers samenkomen en waar veel producenten vertegenwoordigd zijn. Het is belangrijk om zo de nieuwste innovaties te ontdekken en ideeën uit te wisselen.
Elke sector heeft zijn eigen vakbeurs nodig om te groeien en te innoveren, een ontmoetingsplaats waar mensen elkaar kunnen inspireren. Voor de muziekindustrie is NAMM niet zomaar een beurs, maar een plek waar passie en traditie hand in hand gaan met innovatie en technologie. Belangrijk is ook een ruime blik op de muziekssector. Opvallend was de overweldigend positieve sfeer in de markt. Er heerst in de VS alvast een gevoel van optimisme en vooruitgang. De muziekindustrie bruist, daar kan geen economische of geopolitieke crisis tegen op.
De crisis veroorzaakt door de terugval in China valt natuurlijk niet te negeren, maar deze brengt ook kansen. De markt evolueert en verandert tegelijkertijd. Digitale piano's spelen een cruciale rol in het verbreden van de markt, vooral aan de basis van de muzikale piramide. Tegelijkertijd verschuift de focus zich van klassieke pianomuziek, nu meer dan ooit naar een breder scala aan muziekgenres. De Youtube- en TikTok-generatie kijkt anders naar piano en pianomuziek, en dat was ook duidelijk op de NAMM. Dit creëert nieuwe kansen, zowel voor de industrie als voor muziekliefhebbers. Muziek zal altijd een deel van ons leven blijven met de piano als koningin van de instrumenten.'

RUNNING FOR BEETHOVEN

Van 28 maart t/m 6 april haalt de Piano Biënnale voor pianoliefhebbers weer veel moois naar Arnhem en Nijmegen. U las er al over in ons vorige nummer. Voor deze editie van de biënnale is een heel bijzondere finale bedacht. Op zondag 6 april heeft hardloopstad Nijmegen een primeur: tijdens Running for Beethoven lopen hardlopers rondjes van 1,5 kilometer rond de Vereeniging, terwijl het Antwerpse orkest Casco Phil en pianiste Hanna Shybayeva het Eerste pianoconcert van Beethoven spelen in de Grote Zaal van de Vereeniging. De muziek is ook op het gehele parcours te horen en de lopers finishen op het podium tussen het orkest. Fanatieke hardlopers, kinderen en funrunners, met een aantal rondjes naar eigen inzicht, er is maar één eis: je moet finishen voordat de laatste noot heeft geklonken.
Alleen luisteren naar het concert in de zaal kan ook, met een speciaal luisterticket. Running for Beethoven is inmiddels een internationaal fenomeen dat begon in de Verenigde Staten en in Zweden door pianist Peter Friis Johansson is uitgewerkt tot een unieke combinatie van sport en muziek. Daria van den Bercken: 'Running for Beethoven is een gelukmakend evenement op de slotdag van de Piano Biënnale. Wij organiseren dit in een tijd waarin zowel sport- als muziekbeoefening landelijk onder druk staan. Én het is een unieke kans voor mensen die nog nooit in een concertzaal zijn geweest om dat een keer te ervaren.'
Voor alle praktische info, inschrijving, tickets voor hardlopers kijk op: https://www.nnzevenheuvelenloop.nl/running-for-beethoven
Alle info over de Biënnale op: **keystomusic.nl**

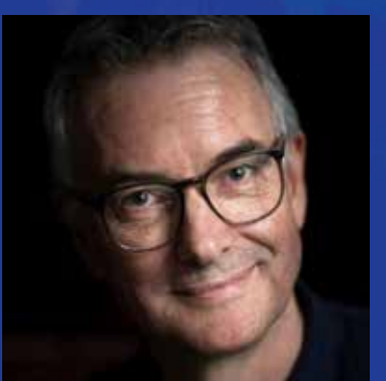
BIJ ANDREAS

Naarden
International
Piano
Festival

NIPF Masterclass
2 t/m 4 april 2025

Nino Gvetadze

Paul Komen

Juliana Steinbach

Wo 2 april	openingsconcert
Do 3 april	masterclasses
Vr 4 april	masterclasses
	slotconcert

Informatie en kaarten: www.naardenpianofestival.nl

Lisa Maria Blanco Muiño

NAARDEN INTERNATIONAL PIANO FESTIVAL

Meesters in de dop

In het muzikale landschap in Nederland, blijft Naarden een hotspot voor met name jonge pianisten met het ene jaar een festival en in het andere jaar masterclasses. Zo ook dit jaar: van 2 t/m 4 april, geeft artistiek leider van het Naarden International Piano Festival, Nino Gvetadze, terzijde gestaan door Paul Komen en Juliana Steinbach, les aan negen jonge talenten. De drie masters geven op 2 april in BIJ ANDREAS het openingsconcert met werken van Beethoven, Schumann en Prokofiev.

Paul Komen heeft een groot hart voor talentontwikkeling, dit jaar zwaait hij af als hoofdvakleraar aan het Prins Claus Conservatorium in Groningen en treedt hij aan als voorzitter van de EPTA. Tekenend is zijn uitspraak: 'Ik wil absoluut niet het cliché zijn van de alwetende meester die gouden tips uitdeelt'. En die bescheidenheid siert hem, desalniettemin maakte hij twee jaar geleden in Naarden grote indruk toen hij, bij de masterclasses Diana Kettler verving. Nino Gvetadze: 'Het waren geweldige lessen, het leek ons heel leuk om hem nog eens uit te nodigen.'

De andere master is Juliana Steinbach. Nino Gvetadze: 'Ze is een geweldige pianiste, we kennen elkaar goed, ik wilde haar al eerder uitnodigen en nu lukt het!' Steinbach heeft zelf ook twee festivals en op haar internationale concertreizen gaf ze zeer vaak masterclasses, o.a. ook in Nederland, Brazilië en Roemenië. Een hoogtepunt in haar carrière waren concerten samen met Martha Argerich en Nelson Freire.

De masterclasses worden op 3 april van 10.00-13.00 en 15.00-18.00 en op 4 april van 10.00-13.00 uur gegeven op drie verschillende locaties: BIJ ANDREAS, het Stadhuis en het Arsenaal.
De 9 studenten die gaan deelnemen zijn aan de hand van opnamen geselecteerd: Lisa Maria Blanco Muiño, Lilianne Vossen, Jesse Wienke, Mar Sánchez-Domènech, Romolo Ludovico Lanza, Ivana Maznejkova, Lisa Angelia Tanto, Kateryna Pavlenko en Eran Heymann. Het is een internationaal gezelschap en de studenten zijn afkomstig uit Cuba, Spanje, Italië, Oekraïne, Macedonië en Indonesië. Er zijn er drie met Nederlandse roots, die we hier even wat nader voorstellen.

Lilianne Vossen (18) studeert aan het Conservatorium van Amsterdam bij Frank van de Laar in de vooropleiding. Ze speelt inmiddels 10 jaar piano, volgde masterclasses bij o.a. Nelson Goerner en heeft bovendien zangles bij Miranda Van Kralingen. Eran Heymann (21) zit in het derde jaar van zijn bachelor piano op het conservatorium van Rotterdam, Codarts, onder begeleiding van pianiste Nino Gvetadze. Hij speelde vorig jaar al eens in De Doelen met een pianokwartet.

Jesse Wienke (2002) studeerde klassiek piano bij Nata Tsvereli in Groningen en nu ook klavecimbel bij Johan Hofmann. Hij speelde o.a. in de YPF Young Virtuosi serie in de Duif te Amsterdam en was ook al te horen tijdens het Avondconcert op NPO Klassiek.

Op de laatste avond is er het slotconcert, waar alle studenten zich presenteren. De masterclasses zijn openbaar.

Alle info over masterclasses en concerten en de kaartverkoop is te vinden op **naardenpianofestival.nl**.

KLAVIER-FESTIVAL RUHR

KLAVIERGELUK AAN RIJN EN RUHR

Het Klavier-Festival Ruhr maakt een vliegende start met internationale topsterren en uitgekiende concertseries. Naast kunstenaars als Marc-André Hamelin en Evgeny Kissin krijgen de werken van Olivier Messiaen speciale aandacht – en Kit Armstrong wordt museumgids.

MATTHIAS BAUS

Katrin Zagrosek

Het Ruhrgebied is uniek: in geen enkele andere Duitse regio wonen zoveel mensen, zoveel nationaliteiten en culturen als in de agglomeratie tussen de Rijn en de Ruhr – en toch is er ruimte om één keer per jaar de wereld van de piano te ontvangen. De grote wereld, zo u wilt, want sinds 1989 zijn het altijd de meest opvallende sterren, de meest veelbelovende nieuwkomers en de meest getalenteerde jonge pianisten die hun weg vinden naar het Klavier-Festival Ruhr: het grootste en belangrijkste festival in zijn soort ter wereld. Vorig jaar nam Katrin Zagrosek het directeurschap over van Franz-Xaver Ohnesorg – en bewees bij haar debuut een innovatieve en vindingrijke opvolger te zijn van de oprichter van het festival. Ook haar tweede editie werpt een lange schaduw vooruit. Tussen 10 mei en 16 juli presenteert het Klavier-Festival Ruhr 59 pianisten en talrijke andere artiesten, met 65 concerten gepland in 17 steden in het Ruhrgebied. 25 locaties – gevestigde en impo-

MAREIKE FOECKING

Hauschka

MARCO BORGGREVE

Pierre-Laurent Aimard

sante zalen zoals de Philharmonie Essen, de Düsseldorf Tonhalle of de Gebläsehalle in het Landschaftspark Nord in Duisburg, maar ook kleinere, niet minder aantrekkelijke locaties in een historische omgeving – zijn hiervoor beschikbaar en verwelkomen bezoekers voor orkestconcerten, solorecitals, kamermuziekavonden en talrijke speciale formats. Zoals altijd staat klassieke muziek centraal, maar er zijn ook jazz en andere genres te horen.

Met de Canadese supervirtuoos Marc-André Hamelin en zijn Russische stercollega Evgeny Kissin zullen twee giganten uit de internationale pianoscene te gast zijn als Porträtkünstler. Beide pianisten zijn zowel als solist als in kamermuziekensembles te horen zijn. Het concert op 7 juli in het Anneliese Brost Musikforum Ruhr in Bochum, waar Evgeny Kissin werken van Dmitri Shostakovich zal spelen met o.a. violist Gidon Kremer, belooft in deze context een topontmoeting te worden. Maar de lijst van prominente gasten op het festival is ook in andere opzichten lang. Een van de recordhouders in de geschiedenis van dit festival is zeker de 83-jarige Martha Argerich, die hier in het oprichtingsjaar debuteerde en in 2025 voor de 31e keer naar het Ruhrgebied terugkeert: op 13 juni geeft ze een recital in het Konzerthaus Dortmund met haar protegé Akane Sakai. Een andere “grand dame” van de piano, Elisabeth Leonskaja, brengt de klank van Wenen naar Grevelberg, waar ze zich op 2 juni in het Centrum voor Kerk en Cultuur zal wijden aan het Weense componistentrio Brahms, Schönberg en Schubert.

DANIIL BARYSHNIKOV

Evgeny Kissin

Ook al staan hier de witte en zwarte toetsen centraal, het Klavier-Festival Ruhr staat altijd open voor andere genres en stijlen. De openingsavond op 10 mei met Alice Sara Ott, die voor haar “Schubertiade” in de Philharmonie Essen muzikale ondersteuning krijgt van bariton Benjamin Appl en andere bevriende musici, verraadt dit al. De Amerikaanse Jeremy Denk zal de eerste solist van het festival zijn die zich uitsluitend richt op werken van vrouwelijke componisten op de volgende avond in de Robert Schumann Hall van het Düsseldorf Kunstpalast. Vrouwen staan dit jaar ook vooraan in het festivalprogramma met prominente vrouwelijke pianisten als Khatia Buniatishvili, Hélène Grimaud, Yaara Tal en Yuja Wang. De lijst van hun mannelijke collega’s die in 2025 aan de Rijn en Ruhr te bewonderen zijn, is ook schitterend: Het gaat van Daniil Trifonov tot Seong-Jin Cho, Jan Lisiecki, Vikingur Òlafsson, Leif Ove Andsnes, Rafał Blechacz, Igor Levit en Sir András Schiff. De klavierleeuwen krijgen niet alleen gezelschap van andere solo-instrumentalisten zoals violist Renaud Capuçon, die samen met Alexandre Kantorow te horen is tijdens het slotconcert op 16 juli in de Historische Stadthalle Wuppertal, of cellist Johannes Moser, maar ook van toporkesten zoals het Mahler Kamerorkest (in concert met Yuja Wang op 11 juli in Essen) en het WDR Radio Symfonie Orkest. Ook het WDR Symfonieorkest

Marc-André Hamelin

SIM-CANNETY CLARKE

Keulen (op 15 mei in Wuppertal met de winnaar van het Chopin Concours 2021, Bruce Liu) is in 2025 te horen op het Ruhr Pianofestival. Een andere rijzende ster van de afgelopen jaren, Mao Fujita, zal op 25 mei werken van Dohnányi en Mozart uitvoeren met het Symfonieorkest Bochum.

Als hij geen pianist zou zijn, was hij misschien chef-kok geworden, zegt Kit Armstrong keer op keer. In het Folkwang Museum in Essen heeft hij een andere optie voor een mooie carrière – die van muzikale museumgids, wanneer hij zijn lang gekoesterde droom realiseert om schilderkunst en muziek dichter bij elkaar te brengen met een concept dat speciaal voor het Klavier-Festival Ruhr is ontwikkeld: van 22 tot 25 mei zal Armstrong in de museumzalen, spelend op verschillende toetsinstrumenten, de interactie opzoeken met beeldende kunst. Een experiment dat u niet mag missen! Een andere focus van de editie 2025 ligt op de muziek van Olivier Messiaen (1908-1992), die het festival eert met een zesdelige concertserie. Twee andere vaste gasten, Pierre-Laurent Aimard en Tamara Stefanovich, die studenten en bevriende musici hebben uitgenodigd voor hun expeditie in het Landschaftspark Duisburg Nord, zullen een hoofdrol spelen in het programma. Een van de hoogtepunten: de uitvoering met Alena Baeva, Nicolas Altstaedt en Mark Simpson van Messiaens *Quatuor pour la fin du Temps*, geschreven in 1941 toen hij een Duitse krijgsgevangene was.

De vorig jaar gelanceerde serie "Klavier & Elektronik" zal in 2025 worden voortgezet. In de Heilig-Kreuz-Kirche in Gelsenkirchen zal onder andere de Oscarwinnende pianist Hauschka optreden. Het festival heeft een nieuwe locatie gevonden in het Centrum voor Internationale Lichtkunst in Unna, waar het jazz- en elektronica-duo Svaneborg Kardyp op 22 mei de oude gewelven omtovert tot magische klankruimtes. Over jazz gesproken: ook in deze categorie is er geen gebrek aan sterren, met artiesten als Hiromi, Michael Wollny en Vijay Iyer. Een ander belangrijk onderdeel is, zoals altijd, de promotie van jong talent. Onder de jonge talenten die dit jaar tijdens het Ruhr Piano Festival hun kunsten kunnen laten zien, bevinden zich Lukas Sternath, Jeneba Kanneh-Mason, Arsenij Moon en Alexander Gadjev, die te horen zijn tijdens de "youngsters" concertreeks in de Zeche Zollern in Dortmund.

Het uitgebreide educatieprogramma maakt al bijna 20 jaar deel uit van het Klavier-Festival Ruhr als een andere vorm van het promoten van jong talent, dat sinds 2008 stevig verankerd is in de wijk Marxloh in Duisburg en in 2018 werd uitgebreid met een samenwerking met vier scholen uit het noorden van Bochum. Op 27 mei en 27 juni presenteren de Duisburgse leerlingen hun creatieve verkenning van Messiaens *Visions de l'Amen*. Kirill Gerstein heeft speciaal voor de opening van zijn concert op 4 juni in de Neue Aula van de Folkwang Hochschule der Künste in Essen een samenwerking aangevraagd met de leerlingen van een basisschoolklas uit Duisburg. Ook te horen bij deze gelegenheid: het Gurdijeff Ensemble, dat bestaat uit vooraanstaande musici uit Armenië. Het Klavier-Festival Ruhr is niet alleen artistiek, maar ook financieel goed gepositioneerd. Als vlaggenschipproject van de Initiativkreis Ruhr heeft het volledig particulier gefinancierde evenement drie hoofdsponsors – Klöckner & Co, LEG Immobilien en Vivawest – die ervoor zorgen dat de pianomuziek ook in 2025 in het Ruhrgebied kan blijven schitteren en haar internationale reputatie verder kan uitbreiden. Tickets zijn sinds eind januari te koop.

STEPHAN SCHWARZ-PETERS

KALENDER

Alle concerten in één oogopslag.
Meer informatie vindt u op www.klavierfestival.de

MEI

10 **Essen | Alice Sara Ott**
OPENINGSCONCERT met **Benjamin Appl, Thomas Reif**, e.a.
11 **Düsseldorf | Jeremy Denk**
12 **Herten | Julius Asal**
13 **Essen | Dock in Absolute Jazz Piano**
14 **Oberhausen | Pablo Estigarribia**
15 **Wuppertal | Bruce Liu** en het **WDR Symfonieorkest, Axel Kober**
16 **Bottrop | Georgijs Osokins**
17 **Essen | Hiromi**
19 **Dortmund | Khatia Buniatishvili**
21 **Wuppertal | Hélène Grimaud** met **Camerata Salzburg**
22 **Essen | Kit Armstrong** | Muziek en beeldende kunst
22 **Unna | Svaneborg Kardyb** | Piano & Elektronica
23 **Essen | Kit Armstrong** | Muziek en beeldende kunst
23 **Gelsenkirchen | Moritz Fasbender** | Piano & Elektronica
24 **Essen | Kit Armstrong** | Muziek en beeldende kunst
24 **Essen | Daniil Trifonov**
25 **Essen | Kit Armstrong** | Muziek en beeldende kunst
25 **Bochum | Mao Fujita**
en het **Bochum Symfonie Orkest, Tung-Chieh Chuang**
27 **Duisburg | Mosaik** | Educatieproject
27 **Hagen | Zoltán Fejérvári**
28 **Essen | Alexandre Tharaud**
29 **Essen | Erik Satie** in het **Museum Folkwang**
Lezing, rondleiding en recital

JUNI

02 **Gevelsberg | Elisabeth Leonskaja**
03 **Mülheim an der Ruhr | Seong-Jin Cho**
04 **Essen | Kirill Gerstein**
met het Gurdjieff Ensemble (Armenië) Levon Eskenian
04 **Moers | Kristian Bezuidenhout**
05 **Duisburg | Víkingur Ólafsson**
06 **Gelsenkirchen | Hauschka** | Piano & Elektronica
11 **Mülheim an der Ruhr | Leif Ove Andsnes**
12 **Essen | Yaron Herman,** Jazz Piano
13 **Dortmund | Martha Argerich & Akane Sakai**
14 **Duisburg | Marc-André Hamelin**
15 **Duisburg | Marc-André Hamelin**
met **Johannes Moser** en het **Viano Kwartet**
16 **Duisburg | Mona Asuka**
17 **Rheda-Wiedenbrück | Mahan Esfahani**
18 **Bochum | Rafał Blechacz**
20 **Dortmund | Lukas Sternath**
21 **Dortmund | Jeneba Kanneh-Mason**
21 **Dortmund | Arsenij Moon**
22 **Dortmund | Anna Geniushene**
22 **Dortmund | Alexander Gadjiev**
23 **Mülheim an der Ruhr | Sir András Schiff**
24 **Bochum | Lucas & Arthur Jussen**
25 **Schwelm | Jean-Paul Gasparian**
26 **Duisburg | Jonas Olsson,** Focus Messiaen
26 **Duisburg | Tamara Stefanovich & Pierre-Laurent Aimard**
Focus Messiaen
27 **Duisburg | Interplay, Educatie-project**
27 **Duisburg | Lorenzo Soulès,** Focus Messiaen
29 **Duisburg | Thibaut Surugue,** Focus Messiaen
29 **Duisburg | Pierre-Laurent Aimard,** Focus Messiaen
met **Alena Baeva, Nicolas Altstaedt** en **Mark Simpson**
30 **Bochum | Hayato Sumino**

JULI

01 **Bochum | Michael Wollny Trio,** Jazz Piano
02 **Düsseldorf | Evgeny Kissin,** portrettist
03 **Essen | Emmet Cohen Kwartet,** Jazz Piano
04 **Essen | Vijay Iyer Trio, jazz piano**
05 **Essen | Jan Lisiecki**
06 **Bochum | Yaara Tal & Malte Arkona, familieconcert**
06 **Düsseldorf | Mao Fujita** | met **Renaud Capuçon** en **Kian Soltani**
07 **Bochum | Evgeny Kissin | met Gidon Kremer & Ensemble**
08 **Wuppertal | Igor Levit**
11 **Essen | Yuja Wang** | met het Mahler Chamber Orchestra
16 **Wuppertal | Alexandre Kantorow,**
SLOTCONCERT met **Renaud Capuçon, Lawrence Power** en **Victor Julien-Laferrière**

HIGHLIGHTS

MARCO BORGGREVE

Tamara Stefanovich

THE CLIBURN

Anna Geniushene

Een portret van Marc-André Hamelin en Evgeny Kissin

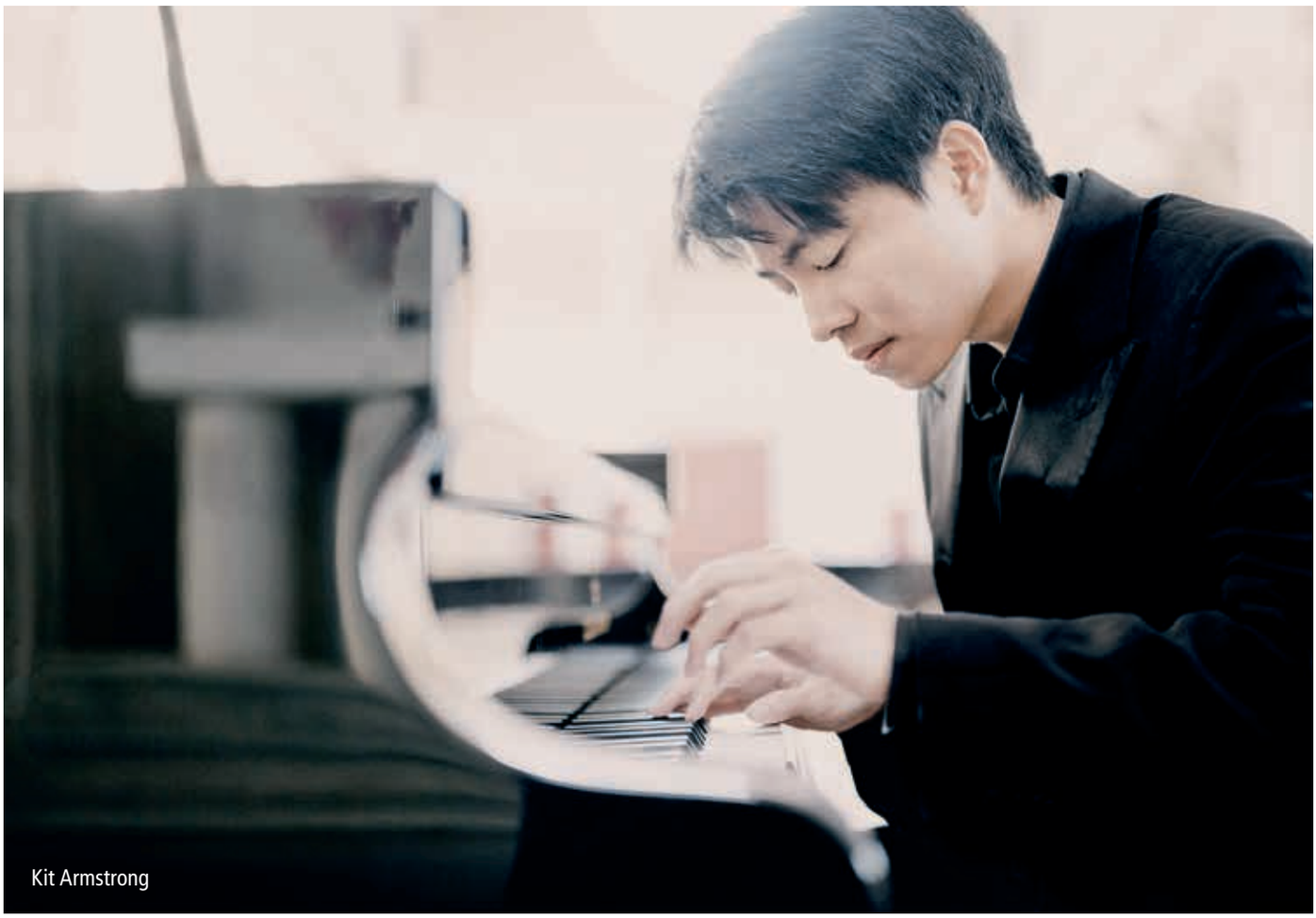
Met Marc-André Hamelin en Evgeny Kissin presenteert het Klavier-Festival Ruhr dit jaar twee pianisten van wereldklasse. De Canadese pianist Hamelin, virtuoos bij uitstek, trapt op 14 juni af als solist met een gevarieerd programma in de Gebläsehalle in het Landschaftspark Nord in Duisburg: Haydns, Rachmaninoff, en Beethoven, Stefan Wolpe, Franz Zappa en Nikolai Medtner. Een dag later, op dezelfde locatie, zal Hamelin samen met cellist Johannes Moser en het Viano Kwartet op kamermuziekexpeditie gaan: er zullen werken van Debussy, Nadia Boulanger, Franck en Dvořák en Hamelins eigen pianokwintet ten gehore worden gebracht. Evgeny Kissin begint ook een paar weken later, op 2 juli in de Düsseldorfse Tonhalle, aanvankelijk met een solorecital. Sjostakovitsj, wiens 50e sterfdag in augustus gevierd zal worden, staat ook op het programma voor zijn optreden in Bochum op 7 juli, dit keer met prominente ondersteuning van Gidon Kremer en ensemble.

Kit Armstrong in het Museum Folkwang

Vier dagen lang verandert de pianist deze tempel van de Muzen in een buitengewone ontmoetingsplaats waar beeldende kunst en de klank van verschillende toetsinstrumenten elkaar ontmoeten in een soort interdisciplinaire dialoog. Bezoekers wandelen samen met Kit Armstrong van zaal naar zaal en ademen de geest van de tentoongestelde stukken. “Ik kijk uit naar die heel speciale sfeer die in museumruimtes te vinden is. Daarmee bedoel ik niet alleen de eerbiedige stilte, maar ook het feit dat je hier mensen met een open geest kunt ontmoeten,” zegt de pianist – die eigenlijk niet alleen in ‘eerbiedige stilte’, maar ook in directe dialoog in contact wil komen met zijn publiek.

Jonge talenten

Twee vliegen in één klap, zou het motto kunnen zijn bij het bijwonen van de concertreeks Youngsters. Per slot van rekening is de opmerkelijke ambiance van het LWL Museum Zeche Zollern in Dortmund met zijn iconische bakstenen gebouwen en art nouveau portalen de reis waard. In het weekend tussen 20 en 22 juni zijn hier ook vijf uitzonderlijke jonge talenten te ontdekken. Het evenement begint op vrijdagavond met de jonge Weense Lukas Sternath, die sinds 2022 bij Igor Levit in Hannover studeert en een ambitieus programma zal presenteren met hoogtepunten als Beethovens *Eroica-Variaties* en Liszts *Dante Sonate*. Jeneba Kanneh-Mason komt uit een muzikale familie en de volgende dag,

Kit Armstrong

MARCO BORGGREVE

21 juni om 18.00 uur, zal ze klassiekers van Bach, Beethoven en Chopin naast de *Fantasie Nègre* van de zwarte Amerikaanse componiste Florence Price zetten. Arsenij Moon zal twee uur later het podium betreden. De jonge pianist uit Sint-Petersburg werd niet alleen beroemd door zijn overwinning op het 64e Busoni Concours, maar ook door het winnen van de Arturo Benedetti Michelangeli Prijs – die al bijna drie decennia niet meer was uitgereikt, en nog wel met een unanieme jury… Hij zal Ravel's *Gaspard de la Nuit* en Alexander Scriabin's *24 Préludes* op. 11 spelen. De concerten op 22 juni beginnen met de Van Cliburn zilveren medaille winnares Anna Geniushene, met zeer virtuoze arrangementen van Händel, Verdi en Stravinsky om 18.00 uur, om 20.00 uur gevolgd door Alexander Gadjiev. Naast zijn eigen improvisaties brengt de jonge winnaar van vele internationale concours *Préludes* van Debussy, Bartóks cyclus *Im Freien* en Moessorgski's *Pictures at an Exhibition* mee.

Focus Olivier Messiaen

Bijna geen enkele andere pianist is zo thuis in de duizelingwekkende muziek van de Franse componist Olivier Messiaen (1908-1992) als Pierre-Laurent Aimard, samen met zijn vrouw Tamara Stefanovich. Met vijf concerten van 26 tot 29 juni staat Messiaen in de spotlight. Beginnend bij Jonas Olsson die als opening o.a. de ingewikkelde *Quatre Études de rythme* en andere stukken van Messiaen brengt. Lorenzo Soulès is de volgende oud-leerling van Aimard in dit Messiaen-project: Op 27 juni zal hij zich vanaf 21.00 uur wijden aan de *Vingt Regards sur l'Enfant-Jésus*, de *Estuaire* van Tristan Murail en de 6e Sonate van Alexander Scriabin. Drie uur eerder zal hij optreden met leerlingen uit Duisburg-Marxloh in het "Mosaik" onderwijsproject. Thibaut Surugue komt ook uit de pianoklas van Pierre-Laurent Aimard in Keulen. Op 29 juni om 18:00 uur speelt hij fragmenten uit Messiaens *Catalogue d'Oiseaux* en werken van o.a. André Jolivet en Béla Bartók. Pierre-Laurent Aimard zelf is te horen op twee avonden in Duisburg. Op 26 juni om 20.00 uur voert hij samen met Tamara Stefanovich Messiaens overweldigende *Visions de l'Amen* uit en ter afsluiting van het festival op 29 juni het *Quatuor pour la fin du Temps*, samen met violiste Alena Baeva, cellist Nicolas Altstaedt en klarinettist Mark Simpson.

STEPHAN SCHWARZ-PETERS

Bekijk spraakmakende muziekvideo's

Productie: Woudgraaf AV

www.npmb.nl/videos

Isabelle de Leeuw
docent pianotechniek, opleiding Pianotechnicus HMC Amsterdam

Bezoek onze NPMB-erkende muziekwinkels

GRONINGEN: Kuipers Muziekhuis Orgels & piano's **Leens**
OVERIJSSEL: De Graaf Muziek **Zwolle** • Schumer Piano's & vleugels **Hengelo**
GELDERLAND: Oostendorp Muziek **Wezep** • Muziekhuis Souman **Hattemerbroek**
Verhoog Muziek Piano's & orgels **Nijkerk** • Westera Piano's & vleugels **Winterswijk**
Het Klavier Piano's & vleugels **Vorden**
UTRECHT: Steinberg & Rinkel Piano's & vleugels **Eemnes** • Evert Snel Piano's & vleugels **Werkhoven**
Piano's Maene **Utrecht**
NOORD-HOLLAND: Alphenaar Muziekhandel **Haarlem** • Andriesen Piano's & vleugels **Haarlem**
Van Kerkwijk Piano's **Amstelveen** • Moeskops Muziek **Hoorn** • Oostendorp Muziek **Hilversum**
Spanjaard Muziek **Alkmaar** • Piano's Maene **Alkmaar** • Piano's Maene **Amsterdam**
Bockting Piano's & vleugels **Amsterdam** • Kaldenbach Piano's & vleugels **Assendelft**
ZUID-HOLLAND: Muziekhandel Van Buytene **Delft** • Joh. de Heer Muziekinstrumenten **Sliedrecht**
Pianohandel Mos en Spetter **Waddinxveen** • Pianobedrijf Arie Keijzer **Oud-Beijerland**
Piano's Maene **Delft** • Pianometropool **Rijswijk** • Cox Pianoservice **Gouda**
Emile van Leenen Piano's **Leiden** • Schinck Piano's **Sassenheim**
ZEELAND: De Hamernoot Piano's & vleugels **Middelburg**
NOORD-BRABANT: Edward Meijer Piano- & vleugelonderhoud **Tilburg**
Simons Piano **Tilburg** • Acustica Piano's & vleugels **Breda**
Muziekhuis Arie Willems **Helmond**
LIMBURG: Piano Technica **Beegden**

- Vakmanschap
- Betrouwbaar advies
- Veilig kopen

NEDERLANDSE PIANO- EN MUZIEKINSTRUMENTENBOND
npmb.nl • secretariaat@npmb.nl

NEDERLANDSE PIANO EN MUZIEKINSTRUMENTENBOND

Voor de ondernemende muziekspecialist

Al sinds 1922 is de Nederlandse Piano- en Muziekinstrumentenbond (NPMB) de brancheorganisatie voor muziekwinkels. De NPMB is een werkgeversorganisatie die de belangen van werkgevers behartigt. 'Doen we dat goed met elkaar dan heeft dat een positief effect op werknemers en klanten', zegt secretaris Aart Markies.

Daarnaast is de NPMB betrokken bij de collectieve arbeidsovereenkomst voor de werknemers in winkels voor muziekinstrumenten en bladmuziek én van de pianostemmers en -technici. De oorsprong van de organisatie ligt bij ondernemers in toetsinstrumenten.

Positie versterken

De NPMB telt in een recent brancheonderzoek zo'n 260 muziekwinkels in de Nederlandse winkelstraten en industriegebieden. De belangenorganisatie heeft als doelstelling voor dit jaar om met een groter aantal leden haar positie te versterken en divers winkelaanbod te ondersteunen. De aangesloten muziekwinkels staan voor vakmanschap, betrouwbaar advies en veilig kopen.

Aart Markies: 'Er zijn bijna net zoveel verschillende soorten muziekwinkels als er muziekwinkels zijn. Vrijwel elke winkel is uniek, heeft zijn eigen aanbod, zijn eigen karakter en andere elementen die deze zaak onderscheiden van de rest. Iets minder dan de helft van deze muziekwinkels kent onze organisatie. Onze CAO is bekend bij 23 procent van de geënquêteerde ondernemers.'

De NPMB onderscheidt verschillende categorieën muziekwinkel. 'Daarbij wordt onder meer gekeken naar de grootte van de winkel en naar het assortiment. Gaat het om een speciaalzaak waar bijvoorbeeld alleen saxofoons of een bepaalde groep instrumenten (zoals koperblaasinstrumenten) verkocht wordt, of om een winkel waar je voor allerlei instrumenten terecht kunt? Ook de prijsklasse van het aanbod speelt een rol.'

FOTO'S: LEX VAN DEN BOSCH

Generalisten

De NPMB telt 35 generalisten, grote gemengde zaken met een zeer divers aanbod – van gitaren en drums tot keyboards en blaasinstrumenten. Ook als het om prijsklassen gaat is het aanbod in deze winkels vaak heel breed: je kunt er terecht voor beginnersinstrumenten maar ook voor meer professionele producten.

De grootte van een 'algemene' muziekwinkel zegt echter niets over de prijsklasse van het assortiment. Er zijn zulke winkels die zich vooral op beginners en middenklasse instrumenten richten, terwijl andere winkels van dezelfde grootte zich juist concentreren op gevorderde en professionele muzikanten.

Specialisten

De meeste specialistische muziekwinkels in Nederland zijn vrij klein, enkele uitzonderingen daargelaten en in de helft van de winkel in het onderzoek betreft het een eenmanszaak. Markies: 'Ook zij onderscheiden zich onder meer door het prijssegment waarin ze actief zijn. Voor vrijwel elk instrument zijn er in Nederland meerdere specialisten te vinden, van harp, klarinet tot handpan.

Toetsinstrumenten

Twee soorten instrumenten worden overwegend in speciaalzaken verkocht: strijkinstrumenten (viool, altviool, cello, contrabas) en toetsinstrumenten (piano's, vleugels, orgels).

Ook zijn er in Nederland instrumentbouwers die rechtstreeks aan de consument leveren. Markies: 'Daarbij gaat het vooral om elektrische (bas)gitaren en strijkinstrumenten, maar er zijn bijvoorbeeld ook versterkerfabrikanten en trommelbouwers. Een groot deel van deze kleine fabrikanten levert custom made instrumenten, geheel gemaakt naar de specifieke wensen van de klant. Nog steeds zijn ook de traditionele (lucht)orgelbouwers in ons land sterk vertegenwoordigd. Zij hebben hun eigen, directe verkoopkanalen. Huiskamerorgels worden door tussenkomst van dealers aangeboden.'

PIANIST selecteert:

Gerenommeerde Pianohuizen

PIANO'S VERHULST

Europalaan 1B-1
8970 Poperinge
Tel. +32 (0)57 33 41 89
www.pianosverhulst.be

ROMBAUX BVBA

winkel: Mallebergplaats 13
piano toonzaal: Kelkstraat 13
8000 Brugge Tel. +32 (0)50 33 25 75

Rombaux BRUGGE

PIANO-ATELIER PROOST-SLACKX

Apollostraat 43 - 2600 Antwerpen, België
Tel. +32 (0)3 502 81 62 - GSM 0496 12 90 46
maarten@proost-slackx.be
www.proost-slackx.be

PROOST SLACKX

TAFFIJN PIANOS SUPPLY BVBA

Hoevestraat 37B, B-1755 Gooik
Tel. +32 (0)54 56 65 70
www.taffijn.be

TPS

PIANO'S MAENE RUISELEDE

(Hoofdzetel, bij Brugge)
Industriestraat 42 - B8755 Ruiselede
Tel. +32 51 68 64 37 www.maene.be

PIANO'S MAENE GENT

Steinway Piano Gallery Gent
P. Van Reysschootlaan 2 - B9051 Gent
Tel. +32 9 222 18 36 www.maene.be

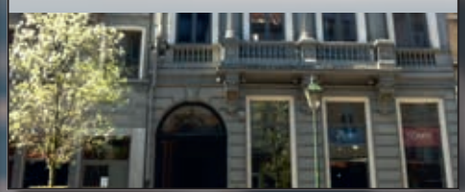
PIANO'S MAENE LIMBURG

Paterskerk Paterstraat 36 - Oud-Rekem
Tel. +32 89 21 52 72
www.maene.be

PIANO'S MAENE BRUSSEL

Argonnestraat 37 - B1060 Brussel
Tel. +32 2 537 86 44
www.maene.be

PIANO'S MAENE ANTWERPEN

Herentalsebaan 431 - B2160 Wommelgem
Tel. +32 3 321 78 00
www.maene.be

DRIESEN PIANO'S

Rijksweg 370 - B3630 Maasmechelen
Tel. +32 89 76 41 45
www.pianosdriesen.be

DRIESEN PIANOS

PIANOMOBIL

VERHUUR VAN CONCERTVLEUGELS

Tervuursesteenweg 176, 2800 Mechelen
Tel. +32 (0) 468 467 794 info@pianomobil.be

PIANO-ATELIER CHAERLE

Gaverlandstraat 171 - 9120 Melsele
Tel. +32 476 87 75 18
www.pianoatelierchaerle.be

PIANO'S NOTON

Berlarij 60 - 2500 LIER
Tel +32 (0)3 480 41 22
info@noton.be www.pianosnoton.be

NOTON
als je noten tonen wil ...

Michaël Grailet – L'Artisan du Piano
Rue de Maestricht 11 • 4600 Visé
www.artisandupiano.be

Steingraeber & Söhne | **Sauter** | **Förster**

in België

PITCH PIANOSERVICE BV

Handelsstraat 18D
8020 Oostkamp
Tel. +32 483 52 47 70
info@pitchpianoservice.com
www.pitchpianoservice.com

PITCH PIANOSERVICE

GRIFFIOEN TRANSPORT

Geeft vertrouwen!

Schumanweg 1
2411 NH Bodegraven - NL
Tel.: +31 (0)172-612644
www.griffioentransport.nl
info@griffioentransport.nl

+32 498 84 00 03
info@kintpianos.be
www.kintpianos.be

kint pianos

Winkel: Kortrijksesteenweg 128 9000 Gent
Atelier: Klapeksterstraat 1A 9000 Gent

QUATRE MAINS PIANO'S

Kwaadham 52 - 9000 Gent
Tel.: +32 9 233 80 59
www.quatremainspianos.be

QUATRE MAINS
PIANOS

PIANIST

Wilt u informatie over deze rubriek,
dan kunt u bellen op
nummer +31 655 141 982
of mailen naar:
info@pianistmagazine.nl

Jaap Blauwendraat
www.pianoservice.nl

verzorgt al uw
piano- en vleugelwensen

Al 30 jaar dé pianospecialist voor Midden Nederland. Voor stemmen, onderhoud, reparatie, verbetering van speelaard en vervoer. Vakbekwaam én klantgericht. Met een ruime voorraad piano's en vleugels voor leerling en professional.

VvPN CERTIFIED PIANO TUNER
PTDAE

- gecertificeerd pianostemmer
- all-round pianotechnicus
- specialist in precisietechniek
- zorgvuldig en betrouwbaar

06 212 688 71 / 0343 76 41 00
info@pianoservice.nl / www.pianoservice.nl

ANDRIESSEN
PIANO'S~VLEUGELS

ANDRIESSEN PIANO'S ~ VLEUGELS BV

INKOOP - VERKOOP - VERHUUR - REPARATIE
RESTAURATIE - STEMMEN - TAXATIE

BOTERMARKT 18 - 2011 XM HAARLEM
TEL. 023-5322922 - FAX 023-5420738
E-MAIL: INFO@ANDRIESSENPIANO.NL
WEBSITE: WWW.ANDRIESSENPIANO.NL

Het beste van twee werelden!

bij misschien wel de beste
toetsenspecialist
van midden-Nederland

piano's
vleugels
orgels
keyboards
digitale piano's
gitaren
reparatie
stemming
concertverhuur

Verhoog Muziek

www.verhoogmuziek.nl
Nieuwstraat 2, 3861 AJ Nijkerk

Piano-atelier Sjoerd Heijda

Restauraties en verkoop van topinstrumenten
Open elke zaterdag van 13:00 tot 17:00 uur en op afspraak
Grotestraat 187c in Almelo
tel. 0652014905
www.sjoerdheijda.nl

Everything

you always wanted to know about piano competitions...

Hét magazine over
pianoconcoursen

www.pianistmagazine.nl

Volgende editie verschijnt in juni 2025

TE KOOP VAN PARTICULIER

in goede staat verkerende

BECHSTEIN-VLEUGEL,

model V (200 cm), nummer 46149,
bouwjaar 1897, zwart gepolitoerd,
in 2005 in gerestaureerde staat gekocht
bij een bekend gespecialiseerd bedrijf.
Vraagprijs € 13.500.

mr Th.J.A.W.M. Dreesmann te Den Haag
06 22692742
tdreesmann@gmail.com

UITGEBREID AANBOD VAN INFORMATIE EN SEMINARS OP AKUSTIKA IN NEURENBERG

Nog maar even, en dan van 4 t/m 6 april vindt de muziekbeurs akustika weer plaats in Neurenberg. Dan verzamelen zich ongeveer 200 exposanten uit 16 landen, waaronder talrijke bekende vertegenwoordigers uit de pianowereld.

Naast grote fabrikanten zoals Steinway & Sons, C. Bechstein, Yamaha, Bösendorfer, Fazioli, Kawai, Steingraeber, Förster, Sauter en Petrof, zullen ook technologie- en toeleveringsbedrijven zich net als vorig jaar verzamelen op niveau 2 van de tentoonstellingsruimte, waaronder het Zwitserse bedrijf Tobehn, dat op de show een nieuwe ontwikkeling zal presenteren, de Claverti dempingsmodule, die compatibel is met alle silent systemen. Een andere populaire attractie van vorig jaar, de Pianosalon, waar je in één ruimte 15 minuten verschillende topklasse vleugels kunt bespelen en vergelijken, zal in 2025 weer beschikbaar zijn voor het geïnteresseerde publiek: voor pianisten is het als een snoepwinkel voor kinderen.

Opnieuw zal ook de uitwisseling van ervaringen worden benadrukt, en Andreas Harke, directeur van Alfred Jahn GmbH & Co. KG, is verheugd dit te kunnen melden. Last but not least heeft de Bund Deutscher Klavierbauer e. V., waarvan Harke voorzitter is, een gevarieerd en indrukwekkend programma van seminars samengesteld, dat niet alleen toegankelijk zal zijn voor professionals op het gebied van pianotechniek, maar ook voor pianisten en andere bezoekers. Andreas Harke zegt dat hij vorig jaar al erg onder de indruk was van het communicatieve karakter van akustika.

"Het begint op de openingsdag, ook wel 'Ambachtsdag', met een lezing van componist en pianist Ratko Delorko. De volgende dag zal hij ook spreken over communicatie tussen concerttechnicus en pianist," meldt Harke. "Andere lezingen, die niet alleen interessant zijn voor pianobouwers, gaan over het raakvlak van piano- en opnametechnologie, of de lezing van Heinz Letuha, docent pianobouw."

Natuurlijk zijn er meer gespecialiseerde seminars voor technici, maar ook hier ligt de nadruk op aanverwante onderwerpen. Het seminarprogramma – inclusief registratiemogelijkheden – is te vinden op www.bdk-events.de.

De Europiano General Assembly vindt als besloten evenement plaats op de ochtend van 5 april, terwijl het Europiano Congres pas weer in 2027 in Cordoba wordt gehouden. Een van de prettige bijkomstigheden van een muziekbeurs is dat er niet alleen een tentoonstelling is, maar ook muziek wordt gemaakt. Naast concerten zijn er ook masterclasses, zoals die van de uit Neurenberg afkomstige pianiste Evgenia Rubinova op 5 april vanaf 10:00 uur.

Stephan Schwarz-Peters

www.akustika-nuernberg.de

FOTO'S: TIMM SCHAMBERGER

Transport Yourself to a Golden Age with JOSEPH MOOG's "Belle Epoque"!

Experience the romance, elegance and vibrant artistry of the late 19th and early 20th centuries with Joseph Moog's breathtaking new album, "Belle Epoque".

Moog, renowned for his virtuosic skill and profound musicality, delves into the heart of this captivating era with stunning performances of iconic works. Prepare to be swept away by the beauty and passion of composers like Rosenthal, Godowsky, Albeniz and Kreisler.

"Belle Epoque" is more than just an album – it's a journey. Immerse yourself in the sound of a bygone era, exquisitely brought to life by Joseph Moog.

Available from April 4!

Listen to "Belle Epoque" and discover the magic.

www.josephmoog.com

naïve **naiverecords.com**
V8675

CHRISTOPH BEHRMANN

LUCA SESTAK

Muziek is communicatie

Als je op YouTube klikt op pianist en componist Luca Sestak (°1995 Celle, Duitsland), zie en hoor je funk, blues, jazz, klassiek, Chopin en, jawel, Bach. Zijn drijfveer is communicatie met het publiek ('magie'). Na elk concert, als de toegift is gespeeld en de adrenaline wegebt, geeft hij zich over aan een guilty pleasure: een sigaret. De piano is mijn manier om mezelf uit te drukken. Ik ben Luca. Luca staat voor jazz, grappen en energie.

Na tien jaar pianoles studeerde Luca 'music design' aan de Universiteit van Mannheim. Zo kwam hij in aanraking met songwriting, muziektheorie, muziekproductie en zelfs marketing. Hij voelt zich niet gebonden aan een bepaald genre. Zijn ambitie is dat mensen naar zijn concerten gaan om iemand te zien die ervan geniet om piano te spelen en daardoor emotioneel contact maakt.
Sestak: 'Mijn eerste ervaring was dat het publiek stil was en luisterde. Maar toen ik 14 was, speelde ik op een schoolconcert, en opeens klapten de mensen mee en schreeuwden ze tijdens de muziek! Dat opende mijn ogen: er is communicatie terwijl de muziek klinkt. En vanaf dat moment wilde ik die twee werelden samenbrengen. Je mag je emoties uiten terwijl je naar de muziek luistert. Het is niet verboden, het is leuk.'

Je speelt al een aantal jaren op de Shigeru Kawai. Hoe zou je dat instrument beschrijven?

'Ik speel met veel dynamiek, hele zachte stukken naast hele luide, plus virtuoze bassen. Ik ben dus altijd op zoek naar een piano die dat aankan. Ik hou van Kawai en vooral van de grote Shigeru's als het gaat om veelzijdigheid voor mijn spel. Ze reageren heel precies en geven me exact wat ik wil horen.'

Heb je nog suggesties voor het technische team van Kawai?

'Er valt niet veel meer te verbeteren. Maar ik heb één droom. Dat is om vilt te gebruiken, zoals in buffetpiano's. Voor een vleugel is dat moeilijker, maar ik weet dat het niet onmogelijk is. Ik hou van die gedempte klank omdat het je nog meer dynamiek geeft en het palet aan klanken verbreedt. Je krijgt dan een intiem geluid. Dat is echt gaaf.'

En wat is je meest onwaarschijnlijke droom?

'Ha! Soms heb ik de behoefte om de snaar te kunnen buigen, zoals op een gitaar. Dus een vierde pedaal waarmee je pianosnaren kunt buigen zou heel mooi zijn. Dat zou zoveel meer emotie aan het spel kunnen geven, vooral bij blues en jazz.'

Hoe verhoudt je laatste album Lighter Notes (2024) zich tot de rest van je repertoire?

'Met Lighter Notes heb ik echt het gevoel dat ik de richting vind waar ik heen wil en wie ik ben. Mensen willen er naar luisteren en ze komen naar de concerten. Ze kennen mijn muziek zelfs al. Ze vragen dan of ik bepaalde stukken wil spelen. Dat is een geweldig gevoel. En het voelt echt alsof ik op de goede weg ben!'

WYNOLD VERWEIJ

WILLIAM YOUN

Tussen klassiek en modern

William Youn heeft internationaal naam gemaakt als een sensitief vertolker van met name Mozart en Schubert. Helaas was deze meesterpianist in Nederland nog niet te horen, maar nu komt de eer om hem in Nederland op het concertpodium te presenteren toe aan de Bösendorfer Piano Series. Op donderdag 24 april speelt hij in de Waalse Kerk in Amsterdam Bachs *Goldbergvariaties*. En ook later in het jaar komt hij nog terug naar Nederland.

William Youn is een van de toonaangevende pianisten van zijn generatie. De in 1982 in Seoul geboren Koreaan werd beroemd met zijn wonderbaarlijk poëtische en prachtig klinkende complete opname van de pianosonates van Mozart, gevolgd door opnames van werken van Schubert, Chopin en recentelijk, Franse rariteiten uit de late 19e eeuw. Sinds enkele jaren richt hij zich ook steeds meer op hedendaagse muziek. Dit jaar o.a. in de Elbphilharmonie in Hamburg en op het Mozartfest Würzburg samen met zijn oude vriend, altviolist Nils Mönkemeyer, en het Ensemble Resonanz: *Trame Lunari*, een concert voor altviool, piano en kamerorkest, een poëtisch eerbetoon aan de maan door de componist Manfred Trojahn, vooral bekend als operacomponist. In dit werk toont Trojahn opnieuw zijn speciale affiniteit met de piano, die zijn vroege composities kenmerkte. Trojahn is een vertegenwoordiger van de Neuen Einfachheit, een compositorische richting die gekenmerkt wordt door de zoektocht naar een spannende verbinding tussen traditie en moderniteit. Tonale klanken en traditionele werkvormen zijn niet langer taboe.

Bruggen tussen verleden en heden

Deze bruggen tussen verleden en heden zijn van bijzonder belang voor William Youn. Het is opvallend dat veel van de hedendaagse werken die hij de afgelopen jaren heeft gespeeld, gebaseerd zijn op stukken van Mozart, zoals de *Zwischenmomente*, die de componiste Isabel Mundry (*1963) heeft toegevoegd aan geselecteerde fragmenten uit Mozarts nalatenschap, of de compositie *Hommage à Mozart* van de Griekse componiste Konstantia Gourzi (*1962), die gaat over de betekenis van tijd in Mozarts muziek.

Youn en Mönkemeyer zullen tijdens het Mozartfest Würzburg echter niet alleen moderne muziek spelen, maar ook werken van Hildegard von Bingen, Bach en natuurlijk Mozart. “Normaal gesproken is er maar één *Artistes étoile* op het Mozartfest Würzburg,” legt William Youn uit, “maar dit jaar is het motto van het festival *vriendschap*, en daarom zijn we als duo uitgenodigd.” Naast het opdrachtwerk van Trojahn zullen Youn en Mönkemeyer ook muziek van Mozart en Beethoven uitvoeren met het Symfonieorkest van Bamberg en ook met Amsterdam Sinfonietta.

Kamermuziek en porselein

Mönkemeyer en Youn zullen tijdens kamermuziekconcerten ook vergezeld worden door klarinettiste Sabine Meyer en violiste Carolin Widmann. Als onderdeel van het MozartLabor programma zullen zij ook samen een kamermuzieksectie leiden. Van 31 mei tot 3 juni kunt u de twee *artistes étoiles* in het Exerzitienhaus meemaken tijdens gesprekken, open repetities en het slotconcert. Terwijl William Youn uitnodigt

HARALD HOFFMANN

voor een dialoog tussen kunst en muziek, zal Nils Mönkemeyer – samen met Veronika Eberle – het programma *Signs and Messages* uitvoeren tijdens het pilotconcert *Stars bei uns* in Waldbrunn. Als speciale traktatie zal William Youn, een gepassioneerd verzamelaar van bijzonder porselein, ook in gesprek gaan met porseleinexpert Angela Gräfin von Wallwitz over porseleinkunst en de rol ervan in Mozarts tijd, waarbij hij favoriete stukken uit zijn eigen collectie presenteert en tussendoor is hij te beluisteren in delen uit pianosonates van Mozart en Schubert.

Zoals gezegd speelt Youn op 24 april Bachs *Goldbergvariaties* in De Waalse Kerk als onderdeel van de Bösendorfer Piano Series. De Koreaanse pianist gaf eerder concerten in Maastricht en Utrecht en in de herfst zijn William Youn en Nils Mönkemeyer weer terug in Nederland voor de afscheidstour van Sabine Meyer met wie ze een vast trio vormen. Op het programma staan dan onder andere het *Kegelstatt Trio* van Mozart, de *Märchenbilder* van Robert Schumann en de *Acht stukken* op. 83 van Max Bruch. Wat solowerken betreft, wil William Youn zich in de nabije toekomst richten op Bach en hedendaagse muziek: “Ik zal de *Goldbergvariaties* een paar keer spelen tijdens een concert, en ik ben ook geïnteresseerd in stukken die op dit moment geschreven worden.” Hij is momenteel niet van plan om een nieuw soloalbum te maken, maar misschien komt er binnenkort een cd met hedendaagse muziek. Eén ding is in ieder geval zeker: Isabel Mundry zal een pianoconcert voor hem schrijven.

MARIO-FELIX VOGT

Concerten in Nederland
24 april Amsterdam, *Bösendorfer Piano Series*, Waalse Kerk. Bach, Goldbergvariaties.
Alle informatie op www.dewaalsekerk.nl
14 juni, Oranjewoud Festival met Amsterdam Sinfonietta, Mozart, Pianoconcert KV 414
In November afscheidsconcerten van Sabine Meyer, samen met Nils Mönkemeyer en William Youn in het Concertgebouw Amsterdam, Oosterpoort Groningen en Muziekgebouw Eindhoven.

Antwerp Symphony Orchestra | Elisabeth Klassiek

PIANO

klinkt nergens zo goed als in de Koningin Elisabethzaal

Geniet in seizoen 2025-2026 van toppianisten in de fonkelende akoestiek van de Antwerpse Koningin Elisabethzaal!

LUCAS & ARTHUR JUSSEN

Do 27.11.2025 – 20:00

Münchner Philharmoniker o.l.v. Tugan Sokhiev

Poulenc Dubbelconcerto voor twee piano's in d

LISE DE LA SALLE

Vr 05.12.2025 – 20:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Eliahu Inbal

Liszt Pianoconcerto nr. 1 in Es

SEONG-JIN CHO

Vr 14.11.2025 – 20:00

Gewandhausorchester Leipzig o.l.v. Andris Nelsons

Mendelssohn Pianoconcerto nr. 1 in g

HÉLÈNE GRIMAUD

Do 15.01.2026 – 20:00

Bayerisches Staatsorchester o.l.v. Vladimir Jurowski

Ravel Pianoconcerto in G

SERGEI REDKIN

Za 24.01.2026 – 15:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Valentin Uryupin

Prokofjev Pianoconcerto nr. 3 in C

GARRICK OHLSSON

Za 28.02.2026 – 20:00
Zo 01.03.2026 – 11:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Michael Sanderling

Brahms Pianoconcerto nr. 2 in Bes

MARTIN HELMCHEN

Za 07.03.2026 – 15:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Marc Albrecht

Brahms Pianoconcerto nr. 1 in d

CÉDRIC TIBERGHIEN

Vr 03.04.2026 – 20:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Nuno Coelho

Ravel Pianoconcerto voor de linkerhand

ALEXANDER LONQUICH

Do 30.04.2026 – 20:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Philippe Herreweghe

Mendelssohn Pianoconcerto nr. 1 in g

ALEXANDER MELNIKOV

Za 16.05.2026 – 15:00

Antwerp Symphony Orchestra o.l.v. Jan Söderblom

Rachmaninov Pianoconcerto nr. 1 in fis

Tickets & info:
www.antwerpsymphonyorchestra.be

Vlaanderen verbeelding werkt · De Standaard · KLARA · Foto Hélène Grimaud: Mat Hannek / DG

MARIA TIPO OVERLEDEN

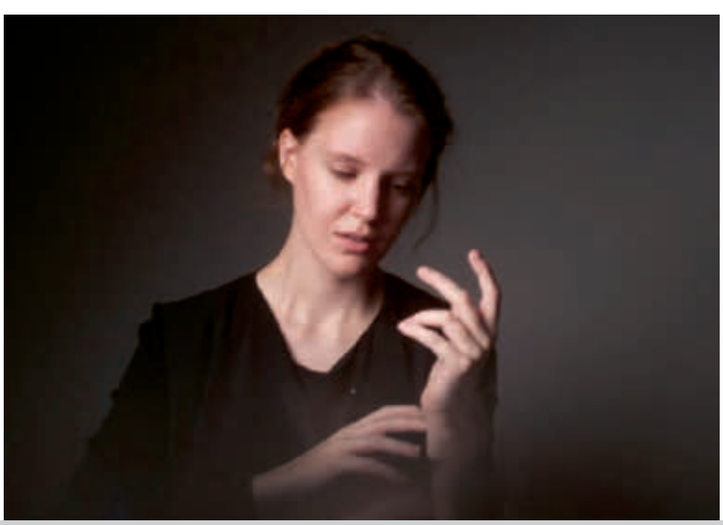
Ze kreeg vanaf haar derde pianolessen van haar moeder, die zelf leerlinge was van Ferruccio Busoni. Als tiener won ze al belangrijke prijzen in Genève en in Brussel bij het Koningin Elisabeth Concours.
Arthur Rubinstein noemde haar 'het meest uitzonderlijke talent van onze tijd'. Martha Argerich beschreef haar als 'sensationeel'. Karl Böhm roemde haar Mozart als 'een voorbeeld voor Duitse pianisten'. Ze werd de 'Horowitz uit Napels' genoemd. Haar opnames van Scarlatti ademen een Napolitaanse flair en *Newsweek* prees haar album als 'de meest spectaculaire opname van het jaar'. Van Clementi hield ze zoveel dat ze wel met hem had willen trouwen, maar eigenlijk zijn al haar opnames, ook van Bach (Goldbergvariaties!), Mozart en Chopin legendarisch. Ze had ook geen drie dagen nodig om een cd op te nemen, haar befaamde Scarlatti-album speelde ze in één keer voor de microfoons.
Na een zeer intensieve concertpraktijk met vaak om de dag een concert legde ze zich steeds meer toe op het lesgeven. Nelson Goerner was een van haar bekendste leerlingen. Hij kwam bij haar op aanraden van Martha Argerich. Nelson Goerner: 'Ze had een natuurlijke autoriteit. Ik herinner me dat ze zei dat ik bang moest zijn als ik voor haar speelde, maar tegelijkertijd was ze heel genereus. Ze bezorgde Goerner een doorbraak in Milaan. Ze gaf hem haar eigen concert en ging zelf in de zaal zitten. 'Anders moet je nog wel vier of vijf jaar wachten', had ze gezegd. Bijzonder, waar veel professoren soms juist concerten van hun leerlingen afpakken.
Maria Tipo is op 10 februari jl. overleden, 93 jaar oud.

Met een handgeschreven opdracht voor Pietro de Maria.

ALEXANDRA KAPTEIN WINT PRIJS IN KEULEN

Het Karlrobert Kreiten Klavierwettbewerb 2025, ter nagedachtenis aan het door de nazi's vermoordde virtuoos Karlrobert Kreiten, werd ook dit jaar weer georganiseerd aan de Hochschule in Keulen. Het concours beoogt vergevorderde studenten voor te bereiden op concerten en stipendia.
Bijzonder was een deelneemster uit Nederland: Alexandra Kaptein, die momenteel in Duitslands studeert bij Alexander Fröhlich. Ze maakte indruk met o.a. *Grosses Konzertsolo* van Liszt en het eerste deel uit de Derde Sonate van Schumann. De eerste prijs ging naar Junhyung Kim, die ook het openingsconcert van het Robert Schumannfest mag spelen.
Uw hoofdredacteur maakte deel uit van de jury en mocht vier pianisten die geen prijs hadden gewonnen een jaarabonnement op PIANIST aanbieden.

NIKOLAUS WILHELM SCHIMMEL OVERLEDEN

Op 24 december 2024 is op 90-jarige leeftijd Nikolaus Wilhelm Schimmel overleden. Hij gaf tientallen jaren leiding aan het familiebedrijf. 'De piano was zijn levenselixer.'
Na de vroege dood van zijn vader, maakt hij het familiebedrijf na de Tweede Wereldoorlog al snel tot marktleider in West-Europa. Ook in de Verenigde Staten behaalde hij grote successen.
Hij werd bekend met bijzonder, vaak eigenhandig design, zoals de Pegasusvleugel. Nikolaus Schimmel was bovendien 47 jaar onafgebroken bestuurslid van de BVK Bundesverband Klavier e.V., de bond van Duitse pianobouwers.

Arturo Benedetti Michelangeli en de mystieke dimensie van perfectie

Ondanks Michelangeli's beheersing van een zeer aanzienlijk deel van het pianistische oeuvre, bleef zijn concertrepertoire eerder beperkt. Bewonderaars van de iconische maestro bleven hem overal volgen, zelfs met het niet denkbeeldige risico dat hij op het laatste moment het concert zou annuleren, ontevreden met de vleugel. In dit artikel gaat Jurgen Degryse niet zozeer in op Michelangeli's alom gekende perfectie, maar benadrukt hij meer de mystieke dimensie van zijn kunst.

"Don't practice till you get it right, practice till you can't get it wrong", is een bekende uitspraak die de westerse kijk op studeren samenvat. Wie foutloos speelt en zijn muzikale opvatting heeft laten rijpen is klaar voor een concert of een studio-opname. In de Zen-filosofie is het resultaat als doel niet toereikend. Bij Zen is het doel tevens in onszelf aanwezig. In analogie met Zen stelt Carl Jung: "Who looks outside, dreams; who looks inside awakes".

Het echte willen is niet willen

Deadlines voor concerten en opnames zetten concertpianisten onder immense druk. Onder zulke omstandigheden wordt het vrijwel onmogelijk om het ego, dat nauw verbonden is met de wil, los te laten. De focus ligt onvermijdelijk op de prestatie: het concert of de opname moet 'perfect' zijn. De Zen-filosofie bekijkt dit anders. Studeren vraagt hier om het gevoel dat de eeuwigheid voor je ligt én de bereidheid om die eeuwigheid te benutten om hetzelfde werk zonder direct doel te blijven oefenen, zelfs wanneer je de 'perfectie' al hebt bereikt. In deze geestesgesteldheid verliezen 'wil' en 'ego' hun betekenis.

De Duitse filosoof Eugen Herrigel was van 1924 tot 1929 in de leer bij een Japanse Zen-meester in het boogschieten, en hij schrijft in zijn boek *Zen in de kunst van het boogschieten*: "Het juiste schot op het juiste moment blijft uit, omdat u niet van uzelf loskomt." Ook benadrukt hij het belang van wachten zonder doel: "U ziet wat het betekent niet onopzettelijk in de toestand van de hoogste spanning te kunnen afwachten. U kunt niet eens in uw leertijd afwachten zonder u steeds weer af te vragen: Zal ik het voor elkaar krijgen? Wacht toch geduldig, wat er komt en hoe het komt!".

In *mushin* (no-mind), een toestand van opperste concentratie, los van het ego, worden geest en hartchakra (Anahata) ontvankelijk om het 'het' te laten spelen.

Herhaling als sleutel

Om het 'het' – en niet het 'ik' – te laten spelen, moet men herhaling als doel op zich

Michelangeli in 1963

pianolab

International Piano LAB for young pianists

12–19 July 2025

ARTISTIC DIRECTOR
Liebrecht VANBECKEVOORT

FACULTY
Mateusz BOROWIAK Poland/United Kingdom
Barry DOUGLAS Northern Ireland
Ingrid FLITER Argentina
Liebrecht VANBECKEVOORT Belgium
William YOUN South Korea

LOCATION
Grand Commandery Alden Biesen Belgium

REGISTRATION DEADLINE
15 April 2025

MORE INFO
www.piano-lab.be

Flanders State of the Art · Alden Biesen · pwc · Steinway & Sons · Maene · Pianist · Martin's Rentmeesterij · Davidsfonds cultuur beleef je samen · Twin D'sign Print & Web

beschouwen, zonder enig ander bijkomend doel. Herrigel verwoordt dit als volgt: “De ware kunst, riep toen de Meester uit, ‘is zonder doel’, zonder opzet! Hoe hardnekkiger u erbij blijft het afschieten van de pijl te willen leren teneinde met zekerheid het doel te treffen, des te minder zal het eerste lukken en des te onbereikbaarder zal het tweede worden. Het is voor u een obstakel, dat u een veel te gewillige wil hebt. U denkt, dat wat u niet zelf doet, ook niet gebeurt.”
Essentieel hierbij is dat deze herhalingen vanuit opperste focus plaatsvinden, vrij van ego en wil. Voor een muzikant betekent dit: met een geest volledig gericht op de innerlijke klankvoorstelling of zoals Dinu Lipatti zegt: “Met de indrukken van de perfecte mentale vertolking vast verankerd in onze geest”, los van ego en afleidingen. Het ego, dat focus op het resultaat niet wil loslaten, vertroebelt het zuiver denken en zuiver handelen, waardoor het zuivere resultaat – het ware meesterschap – uitblijft. Wie herhaling vanuit ‘mushin’ (geen geest) volhoudt, bereikt een geestestoestand die naar satori (diep inzicht verkregen door plotse ervaring) kan verwijzen.

Waarheid

Het ‘het’ dat zich in iemand manifesteert, is voor wie dit heeft ervaren, geen abstract begrip. Net zoals pijn fysiek voelbaar is, zo is ook het ‘het’ dat in iemand speelt een fysieke gewaarwording. ‘Het dat speelt’ als woordkeuze is niet bedoeld om mysterieus of vaag te klinken, maar drukt precies uit hoe het voelt als het musiceren door de hartchakra wordt gestuurd.
Als de hartchakra in het spel komt, als het ‘het’ speelt, dan verdringt deze de innerlijke klankvoorstelling niet. Er is geen dominante factor: hartchakra, geest en uitvoering zijn tot een geheel verworden, zijn één geworden.
In het Verre Oosten worden hart en geest samengebracht in één woord: ‘shin’, dat de eenheid tussen beide benadrukt en het non-duale denken bekrachtigt. Wanneer hartchakra en geest één zijn, wanneer het ‘het’ in iemand speelt en alle noten tegelijk worden gevoeld, vervalt non-dualiteit als intellectueel concept en wordt het door ervaring een diep en waarachtig inzicht.
Muziek speelt zich af in de tijd; het is daarom een bijzondere ervaring om bij de laatste noot de eerste nog steeds in de hartchakra te voelen, zelfs lang nadat deze niet meer hoorbaar is.
De Roemeense dirigent Sergiu Celibidache beschreef dit treffend: “All I can say is that without Zen I couldn’t have known this strange principle that the beginning is in the end, and the end is in the beginning. Music is nothing but the materialization of this principle.” Over Michelangeli zei hij vol bewondering: “He is the only one where the climax of the piece is in steady relation, potential relation, with the beginning and the end.”

Paradox als levensvisie

Voor de westerse geest is het moeilijk te bevatten dat begin- en eindpunt kunnen samenvallen. Zen-leraar Daisetz T. Suzuki verwoordt dit paradoxale inzicht treffend: “… het is een intuïtie die zonder meditatie tot het inzicht komt dat nul oneindig is en oneindigheid nul is…”.
Schijnbaar paradoxale inzichten worden ook door de wetenschap alsmaar meer omarmd. Naarmate de wetenschap voortschrijdt, lijken de tegenstellingen tussen wetenschap en mystiek te vervagen. In zijn boek *Quantum Supremacy* legt Michio Kaku de wereld van de quantummechanica op toegankelijke wijze uit. Een van de revolutionaire concepten is dat van de quantumcomputers, die in tegenstelling tot traditionele computers, zowel bit 1 als 0 tegelijkertijd kunnen bevatten, waardoor hun rekenkracht ongekend groot is. Vergelijk het met een snelweg waar auto’s in beide richtingen tegelijk op hetzelfde rijvak rijden.
Door het rationeel Westers denken koesterde Alexis Weissenberg toen hij in Parijs woonde heimwee naar zijn geboorteland Bulgarije. Zijn levensmotto raakt zowel aan de Zen-filosofie als aan de quantumtheorie: ”De contradictie is het bewijs van de waarheid.”

Zenmeester

De ‘waarheid’ is latent in ieder van ons aanwezig, wachtend tot de omstandigheden zich voordoen waarin ‘het’ zich mag openbaren. Met het ego als stoorzender blijven de meesten dwalen; slechts enkelen zien het licht.
Het ‘het’ dat in de musicus speelt, is geen blijvende geestesgesteldheid. Als de herhaling te lang uitblijft, zal het ‘het’ even plots als het gekomen is, ophouden te spelen. Bovendien is het proces om het ‘het’ te laten spelen telkens opnieuw gebonden aan één specifiek stuk. Bij elk nieuw stuk moet je weer studeren met het gevoel dat de eeuwigheid voor je ligt, zonder enig doel... totdat het ‘het’ zich opnieuw, onverwacht, manifesteert.
Stel dat Michelangeli, die zichzelf uitermate hoge standaarden oplegde, deze Zen-geestesgesteldheid als voorwaarde vereiste binnen zijn concertrepertoire, dan moest hij dat repertoire wel beperken. Zijn kunst belichaamt authenticiteit en zuiver Zenmeesterschap. Michelangeli’s technische perfectie, klankmagie en muzikale artisticiteit maken hem tot een van de grootste pianisten aller tijden. De titel van een documentaire over de maestro, *Beyond Perfection*, vat zijn uitzonderlijke kunde kort samen.
Maar het zijn de luisteraars die gevoelig zijn voor de mystieke dimensie van zijn kunst die tijdens zijn concerten wérkelijk werden overdonderd. Michelangeli liet ooit tijdens Mozarts pianoconcert KV 503 in de Salle Pleyel te Parijs op onze hoofdredacteur een onvergetelijke indruk na. In een recensie schreef hij daarna: “Het was de meest overrompelende ervaring die ik ooit in de concertzaal beleefde (…). Later die avond, in de realiteit van het Parijse verkeer, vroeg ik me af of het wel écht gebeurd was, of was het een droom geweest?”

JURGEN DEGRYSE

(Wordt vervolgd…)

Piano’s Maene, altijd de rit waard!

Onze missie: onze passie delen en u inspireren om piano te spelen

Piano’s Maene is **een familiebedrijf opgericht in 1938** in België en sinds decennia een begrip bij muzikanten en pianisten. We zijn gespecialiseerd in de **verkoop en verhuur van piano’s** in alle prijscategoriën. Daarnaast is er een sterk uitgebouwde **service-afdeling** met pianotechnici en concertverhuur. In het Chris Maene Atelier worden restauraties uitgevoerd en innovatieve rechtsnarige piano’s en historische klavierinstrumenten gebouwd. Deze Chris Maene instrumenten worden wereldwijd geëxporteerd en illustreren de uitzonderlijke expertise en professionaliteit van Piano’s Maene.

In 2019 nam Piano’s Maene het Nederlandse **Ypma Piano’s** over. Ypma bestond toen meer dan 150 jaar en was net als Maene in België importeur in Nederland voor de topinstrumenten van Steinway & Sons. Ypma Piano’s telde 25 medewerkers en werd omgedoopt tot Piano’s Maene Nederland. Sindsdien kozen steeds meer pianisten voor de instrumenten en service van Maene.

In 2023 werden ook drie vestigingen van Clavis Piano’s toegevoegd. Clavis is **sinds decennia een vaste waarde in Nederland**, en had vestigingen in Utrecht (Nieuwegein), Delft en Amsterdam. Ondertussen maken deze showrooms integraal deel uit van de bedrijfscultuur en filosofie van Maene, en zijn het echte Maene-vestigingen geworden.

Het nieuwe Piano’s Maene Nederland heeft nu dus showrooms in Alkmaar, Amsterdam, Delft en Utrecht en meer dan 40 medewerkers om de Nederlandse klanten maximaal te bedienen.

Piano’s Maene is hiermee nog meer toonaangevend in de hele Benelux, voor zowel de verkoop, verhuur, productie als onderhoud van akoestische en digitale piano’s. De focus ligt op elke pianist, wat ook zijn kennisniveau of budget is: **van digitale piano’s van €400 tot concertvleugels van meer dan €150.000**. Elke individuele vestiging blijft focussen op de lokale markt, de klant staat er meer dan ooit centraal !

We nodigen jullie graag uit naar één van onze 9 vestigingen om piano’s op een unieke manier te beleven. We zijn open van dinsdag tot en met zaterdag, doorlopend tussen 10 en 18 uur. In Delft zijn we ook op zondag open, in Amsterdam ook op maandag.

U kunt ook eerst verkennend inspiratie en kennis opdoen op onze website of online bestellen in onze uitgebreide webshop.

Piano’s Maene is Gebrevetteerd Hofleverancier van België

Piano’s Maene is dichtbij !
9 showrooms én een webshop

Piano nodig? Breng ons zeker een bezoek voor u beslist !
www.maene.nl - www.maene.be

PIANO LAB VIERT EERSTE LUSTRUM!

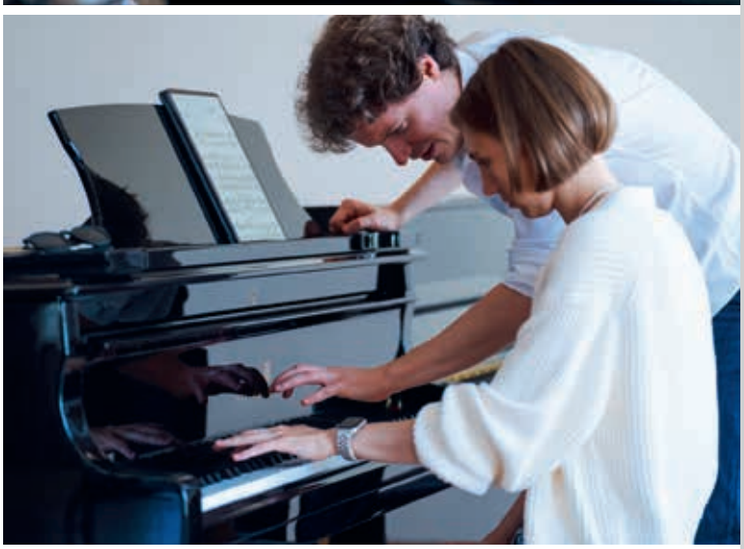
Van 12 tot 19 juli zullen voor de vijfde maal 20 zeer getalenteerde jonge pianisten, samenkomen in de inspirerende setting van de Landcommanderij Alden Biesen in België, niet ver van Maastricht. Om daar, volgens de beproefde formule van Piano LAB – een idee van Liebrecht Vanbeckevoort – te werken met een aantal internationale toppianisten: Ingrid Fliter, Mateusz Borowiak, Barry Douglas, William Youn en natuurlijk ook met gastheer en artistiek directeur Liebrecht Vanbeckevoort zelf, die deze cursus inmiddels tot een vaste waarde heeft gemaakt in het internationale pianolandschap.

Het unieke aan Piano LAB is dat studenten van vijf gerenommeerde pedagogen lessen kunnen krijgen, die bovendien allemaal beschikken over een rijke ervaring als concertpianist. De kennismaking met uiteenlopende visies op muziek en het klavierspel, is per definitie verrijkend, misschien juist als die ideeën conflicteren met elkaar. De studenten zijn immers zoekend naar hun eigen muzikale identiteit. Juist ook het observeren van lessen van andere deelnemers is een dankbaar procedé en bovendien is er in de informele sfeer buiten de lessen veel uitwisseling mogelijk met leeftijdgenoten en meesters die de beroepspraktijk als hun broekzak kennen. Al op de openingsavond kunnen de studenten de docenten ook als uitvoerend kunstenaars in de concertzaal leren kennen.
Studenten krijgen minimaal een uur per dag les, alle deelnemers beschikken over hun eigen oefenruimte. Workshops, een gezamenlijke excursie en diverse sport- en recreatiemogelijkheden maken het programma compleet. Piano LAB is wederom een exclusief Steinway & Sons evenement in samenwerking met Piano's Maene. Ook stelt Maene de rechtsnarige vleugel en Doutreligne instrumenten ter beschikking.

Ook dit jaar is Liebrecht Vanbeckevoort er weer in geslaagd om een inspirerend gezelschap docenten bij elkaar te brengen. Gevraagd naar zijn collega's zegt hij: 'Ja, William Youn ken ik nog van het Elisabethconcours, we waren in 2007 beiden in de finale. Ik herinner me vooral de grote zuiverheid in zijn spel en zijn karakter. Ondertussen heeft hij zich ontwikkeld tot een formidabel artiest. We bleven elkaar doorheen de jaren volgen en het was heel fijn om te horen dat hij graag komt lesgeven.' (U leest in dit nummer ook een interview met hem ter gelegenheid van zijn debuut in Nederland). '
'Ingrid Fliter kennen we van een grandioze internationale carrière en ondertussen geeft ze alweer tien jaar les aan de befaamde school in Imola. Mateusz Borowiak keert terug naar de stage. 'Hij was in 2022 zeer geliefd bij de studenten en met zijn Poolse achtergrond gaf hij een fascinerende workshop over Chopin.' En dan last but not least Barry Douglas. 'Het is fijn om elk jaar, zoals vorig jaar met Cyprien Katsaris, een nestor met een indrukwekkende carrière en veel levenservaring in ons midden te hebben.' Liebrecht Vanbeckevoort zelf heeft sinds zijn doorbraak in Brussel wereldwijd carrière gemaakt, met een groot repertoire met orkest en een warm hart voor de kamermuziek, ook als vaste begeleider bij de viooledities van het Elisabethconcours. Tenslotte heeft ook hij als pedagoog zijn sporen ruimschoots verdiend als professor aan LUCA School of Arts te Leuven.

Piano LAB wordt georganiseerd met steun van de Vlaamse Overheid.
De inschrijving voor deelnemers sluit op 15 april.
Alle informatie op **www.piano-lab.be**

FOTO'S: MALOU VAN DEN HEUVEL

Een kijkje bij de lessen van Liebrecht Vanbeckevoort, Florian Noack en Cyprien Katsaris.

Terugblik op twee eerste rondes in Utrecht

Tussen 10 en 12 januari jongstleden stond de Hertz-zaal van TivoliVredenburg in het teken van twee pianoconcoursen. Op de vrijdag en zaterdag traden 19 pianisten aan in de eerste ronde van de 14de editie van Liszt Utrecht, zoals het in 1986 gestarte Liszt-concours sinds 2022 heet. Hierin werden acht semifinalisten geselecteerd die in januari 2026 in het eigenlijke festival/concours zullen spelen.
Op zondag 12 januari vond vervolgens de eerste ronde plaats van Toetsen, een nieuwe pianowedstrijd, gevormd door het samengaan van het in 2022 eenmalig gehouden NLiszt en de herstart van het opgeheven jeugdconcours van de Young Pianist Foundation (YPF).

Liszt Utrecht

In 2022 veranderde het voormalige Liszt-concours niet alleen van naam, maar ook werd de opzet ingrijpend gewijzigd. Er werd minder accent gelegd op het wedstrijdelement en meer op het concerteren door de tussenrondes te vervangen door een meerdaags festival. Vanwege het jubileum – het concours bestaat dan 40 jaar – is in de editie 2026 de 'festivalfase' uitgebreid tot zes feestelijke concerten. Daarin zullen acht pianisten te horen zijn in operaparafrases van Liszt, diens Sonate in b (weer terug van weggeweest in het concours), kamermuziek, onbekende Liszt-solowerken en composities van Carl Maria von Weber. Deze door Liszt bewonderde vroeg-romantische componist is in 2026 tweehonderd jaar geleden overleden en is dan de 'sidekick'-componist naast Liszt, zoals Beethoven en Schubert in respectievelijk 2020 en 2022.
Gezien het uiterst omvangrijke repertoire dat de acht spelers voor het festival moeten gaan voorbereiden, werd de eerste ronde al een jaar eerder gehouden. Hiervoor waren uit 66 ingezonden video-audities 20 pianisten geselecteerd om zich in een recital van 40 minuten te presenteren. De jury werd gevormd door Nino Gvetadze, Leslie Howard, Igor Roma, Mūsa Rubackyté en Ilona Timchenko.

Hoog niveau

De programma's waren afwisselend en daardoor voor het publiek zeer aantrekkelijk: iedere kandidaat had een andere combinatie gemaakt uit de lijst van 22 minder vaak gespeelde Liszt-werken, uit diens drie laatste, nogal onbekende Hongaarse Rapsodieën en een viertal stukken van Weber.
Het niveau van de pianisten, allen zeer ervaren spelers tussen de 23 en 28 jaar, was gemiddeld uitzonderlijk hoog. Minstens twaalf van hen leken geschikt om door te mogen naar de 'festivalfase' in 2026.

De jury mocht er echter slechts acht selecteren en moest dus pijnlijke keuzes maken.
Tot de afvallers die fantastisch gespeeld hadden behoorde de Rus Alexander Kashpurin, die vermoedelijk iets te exuberant was geweest. Sneu was dat ook de Nederlandse Alexandra Kaptein in 2026 niet mag terugkomen, hoewel ze gaaf en intens bezielde uitvoeringen had gegeven van onder meer het sombere *Mosonyi's Grabgeleit* en de complexe *Grosse Konzertsolo*. Slechts enkelen stelden dermate teleur, dat ze bijna vanzelfsprekend moesten afvallen.

De acht geselecteerden:
Alberto Ferro (Italië), Chia-Yang Hsu (China), Thomas Kelly (UK), Kang Tae Kim (Zuid-Korea), Minkyu Kim (Zuid-Korea), Sunah Kim (Zuid-Korea), Xingu Lu (China), Rune Leicht Lund (Zweden).

Driemaal Kim

De selectie werd gedomineerd door maar liefst vijf Aziaten. Dat de jury hen zou kiezen, was wel te verwachten: ze speelden gaaf, helder en met een sublieme tooncultuur; vooral de drie Zuid-Koreanen: Kang Tae Kim schitterde bijvoorbeeld in de Tarantella uit *Années de pèlerinage II* en *La Campanella*. Aanzienlijk meer bezonken musiceerde Minkyu Kim, die in de *Grosse Konzertsolo* de klassieke vormen zeer goed gestalte gaf. Dan was er nog een derde Koreaanse met dezelfde achternaam: de frêle Sunah Kim. Zij behoorde met haar elegante, ranke, volkomen gave spel tot mijn favorieten. Het zou wat zijn als in 2026 drie Kims de Gran Finale zouden halen!
Beide Chinezen Hsu en Lu hadden een vergelijkbaar niveau als de Koreanen, maar teveel de neiging tot extreem luide climaxen: Xingu Lu in het slot van de *Don Giovanni-parafrase* en Chia-Yang Hsu in *Erlkönig* van Schubert/Liszt.
Het was Thomas Kelly die *Erlkönig* heel wat fraaier speelde. Overigens spreidde deze fors gebouwde Engelsman een ongekend speelgemak ten toon, bijna routinewerk, maar hij verraste tevens door onroerend teder, poëtisch pianospel. Een kanshebber voor de finale! Rune Leicht Lund had eenzelfde graad van perfectie als Kelly. Ook deze Zweed was een pianist van het grote gebaar, maar met minder verfijning. Daarin werd hij overtroffen door Alberto Ferro. Diens Liszt-uitvoeringen overtroffen die van alle andere spelers, maar niet zijn Weber-vertolking. Niettemin moet wel raar lopen als deze in concoursen al meermaals gelauwerde Italiaan geen finalist zou worden.

Toetsen

Zoveel Liszt als er op de vrijdag en zaterdag klonk, zo weinig was dat zondag in Toetsen, dit, ondanks dat dit nieuwe concours een vervolg is van NLiszt, de jeugdpoot van het Liszt-concours. Gevraagd waarom Liszt niet meer verplicht was, antwoordt Rob Hilberink, directeur van Liszt Utrecht: "Omdat de Nederlandse regering stelselmatig bezuinigt op muziekeducatie en talentontwikkeling wilde ik samen met de YPF door middel van dit nieuwe concours een alternatief bieden voor jonge pianotalenten. Verplicht Liszt-repertoire zou het aantal deelnemers te zeer beperken en dat wilden we vermijden."
In de eerste ronde speelden elf jonge pianotalenten van zeer wisselend niveau. Het grote repertoire van Bach tot Prokofjev gingen ze niet uit de weg. Om in maart 2025 in het Amsterdamse BIMhuis in ronde 2 te spelen selecteerde de jury Yulianna Beziazychna (11), Yuewen Yin (14), Simon Rundervoort (15) Demian Filatov (15), David Kooi (15) en Adam Akopian (17). Vooral van de jongste en de oudste, respectievelijk Yulianna en Adam, valt veel te verwachten!

CHRISTO LELIE

PROJECT STAYTUNED.NU

Jonge organisten, ze zijn er!

Het is geen vernieuwend inzicht dat het muziekonderwijs in Nederland voor grote uitdagingen staat. Niet alleen de piano, maar ook andere toetsinstrumenten kunnen nieuwe impulsen goed gebruiken. En van die toetsinstrumenten komt het klassieke orgel misschien nog wel het meeste in de gevarenzone. Daarvoor zijn allerlei redenen aan te wijzen, maar feitelijk is de voornaamste oorzaak het drastisch teruglopen van aanwas van jong orgeltalent.

Jong geleerd, oud gedaan – een gezegde dat ook opgaat voor het orgel. Het is in het geseculariseerde 2025 echter niet meer vanzelfsprekend dat een kind het orgel überhaupt leert kennen. Daarvoor zijn gerichte activiteiten nodig. En ook om daarna het orgelspelen vol te houden.

Toetsenles

Het is jammer dat kinderen doorgaans hun eerste orgelles krijgen zodra hun voeten bij het pedaal kunnen, rond hun 11e, 12e jaar. Als kinderen voor hun 9e verjaardag nog niet actief met muziek in aanraking zijn gekomen, is het eigenlijk te laat; de 'bedrading' voor de muzikale voorkeuren is dan aangelegd en die blijft tot in de adolescentie vrijwel onveranderd. Ik ben dan ook een groot pleitbezorger van het Vlaamse model van de 'klavierlessen'; muziekonderwijs waarbij de jongste kinderen (5 of 6 jaar) niet op piano-, keyboard- of orgelles gaan, maar in de eerste fase al deze toetsinstrumenten leren bespelen.
Voor pianodocenten is het ook een aantrekkelijk idee. Omdat de leerlingen met verschillende instrumenten ervaring hebben opgedaan, zullen zij die uiteindelijk voor de piano kiezen veel gemotiveerder zijn dan wanneer ze al vanaf het begin door papa of mama 'op pianoles worden gedaan'.

Isolement

Onherroepelijk volgt na het verlaten van de basisschool een heel lastige periode. Piano- en orgelspelen is een geweldige hobby, maar voor een tiener niet altijd makkelijk om vol te houden. Daarnaast is er nog een drempel. Piano-, maar zeker orgelspelen kan een eenzame hobby zijn. Bij het bespelen van andere instrumenten maakt samenspel al snel onderdeel uit van de lessen, en op de muziekschool kom je genoeg leeftijdsgenoten tegen. Orgellessen vinden daarentegen meestal plaats op privébasis, vaak in een lege, koude kerk en je krijgt vrijwel nooit de kans om met leeftijdgenoten samen te spelen.

Sociaal

Dat gaat volledig in tegen de behoeftes van tieners. Kinderen en jongeren in de puberleeftijd ontlenen hun zelfbeeld aan het deelnemen aan sociaal verkeer. Pubers houden elkaar een spiegel voor, waardoor ze stapje voor stapje hun identiteit ontdekken. Dat gebeurt op school, en ook tijdens het samen beoefenen van sport en andere hobby's.
Creatieve hobby's, waaronder muziek maken, zijn bij deze identiteitsvorming enorm belangrijk. Bij dat proces hoort het je spiegelen aan leeftijdsgenoten er onlosmakelijk bij. Het feit dat orgelspelen een 'eenzame' hobby is, zonder contact met leeftijdsgenoten, zorgt ervoor dat het enthousiasme juist in die kwetsbare en belangrijke periode van de puberteit bij veel tieners wegvalt.
Het is dus niet alleen een muzikaal, maar vooral ook een sociaal probleem – met als gevolg dat veel muzikaal talent verloren gaat.

Het project

Bovenstaande overwegingen brachten me op het idee voor het tienerproject StayTuned.nu. Het is een voor Nederland uniek

initiatief dat zich richt op jongeren tussen 12 en 18 jaar die al een paar jaar orgel- of pianoles hebben. De kernvraag die aan StayTuned.nu ten grondslag ligt, is: hoe stimuleren we tieners een eenzame hobby als orgelspelen vol te houden?
De organisatoren van StayTuned.nu en ook alle erbij betrokken collega's zijn ervan overtuigd dat, als het lukt orgel- en pianospelende pubers bij het uitoefenen van hun hobby met elkaar in contact te brengen, meer van hen zullen blijven spelen. Laat kinderen hun liefste hobby samen uitoefenen, en ze houden het vol!
Om dit voor elkaar te krijgen, organiseert StayTuned.nu verspreid over het jaar in heel Nederland op deze leeftijdsgroep toegespitste inspirerende activiteiten. Niet als vervanging van de privélessen, integendeel. Het zijn activiteiten die plaatsvinden als aanvulling op de lessen van de eigen docent. Zowel orgel- als pianodocent, want er doen steeds meer jonge pianisten mee.

Droom

Inmiddels hebben bijna 50 jongeren in totaal 117 keer deelgenomen aan één of meer activiteiten. Het idee is en blijft eenvoudig: een paar keer per jaar zijn tieners welkom rondom enkele van de prachtige orgels die Nederland rijk is. Instrumenten die normaal op slot zijn, gaan open voor de orgelspelers van de toekomst. Ze krijgen een dag, en eens per jaar een hele zomerweek, de kans om samen te genieten van het bespelen van de orgels. En ze komen erachter dat er meer, veel meer leeftijdgenoten zijn die dit geweldig vinden.
In de komende maanden bezoeken op 28 april de tieners de fraaie orgels, waarvan een uit 1511, van de Grote Laurenskerk in Alkmaar. Van 21 tot 25 juli worden de eerste drie jaar StayTuned gevierd met een fantastische orgelreis naar de spectaculaire orgels van Parijs.
Op de website www.staytuned.nu is alle informatie over het project te vinden. Van elke orgeltrip staat een uitgebreid fotoverslag op de website. Via de site kan worden ingeschreven op de Nieuwsbrief, en elke tiener – of ouder – kan zich opgeven voor de komende activiteiten.

PETER OUWERKERK

Meer informatie:
www.staytuned.nu | info@staytuned.nu

Peter Ouwerkerk is, naast concertorganist in binnen en buiten Nederland, leider van het Internationaal Orgelfestival Haarlem en oprichter van Stichting StayTuned en Stichting OpenOor. In 2021 ontving hij voor zijn innovatieve en toekomstgerichte projecten voor onder meer jong orgeltalentontwikkeling de Hogenbijl Muziekprijs, waarvan het prijzengeld van € 15.000 werd geïnvesteerd in StayTuned.nu. Over zijn vele activiteiten is meer te lezen op ***www.peterouwerkerk.nl****.*

INTERVIEW MET RANDALL FABER

MUZIEK IS EEN AVONTUUR

Randall en Nancy Faber zijn bekend als auteurs van de succesvolle lesmethode *Piano Adventures*. Hun boeken, erkend vanwege hun bijdrage aan de creatieve en cognitieve ontwikkeling van studenten, zijn wereldwijd in miljoenen exemplaren verkocht. Eerder vertaald in negen talen, is *Piano Adventures* nu ook beschikbaar in het Nederlands. We hadden het genoegen om met Randall Faber te spreken over zijn filosofie.

Randall en Nancy Faber

We delen de bewondering voor Dinu Lipatti.
Ja, hij was de eerste pianist die me echt wist te raken. Ik herinner me dat ik Schumanns Pianoconcert speelde en zijn opname stak met kop en schouders boven alle andere uit. En in jouw boek over zen en musiceren is Lipatti de centrale figuur!

Ja, zijn brief over hoe te studeren is nog altijd uniek. Hij laat zien hoe hij de partituur omvormt tot quasi een levend organisme, waarbij hij uitgaat van de muzikale inhoud nog voordat hij überhaupt de piano aanraakt. Deze benadering kan iedereen helpen, van beginner tot virtuoos.
Ik zie een parallel met hoe wij ernaar streven meteen vanaf het begin kinderen aan te moedigen om creatief te zijn. In plaats van ons alleen te richten op technische training, geven we de leerlingen de middelen om zich muzikaal te uiten.

Het heeft geen nut om eerst de juiste noten te leren spelen en pas daarna een beetje muzikaliteit toe te voegen. De muziek zelf zegt immers hoe je moet studeren.
Inderdaad! Als je de conceptuele fase overslaat, herhaal je alleen mechanisch de noten die je al hebt geleerd, hooguit met een beetje 'peper en zout' voor de expressie. We moeten ritme in het lichaam brengen, het kinesthetisch maken. Daarom werken we met creatieve audiofragmenten en zingen we met de kinderen, zodat ze al een duidelijk muzikaal concept in hun voorstelling hebben voordat ze aan de piano gaan zitten, eigenlijk dus precies zoals Lipatti dat

> 'Het is onze missie om op elk niveau muzikaal begrip te stimuleren.'

Masterclass met Randall Faber

deed. Dat is iets heel anders dan simpelweg noten ontcijferen en ze omzetten in iets dat vaag op een melodie lijkt. Ik zie het als een missie om op elk niveau muzikaal begrip te bevorderen.

In het begin lijkt de piano een eenvoudig instrument, alle tonen liggen immers voor je klaar, maar dat is meteen ook een nadeel, want een goed fysiek contact ontwikkelen met het toetsenbord is niet vanzelfsprekend.

Ja, maar je kunt stellen dat de sensorische feedback van de vingers naar de motorische cortex gekoppeld is aan het ruimtelijk denken. Dit zou kunnen verklaren waarom mensen al eeuwenlang op hun vingers telden. Ik denk ook dat de fysieke verbinding met het klavier nauw verwant is aan de auditieve cortex.

'Ogen en oren in de vingertoppen', dat zei Josef Hofmann.

Precies! In onze cursussen voor kinderen, bedoeld voor vijfjarigen, richten we ons op het ontwikkelen van neuroplasticiteit en gevoeligheid om die neurale verbindingen te versterken. Toonhoogte, ritme en tastzin zijn allemaal gekoppeld aan emoties, en deze emotionele betrokkenheid maakt muziek maken tot een echt avontuur.

En dat lijkt ook cruciaal om kinderen gemotiveerd te houden.

Ja, in mijn promotieonderzoek naar de stadia van talentontwikkeling ontdekte ik dat mensen op verschillende leeftijden verschillende behoeften hebben. Voor jonge kinderen is plezier de belang-

Tijdens China Cultural

rijkste motivatie. We noemen dat Spirit of Play. Vijf- en zesjarigen zijn van nature nieuwsgierig en ontdekken voortdurend de wereld. Het is onze taak om dat vuur aan te wakkeren. Naarmate ze ouder worden, verschuiven de motivaties naar zelfvertrouwen en introspectieve vragen zoals: 'Wat is mijn plek in de wereld?' Wanneer een leerling denkt: 'Wauw, kijk eens wat ik kan!', beseft hij dat vaardigheden ontwikkeld kunnen worden door inspanning. Ze beginnen te begrijpen: 'Als ik werk, dan kan ik iets bereiken.' En

Nancy Faber met haar leerlingen

dat is het moment waarop ze hun artistieke identiteit beginnen te vormen.

In die zin helpt muziek heel concreet bij de vorming van iemands persoonlijkheid.
Of ze nu uiteindelijk in een creatief vakgebied zoals architectuur bijvoorbeeld of zelfs in de financiële wereld gaan werken, er blijft altijd een gevoel van artisticiteit aanwezig. Hierbij kan soms het ego in de weg zitten. Maar werkelijk grote kunstenaars, die zich openstellen en contact maken met anderen zijn in staat om hun ego te overstijgen. Tijdens de adolescentie is het echter belangrijk om leerlingen de ruimte te geven om hun 'pauwenveren' te laten zien, ze hebben dat podium nodig. Het is een essentieel onderdeel van hun groei.

Hoeveel van je eigen persoonlijke ervaring is terug te vinden in jullie boeken?
Ik begon op achtjarige leeftijd met pianospelen, maar ik had geen geweldig instrument, en ook geen uitzonderlijk goed muzikaal gehoor. Ik moest echt flink mijn best doen. Veel later adopteerden we onze dochter uit China, en ze bleek erg gevoelig voor muziek, het was alsof ze erdoor tot leven kwam. Toen we met haar en enkele van haar vrienden werkten, zagen we hoe muziek voor hen een hele nieuwe wereld van waarnemingen opende. Dat was voor ons een heel inspirerende ervaring. Natuurlijk kun je nergens meer gepassioneerd over zijn dan over de ontwikkeling van het talent van je eigen kind. Haar te zien groeien en zich ontwikkelen was essentieel bij het schrijven van onze boeken.
Bovendien ben ik, met een klassieke opleiding, als tiener veel popmuziek gaan spelen, en daar heb ik enorm veel van geleerd. Voor onze boeken zijn we begonnen met het arrangeren van Disneymelodieën en dit leidde tot materiaal in verschillende stijlen: pop, rock, kerstliederen en hymnes, zodat jonge leerlingen een verbinding met de piano voelden en konden zeggen: 'Dit is mijn boek, mijn geluid, mijn stijl.' Dat was de pianorevolutie van de jaren '90, met name in de VS. Het zelf verkennen van verschillende genres had een grote impact op mijn vrijheid aan de piano. Ik kon improviseren in popstijlen, door akkoordprogressies gaan, en dat hielp me de structuur van muziek beter te begrijpen, ook als ik Brahms speelde. In de afgelopen decennia heb ik veel tijd besteed aan het trainen van docenten om met bijvoorbeeld Disney-melodieën vrijer te worden in hun techniek. Akkoorden zijn als een matrix voor het klavier, maar veel docenten zijn daar niet in getraind.

'De sleutel ligt in authenticiteit, geduld en bezieling.'

vorming. Om muziek echt te begrijpen – de structuur, de grammatica – moeten studenten in staat zijn om met verbeelding te creëren, om de artistieke expressie op gang te brengt. Alles komt samen in één organisch geheel, en inderdaad, ACE kan dienen als een checklist. Het gaat erom dat het onderwijs evenwichtig en compleet is: hebben we aandacht besteed aan expressie? Hebben we creativiteit gestimuleerd en hebben we de muziek geanalyseerd en besproken met de leerling, de structuur, de thema's en de harmonische progressies?

En dat is zo belangrijk – ervoor zorgen dat de muziek verbonden is met de gevoelens en persoonlijkheid van zowel de docent als de leerling. Je wilt als docent de leerling niet tot een kopie van jezelf maken.

Absoluut! Het moet een persoonlijke, holistische ervaring zijn. Ik heb docenten in masterclasses studenten zien bekritiseren omdat ze iets niet precies speelden zoals de docent het zelf zou doen. Dat is absoluut fout. Met de principes achter ACE kan een docent deuren openen voor de leerling, zodat deze op zijn eigen manier verder kan leren en zijn eigen muzikale avonturen kan beleven. Een avontuur dat met de tijd blijft groeien en evolueren.

ERIC SCHOONES

pianoadventures.com

Lesgeven draait uiteindelijk om de interactie tussen de docent en de leerling, en het lesmateriaal biedt daarvoor de basis.

Ja en de vraag blijft: in hoeverre kunnen we een leerling beïnvloeden door middel van onze methodiek? En ook al hebben we een curriculum, het hangt echt af van hoe de docent het overbrengt. Elke docent heeft zijn of haar eigen persoonlijkheid en stijl, en de sleutel ligt in authenticiteit, geduld en bezieling. Docenten moeten hun eigen ego opzij kunnen zetten, ze zouden een stap terug moeten doen. Het gaat niet om het leiden van de leerling, maar om het volgen van hun nieuwsgierigheid en hen onderweg daarin begeleiden. Het draait allemaal om persoonlijke groei van het kind en het koesteren van de liefde voor muziek.

Jullie hebben soort checklist ontwikkeld met belangrijke thema's die in elke les aan bod moeten komen.

Ja, dat is wat we de ACE-driehoek noemen – Analyse, Creativiteit en Expressie. Dit zijn de drie kerncomponenten van de artistieke

Pianorama

Traditiegetrouw beschrijft Margaretha Coornstra in elke uitgave van PIANIST een aantal concerten van haar keuze, in grote en kleine zalen, van bekende en minder bekende kunstenaars.

SAMENSTELLING: MARGARETHA COORNSTRA

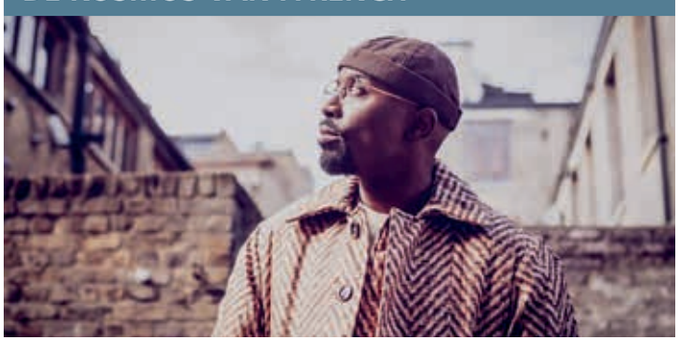
EÉN MET JE OMGEVING

De Belgische pianist Jef Neve en de Nederlandse trompettist Teus Nobel zijn een gouden combinatie. Ze versterken elkaars vindingrijkheid en scheppen samen een prachtige, verleidelijke sound. Hun speelplezier tijdens een lange reeks concerten leidde tot een langverwacht duo-album. Je hoort een mix van eigen composities en jazzklassiekers met als titeltrack *Esho Funi*, een compositie van Nobel over het Japanse thema van eenheid met je omgeving.
16 maart t/m 31 mei, in Nederland en België. JefNeve.com

TSJECHISCHE SENSATIE

De Tsjechische pianist Lukáš Vondráček is een sensatie. Zijn vermogen om kleuren en zangstemmen uit de piano te toveren grenst aan het ongelofelijke. En dat komt van pas in het Eerste Pianoconcert van Brahms. In dit werk dreef de jonge, experimenterende componist zijn pianistiek tot het uiterste; niet met klaterende notenlawines, maar door een rijke, orkestrale klank te creëren.
20 maart, Assen; 21 maart, Groningen. imgartists.com/lukas-vondracek-schedule/

DE KOSMOS VAN FFRENCH

Pianist, componist en producer Alexis Ffrench is ongetwijfeld een van 's werelds meest getalenteerde musici. Met zijn baanbrekende Classical Soul-geluid put hij uit de immense muzikale kosmos – van Bach en Debussy tot Hollywood, gospel en nog verder – wat resulteert in een klankwereld die beeldend is en rechtstreeks tot de ziel spreekt.
19 maart, Utrecht; 20 maart, Eindhoven. TivoliVredenburg.nl en MGB.nl

HEIMWEE NAAR ITALIË

'De zon schijnt in al zijn pracht… eindelijk voel ik een magische verandering in mij,' schreef Tsjaikovsky. *Souvenir de Florence*, de herinnering aan de door hem aanbeden stad, barst uit zijn voegen van liefde en vreugde. Pianist Bruce Liu won in 2021 het Frédéric Chopin Piano Concours. Met het programma Heimwee naar Italië debuteert hij bij Amsterdam Sinfonietta.
26 maart, Amsterdam; 27 maart, Enschede; 29 maart, Leiden. Sinfonietta.nl

DE KASTELEN VAN SATIE

Programma over liefde, armoede en berusting. Met Koen Broucke (beeld en piano) en Britt Truyts (sopraan). Om zijn armoede te vergeten tekent Erik Satie ingewikkelde en romantische kastelen. Om zijn kalmte te bewaren tijdens een woelige en ongelukkige liefde componeert hij zijn *Danses gothiques*. Muziek en beeld zijn meteen verweven.
28 maart, Oostende. KoenBroucke.be

NIEUW PERSPECTIEF OP ORFF

Ralph van Raat heeft zich op een nieuw project gestort: de *Carmina Burana* in een versie voor solopiano – officieel goedgekeurd door de erfgenamen Carl Orff! Dit wereldberoemde werk is gebaseerd op middeleeuwse gedichten over liefde, lust, geluk en pech. De virtuoze bewerking biedt een nieuw perspectief op het stuk, waarbij alle lijnen en harmonieën helder naar voren komen.
29 maart t/m 25 mei, op diverse plaatsen in Nederland. RalphVanRaat.com.

DE GEESTEN VAN HANIA

De Poolse Hanna Raniszewska, ook bekend als Hania Rani, combineert als geen ander ultramodern, minimalistisch en bovennatuurlijk. Deze virtuoze artieste raakt je ziel met ontroerende melodieën en een piano die navigeert tussen klassieke muziek en moderniteit. Hania Rani sluit de cyclus rond haar jongste album

Ghosts af met geheel nieuwe arrangementen, begeleid door een groot ensemble.
Brussel, 30 maart en Amsterdam, 10 april. haniarani.com

ARMEENSE VOGEL

VAHAN STEPANYAN

De muziek van pianist Tigran Hamasyan mixt hedendaagse jazz met de kracht van rock en een vleugje Armeense folk. Zijn nieuwste werk, *The Bird Of A Thousand Voices*, is geïnspireerd door een oud Armeens volksverhaal over de zoektocht naar wereldharmonie. Voor deze transmediashow werkt Hamasyan met regisseur Ruben van Leer; beeldend kunstenaar Boris Acket zorgt voor een betoverend audiovisueel landschap. Samen met vocalist Areni Agbabian en een tweetalig libretto van Florian Hellwig komt zo de Armeense mythe tot leven.
2 april, Antwerpen. TigranHamasyan.com

HONGAARS PALET

Schönberg bewerkte Brahms' Pianokwartet en creëerde zo een 'Vijfde symfonie van Brahms'. Met zijn ontroerende andante en spetterende zigeunerdans mengt dit op het Hongaars getinte palet van dit concert prima met een Liszts bloedstollende Totentanz en Kodály's wervelende dansen. Soliste is Anika Vavić.
4 en 5 april, in Maastricht en Eindhoven. PhilZuid.nl

FUGA'S ONTRAFELD

De fuga is een van de strengste vormen van meerstemmige muziek. Pianiste Mitsuko Saruwatari en muziektheoreticus Menno Dekker nemen je mee bij het ontrafelen van een fuga. De compositietechniek wordt stap voor stap uitgelegd. En waar zit nu het verschil met de composities van Chopin en Ravel?
6 april, Amstelveen. KamermuziekDeAmstel.nl

VIERVLEUGELIG

Daar is-ie weer: Canto Ostinato van Simeon ten Holt. Gecomponeerd tussen 1977 en 1979, speciaal voor toetsinstrumenten. Wat de uitvoering van dit ligconcert extra bijzonder maakt, is dat het werk wordt gespeeld door vier pianisten op vier vleugels. Het Natalon Kwartet is het enige vaste viervleugelkwartet wereldwijd en heeft al meer dan 20 jaar ervaring met Ten Holts werken.
12 april, Arnhem; 22 april, Amsterdam. NatalonKwartet.nl

BLIJVEND VRIENDSCHAP

Overvecht is een naoorlogse hoogbouwwijk in Utrecht. In 1990 sluiten pianist Lucas Oldeman en Erik de Jong (Spinvis) daar een blijvende vriendschap. Spinvis nu: 'Luuk kent mijn muziek, met alle details en schakeringen, veel beter dan ikzelf. Met *OVERVECHT* komt het er eindelijk van: ons lang gekoesterde plan om samen mijn liedjes uit te voeren in al zijn puurheid, met niets anders dan piano en gitaar.'

8 mei, Schoten (B), 9 mei, Beerse (B); 3 juli, Den Haag; 4 juli, Nes (NL). Spinvis.nl

EXCENTRIEK

Maurice Ravel heeft zijn Pianoconcert in G naar eigen zeggen in een diverterende Mozartstijl geschreven. De melodie in het dromerige, walsachtige middendeel is een van zijn gelukkigste vondsten als componist. De excentrieke pianist Alexandre Tharaud nam Ravels pianoconcerten onlangs op. Hij heeft de muziek dus vers in de vingers.
Vrijdag 23 mei, Amsterdam; 24 mei, Eindhoven; 25 mei, Den Bosch. PhilZuid.nl

NAUWELIJKS EEN WONDERKIND

'Je kunt Alexandra Dovgan nauwelijks een wonderkind noemen. Want hoewel ze een wonder is, is wat ze doet absoluut geen kinderspel. Wat je hoort is een optreden van een volwassen pianist, een persoonlijkheid.' Aldus pianograotmeester Grigory Sokolov.
In juli 2025 viert Dovgan haar (pas) 18e verjaardag; desondanks weet ze het toch behoorlijk verwende publiek in 's werelds meest prestigieuze zalen op het puntje van de stoel te krijgen.
26 mei, Groningen. SpotGroningen.nl

VLEUGEL MET PERSOONLIJKHEID

Pianogigant Grigory Sokolov voelt zich het fijnste als hij een recital kan geven. Van tevoren besteedt hij veel tijd aan het instrument dat hij gaat bespelen. Er zijn heel wat uren nodig om een vleugel goed te leren kennen, volgens Sokolov. Ieder instrument heeft zijn eigen persoonlijkheid, en die wil hij doorgronden. Ze spelen tenslotte samen.
1 juni, Amsterdam; 3 juni, Den Haag. WorldMasterPianists.nl

VOORMALIG WONDERKIND

Het intense spel en de formidabele techniek van voormalig wonderkind Evgeny Kissin staat ditmaal in dienst van de componisten J.S. Bach, Mozart, Chopin, Rachmaninov en de Russische meester wiens vijftigste sterfdatum we dit jaar herdenken: Dmitri Sjostakovitsj.
17 en 21 juni, in Brussel en Den Haag. Kissin.org

Feest van contradicties bij Flagey

Ook in de winter van 2025 was het voor de klavierliefhebber feest in het Brusselse Flagey. Van 12 tot 16 februari vond in het legendarische, modernistische radiogebouw het minifestival Flagey Piano Days plaats. Rudy Tambuyser doet verslag.

Om de sfeer op te snuiven kozen we de openingsavond – die András Schiff voor zijn rekening nam – en zaterdag – met recitals van Yoav Levanon, Mirabelle Kajenjeri en Arcadi Volodos.

Behalve het exquise gezelschap dat directeur Gilles Ledure steevast uitnodigt, is het ook het gebouw zelf dat het festival zijn cachet verleent. Tegelijk mooi en comfortabel, precieus én uitnodigend, complex en logisch. En op het gevaar af de dialectiek al te zeer uit te melken: ook de zalen hebben iets dubbel. Studio 1 is fraai en intiem, maar het is niet makkelijk om er een concertvleugel in te temmen. Studio 4 is allicht een van de best klinkende zalen van de wereld in haar formaat, maar ook ongenadig. Wil je in de grote zaal van Bozar iets pedaalgewijs wegmoffelen, dan maakt dat vooral het 19de-eeuwse dekentje waaronder de luisteraar zich sowieso al had genesteld, nog wat behaaglijker. Probeer je dat in Studio 4, denkt iedereen ‘aha, er wordt gemoffeld’.

Wie András Schiff heet, moffelt niet. Het is je niet geleerd, beneden je waardigheid en nergens voor nodig. Nochtans is zin voor contradictie Schiff niet vreemd. Hij had het in zijn korte bindteksten over ‘wij, nederige uitvoerders’, die te realiseren hebben wat de componist voorschrijft. Ook als dat merkwaardig pedaalgebruik is, zoals Beethoven in zijn *Storm-sonate*. Anderzijds had Schiff niet vooraf zijn programma kenbaar gemaakt. Dat impliceert dat zijn verschijning een ticket al waard was en contrasteert met het idee van… nederige uitvoerders.

Maar alle gekheid op een stokje: Schiff moet al in een zotte bui zijn om geen Haydn, Mozart, Beethoven of Schubert te spelen. Woensdagavond ging aan hun werk het Cappricio BWV 992 van de piepjonge J.S Bach vooraf.

Een van mijn favoriete pianisten noemt Schiff een beetje smalend ‘Herr Professor’, en dat schetst waarschijnlijk raak waarom hij in principe ook mijn merk niet is. Niet dat het stoort als een uitvoering klinkt alsof ze niet anders had kunnen zijn, maar bij Schiff is het vaak alsof hij dat ook echt vindt. Dat aura kleefde aan Mozarts Sonate KV570 en Haydns fabelachtige *Variaties in f.* Stabiel evenwicht en statica zijn in de fysica synoniem, maar het is heikel ze in de muziek met elkaar te verwarren. Schiffs haast boeddhistische benadering van het klavier wekt soms die verwar-

ring. Maar. Bedenkingen als deze zijn van geen belang, tegenover de absolute soevereiniteit die Schiff in Beethovens *Storm-sonate* toonde. Studio 4 vergt een vakman (m/v/x) van het hoogste allooi om in een klaterheldere, bedreigende akoestiek deze perfectie van gedachte en uitvoering te bereiken. Schubert ging weer wat aan het kabbelen, terwijl de *Sonate in G* – nochtans om de andere week onze favoriete Schubertsonate – dat uit zichzelf al genoeg doet. Hoe dan ook een meesterlijk recital, zeker voor wie de dramatische geste in de muziek niet primordiaal vindt.

Aan een totaal andere kant van het dramatische spectrum vonden we Yoav Levanon: gewezen wonderkind, nog steeds maar een prille twintiger, en gecertifieerd beschermeling van Daniel Barenboim. Naast de vraag of die informatie relevant is, beseft men best dat Barenboim half-genie, maar ook half-koopman is, die zonder noemenswaardig verschil in geestelijke gesteldheid zowel de lof van Celibidache als die van Lang Lang kan zingen.
In elk geval: Levanon heeft een verbijsterend groot talent. In alle fysieke rust stelde hij het halve opus 25 van Chopin voor én de halve bundel *Etudes d'exécution transcendante* – voorafgegaan door de *Prelude in si klein* van Bach/Siloti. Levanon beschikt over een perfecte hand en een buitengewoon brein. Maar ook hem is de contradictie niet vreemd: na een kort, fraai betoog over het feit dat virtuositeit op zich niks betekent – slechts 'één van de borstels' van de schilder is – wijdde hij zijn recital aan de foute betekenis ervan: te luid, te stil, zo snel mogelijk, gesloten oren, alsof niet ook de ruimte en zelfs de luisteraars 'borstels van de schilder' zijn. Mijnheer Levanon kan zijn carrière verder doorbrengen onder staande ovaties om zijn fysieke vaardigheden, of van die laatste gebruik maken om een grote musicus te worden. De aarde gaat er niet anders door draaien.

Nee, dan Maribelle Kajenjeri, die Levanons programma nooit zou kiezen – en niet tot een zo heroïsch einde zou kunnen brengen. Zij vergastte ons op Ravels *Miroirs*, voorzien van origineel contrapunt: een werkje van Marie Jaëll (destijds een beroemde pedagoge die haar methode sterk op ergonomie baseerde), de *Tweede Sonate* van Rautavaara (die ook aan de piano liever sjamaan dan Fin was geweest) en twee Kreisler-arrangementen van Rachmaninov. Open, organische sonoriteit, affiniteit met Ravel, smaak, liefdevol voorbereid. Frans gericht – ze speelde Rameau als bis – zonder nochtans al te zeer aan de oppervlakte te blijven in het passagewerk. Wat een prachtmusicienne.

Arcadi Volodos is een vriend van het huis, maar was voor het eerst in het kader van de Piano Days te gast in Flagey. Hij is qua coloriet en sonoriteit – dat wil zeggen: wat de intimiteit van zijn contact met het instrument betreft – wellicht de grootste magiër onder de levenden, of toch zeker de enige uitdager van Pletnev. Hij lijkt niks ooit moeilijker dan wat anders te vinden, schijnt weinig méér te doen dan de piano vriendelijk vragen om zijn idee van de prosodie, de afwikkeling en het sonore landschap van een stuk voort te brengen. Het is op zich al een voorrecht om daarbij aanwezig te mogen zijn – zo lijkt Volodos er overigens ook zelf over te denken. Een bescheiden kritiek kan zijn dat zijn holisme en extreme moeiteloosheid soms lijken te ontaarden in geniaal pianospel *an sich*, terwijl uitgerekend Schubert (*Moments musicaux, Sonate D959*) maar zelden expliciet op pianistiek mikt.
Maar goed. Het is een leuke uitdaging voor aan de toog, absoluut meesterschap een tikkeltje proberen te relativeren. Pak je het eerlijk aan, brengt het je dichter bij de juiste dankbaarheid voor het bestaan van dat meesterschap. Dankuwel, Piano Days.

RUDY TAMBUYSER

New

Sonata
for Piano in
B minor op. 58

BA11828

CHOPIN IS PINK

Bärenreiter Urtext
www.baerenreiter.com

The Well-
Tempered Clavier

I BWV 846-869
BA05191

II BWV 870-893
BA05192

BACH IS BLUE

Bärenreiter Urtext
www.baerenreiter.com

CORRECTIE

In de vorige editie van PIANIST ontbrak de naam van recensent Jurgen Degryse bij de recensie over de concerten door Leif Ove Andsnes.

BRUCE LIU

Al tijdens het laatste Chopin Concours, waar hij als nummer 1 uit de bus kwam, maakte hij grote indruk met zijn enorm gepolijste en onberispelijke spel, zoals het een winnaar in Warschau betaamt. Liu koos zijn repertoire heel goed, de elegante, vroege Chopin klonk perfect op de sierlijke Fazioli, er was niets op aan te merken. Maar wie wat meer diepgang wilde, kwam toch iets tekort, wat Alexander Gadjiev bijvoorbeeld wel gaf, zij het wat minder technisch volmaakt. Het is maar waar je voorkeur naar uitgaat. Ook nu, leken *de Jaargetijden* van Tsjaikovski Liu op het lijf geschreven. Daar heerst immers ook de geest van de salon, zonder grootse gebaren of emotionele uitspattingen, al gaf hij ook de dramatiek van twee sonates van Skrjabin en Prokofiev voldoende gewicht. Ik had me zeer verheugd op zijn versie van het Scherzo uit *A Midsummer Night's Dream* van Mendelssohn, zo schitterend bewerkt door Rachmaninoff, het leek ideaal voor Liu, maar het werd een stukje uit het *Zwanenmeer*. Tijdens de vele toegiften klonken enkele ook verrassende foutjes, misschien maar goed ook, want al te perfect is vaak teveel van het goede. Het deed me denken aan het advies dat George Bernard Shaw de jonge Heifetz ooit gaf: 'speel in plaats van het avondgebed maar iets heel slecht, want jaloerse Goden zullen je straffen, je zult jong sterven, een sterveling mag niet zo perfect zijn.'

Gehoord: Amsterdam, Concertgebouw, 1 december
Eric Schoones

GRZEDZINSKI

GRYGORY SOKOLOV

Een pianorecital dat begint met 40 minuten virginaalmuziek van William Byrd: het vergt liefde, véél liefde om dat sereen uit te zitten. En daarmee bedoelen we niks slechts. Niet over Grygory Sokolov, en al helemaal niet over de heer Byrd.

Sokolov heeft evenwel niet de neiging, het zijn publiek al te makkelijk te maken. Ik herinner me de eerste keer dat ik hem in België hoorde: 75 minuten klavecimbelmuziek van Couperin – om te beginnen. Consternatie bij het Brusselse publiek, dat doorgaans krijgt wat het wil en nu in volkomen verbijstering zelfs vergat de hoesten. Maar dan: het dak eraf na Franck en Prokofjev.

Zelfs een fan als ondergetekende waagt te vinden dat de muziek van Byrd niet het best gediend wordt door een Steinway. Nochtans: niemand projecteert beter of versiert fijner dan Sokolov; niemand maakt meer plausibel dat deze zacht intieme muziek voor 2000 mensen gespeeld kan worden en eer aangedaan. Een merkwaardige contradictie.

Een ander spanningsveld: Sokolovs frasering is altijd op het scherp van de snee en assertief, en toch zijn 's mans pedaalspel en legato volmaakt. Alleen bij Byrd heeft ook hij het soms moeilijk, te beslissen wat wel of niet te doen met het pedaal.

Het spiegelbeeld van dat eeuwige 'probleem' vinden we in Sokolovs lezing van Chopins fantastische mazurka's opus 30 en 50. Hij speelt Chopin expliciet onsentimenteel en benut elke mogelijkheid om gebeurlijke polyfonie uit te lichten – zelfs waar de linkerhand weinig méér doet dan harmonisch kleuren. Het doet wat denken aan Glenn Gould die hetzelfde probeert met Albertijnse basjes van Mozart. Alleen spreekt er bij Sokolov de grootst mogelijke liefde uit. Bovendien creëert hij zo een sterkere band tussen Chopin en Byrd dan de luisteraar tot nog toe had willen vermoeden. Wat hij doet in de laatste mazurka opus 50 kan vriend noch vijand anders dan fabelachtig noemen.

Vanuit die dispositie moésten de *Waldszenen* opus 82 wel een feest van romantische polyfonie worden. Schumann dácht simpelweg in meerstemmige conglomeraten. Het zijn muzikanten zoals Sokolov, met een grenzeloos vermogen om sonore toewijding te verenigen met het uitlichten van melodische lagen en wendingen, die daarmee een fonkelende, transformerende avond bouwen.

Gehoord: Brussel, Bozar, 10 december 2024
Rudy Tambuyser

WINTERAVONDEN AAN DE AMSTEL

Bij het openingsconcert memoreerde artistiek directeur Anna Azernikova de beginjaren van het festival, toen H'ART Museum nog Hermitage heette. De verhuizing naar de Waalse Kerk was een grote verandering voor het festival, dat ook luistert naar de naam Wendingen. Anna Azernikova: 'Er zijn nog veel wendingen nodig in de wereld, in Rusland snakken musici en kunstenaars die tegen de oorlog zijn naar verandering.' Treffend verbeeld in een indrukkende expositie met uit de gevangenis gesmokkelde kunst van politiek gevangene Pavel Krisevitsj.

We waren bij het openingsconcert waar Severin von Eckardstein

KISSINGER SOMMER

Internationales Musikfestival

Lisa Batiashvili
Sabine Devieilhe
Christian Gerhaher
Hilary Hahn
Igor Levit
Anne-Sophie Mutter
Orchestre Philharmonique de Radio France
Grigory Sokolov
Jean-Yves Thibaudet
Daniil Trifonov
Royal Philharmonic Orchestra
u.a.

Je ne regrette rien

20.6.—20.7.2025

Tickets & Information
kissingersommer.de

ANNA SHLYKOVA

Andrey Gugnin

een ingetogen en fijngetekende Sonatine van Ravel speelde, gevolgd door de cellosonate van Chopin, waarin hij de op haar instrument fraai zingende Ella van Poucke begeleidde, al is dat niet het goede woord want de piano is bij Chopin wel heel prominent aanwezig. Na de pauze kwamen violist Noé Inui en Daniel Palmizio er nog bij voor het Tweede Pianokwartet van Antonin Dvořák. 'Met hart en ziel' was de titel van dit programma, en zo werd er inderdaad gemusiceerd. Helaas konden we niet alle concerten horen, maar het slotconcert maakte veel goed.
De ster van de avond was Andrey Gugnin die, samen met Liza Ferschtman (viool) en Ivan Karizna (cello) de toehoorders kamermuziek bracht van een zeldzaam hoog niveau, met sonates van Ravel en Debussy, Preludes voor viool en piano van Sjostakovitsj en na de pauze het epische *Trio élégiaque* op. 9, nr. 2 in d van Rachmaninoff. De strijkers gaven hier de geniale Gugnin volmaakt tegenspel. Eerder in het Cenakel in Tilburg, in de serie die ik zelf mag samenstellen, hypnotiseerde hij met de *Études d'Exécution Transcendante* en de sonate in b van Liszt, zijn publiek volledig. Gugnin is een grootmeester, die we, nu hij woont in Amsterdam, hopelijk nog heel vaak hier zullen horen.
Gehoord: Amsterdam, Waalse Kerk 20 en 22 december
Eric Schoones

MARIA JOÃO PIRES & NELSON GOERNER

Twee zeer memorabele concerten met het Concertgebouworkest, beide keren met Iván Fischer op de bok. Fischer is een fenomenaal dirigent die het orkest in alle vrijheid laat spelen en ook voor de solisten is hij een quasi ideale partner. Pires speelde het *Jeune-homme*, Pianoconcert nr. 9 van Mozart, omlijst door fijnzinnige muziek van Diepenbrock, *Entr'acte* (uit *Marsyas* of de *Betooverde Bron*) en de feestelijke Achtste Symfonie van Dvořák. Nelson Goerner speelde het Tweede Pianoconcert van Prokofiev in een volledig aan deze componist gewijd programma. Met de zeer onderhoudende *Ouverture op Hebreeuwse thema's*, met soloklarinettist Olivier Patey, die naast de dirigent zijn partij heel plastisch vertolkte en na de pauze delen uit *Cinderella*, door Fischer op onnavolgbare wijze ingeleid. De contrasten met het dramatische pianoconcert konden niet groter zijn, maar niet tussen de solisten. Pires en Goerner behoren tot een handjevol pianisten die werkelijk vanuit het hart kunnen toveren met de klank. Beiden beschikken ze over een ongekend zangerig cantabile en een werkelijk indrukwekkend legato. Het is een grote kunst zoals Pires de verstilling zocht in Mozart. In de toegift, het adagio uit de Sonate KV 322, kwam de wereld even tot stilstand, zo eenvoudig, zonder de minste pretenties gespeeld. Nelson Goerner speelde als toegift *Bailecito* van de Argentijns componist Carlos Guastavino, als een ode aan de in het gezelschap van haar echtgenoot, bij het concert aanwezige Koningin Maxima, die met de pianist haar Argentijnse roots deelt.
Gehoord: Amsterdam, Concertgebouw, 11 december (Pires) en 12 februari (Goerner)
Eric Schoones

EVGENY KISSIN & FRIENDS

Het herdenkingsjaar van Sjostakovitsj kon niet indrukwekkender van start gaan met Evgeny Kissin (piano), Gidon Kremer (viool), Maxim Rysanov (altviool) en Gautier Capuçon (cello) die musiceerden op het allerhoogste niveau in het Eindhovense Muziekgebouw. Bomvol, in de Benelux was slechts één optreden. Kissin dook in de partituren van drie duo sonates: met cello, viool en altviool. Zijn magische bezetenheid was steeds de inspiratiebron van het indringende en geladen samenspel. Wat een dynamische klankweelde! Met de prachtige donkere toongeving van Gautier Capuçon hingen er dreigende wolken boven de cellosonate (1934). Violist Gidon Kremer liet iele klanken als een ragfijn lijnenspel schitteren in het ongenaakbare duo (1968).Tot slot de altvioolsonate (1975), geschreven in een Moskou's ziekenhuis: een innerlijk gevecht van Sjostakovitsj op zijn sterfbed, dat de diepste krochten van de ziel raakt. Kissin en de Oekraïner Maxim Rysanov imponeerden met oorverdovende stiltes. Een sublieme voordracht, somberheid troef, de geest van de componist leek wel boven de zaal te zweven.
Gehoord: Eindhoven, Muziekgebouw, 22 januari 2025.
Cornélie Hoendervanger

Nelson Goerner samen met de geniale violist Tedi Papavramii.

← *Fazil Say*

Di 1 apr
Jorge Luis Prats
Cubaanse meesterpianist speelt complete *Ibéria* van *Albéniz*

Wo 2 apr
Herman Pleij & Ralph van Raat
Middeleeuwse inspiratie voor de huidige tijd

Zo 13 apr
Kevin Chen
Winnaar Rubinstein Competition schittert in *Chopin* & *Liszt*

Wo 7 mei
Fazil Say
Turkse meester speelt *Debussy*, *Ravel* en eigen werk

MgE Muziekgebouw Eindhoven

Bekijk onze volledige agenda op **mge.nl**

Rombaux BRUGGE

Cultuur Stad Brugge
Piano's Rombaux Brugge

een fantastische combinatie, al bijna 100 jaar

Wij heten u welkom in onze zaken

Grote keuze bladmuziek

Rombaux BVBA
Mallebergplaats 13
8000 Brugge

Rombaux piano toonzaal
Kelkstraat 13
8000 Brugge

www.rombaux.be - music@rombaux.be - Tel: +32 50 33 25 75

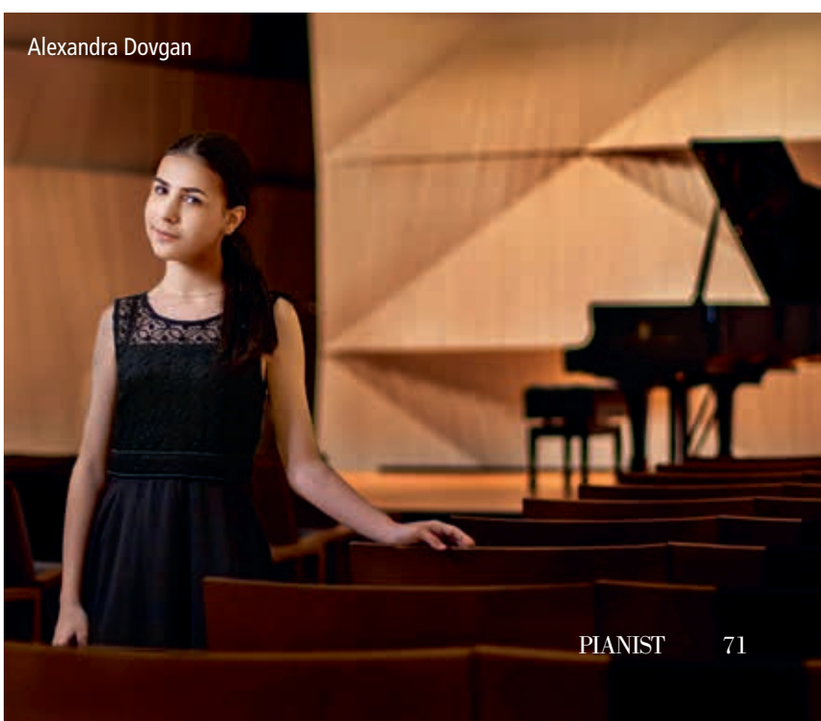
Bösendorfer - Yamaha - Schimmel

ALEXANDRA DOVGAN

Waarom heb ik de indruk dat oude klavierwijzen steeds zeldzamer worden? Ze gaan dood, jazeker, dat hebben mensen altijd al gedaan. Maar Michelangeli, Richter, Gilels, Lupu… ze lijken behalve mooie herinneringen soms slechts leegte achter te hebben gelaten. Misschien klopt het wel wat Sokolov zegt: "Er bestaan helemaal geen 'scholen', er zijn alleen persoonlijkheden."
Het was naar verluidt onder de auspiciën van Sokolov dat in De Singel de Russische jongedame Alexandra Dovgan haar opwachting maakte. Zeventien jaar, zopas was ze nog een wonderkind. Laaiende kritieken, superlatieven. Vandaar allicht de behoorlijk volle zaal in Antwerpen. Vandaar het grote aantal pianisten in het publiek. Vandaar het vaste plan van velen om de avond met een staande ovatie te besluiten.
We maakten ons dus klaar voor verbijstering – altijd een slecht idee, overigens – en alleen al Dovgans programma gaf er aanleiding toe: Beethovens voorlaatste sonate, Schumanns Tweede, Rachmaninovs Corellivariaties en Prokofjevs Tweede Sonate. Verbijsterend is vast en zeker Dovgans talent: haar evident, intens, ergonomisch contact met het instrument is uiterst zeldzaam en dat van de grootsten gelijk. Ze vindt voor elke technische moeilijkheid – en die zijn er legio in dit programma – de logische oplossing, en de onverstoorbare sereniteit die ervan het gevolg is, heeft iets surreëels en feeërieks. Het sterkst werkt dat in sommige variaties van Rachmaninov en over de hele lijn in de Prokofjev-sonate. Zou het kunnen dat er in weerwil van Sokolovs opmerking wel degelijk scholen bestaan?
Minder indrukwekkend waren Beethoven en Schumann, en hoewel beiden Duitsers om verschillende redenen. Beethovens opus 110 is niet in de eerste plaats klaviermuziek en laat zich dan ook niet op die manier benaderen; het is een van de sluitstukken van een odyssee, twijfelt nog tussen opstandigheid en berusting. De dialectiek van aarzeling en samenhang, van legato en assertiviteit, van vooruitstrevendheid en klassieke houvast, is welbeschouwd wat deze muziek groot en tijdloos maakt. Het is logisch dat een 17-jarige, hoe begaafd ook, dat allemaal niet zomaar kan behappen. De vraag is of, als je haar alvast op de grote podia van de wereld zet, je haar dat niet moet vertellen. De vraag is ook of je zo'n zeldzaam talent op die manier de gelegenheid geeft om op de juiste manier te rijpen.
Bij Schumann ligt het probleem genuanceerder. Het is uiteraard fijn om muziek waar als tempo- en karakteraanduiding 'so rasch wie möglich' boven geschreven staat, inderdaad zo snel als mogelijk is te horen spelen – zeker als die fysieke waanzin de uitvoerder op geen enkel moment in gevaar lijkt te kunnen brengen. Maar waar het bij Schumann om gaat is de koortscurve van de muziek, niet de ongenaakbaarheid van wie haar onder handen krijgt.
Juffrouw Dovgan heeft qua talent alles wat nodig is om echt groot te worden. Wat er nog mankeert, moet haar door haar omgeving worden verleend: tijd om artiest te worden, tijd om mens te worden, tijd om oren en handen tot een échte symbiose te laten komen, tijd om het landschap van een werk te leren kennen en het als een arendsvlucht te presenteren, in plaats van als een opeenvolging van tot een puik einde gebrachte opgaven…
Ik wens haar toe dat ze die tijd krijgt, en inmiddels naar buiten komt met werken die passen bij het stadium waarin ze als artieste verkeert. Die zijn er, voor alle duidelijkheid, meer dan genoeg.
Gehoord: Antwerpen, De Singel, 30 januari 2025
Rudy Tambuyser

DAVIDSBÜNDLER NEW YEAR'S GALA

Tijdens een intiem concert in de huiskamer van de Davidsbündler Academy speelden Daniel Rowland en Floor LeCoultre (viool), Dana Zemtsov (altviolist), Maja Bogdanovic (cello), Nicholas Schwartz (contrabas), Chen Halevi (klarinet) en Anna Fedorova (piano) twee grote werken: delen uit *Dreams and Prayers of Isaac the Blind*, uit 1994 van Osvaldo Golijov, vol Klezmer-invloeden en zeer heftige dramatiek, haast een aaneenschakeling van climaxen en een schitterend Tweede Pianoconcert van Chopin, met veel inleving vertolkt door Anna Fedorova. Gespeeld met vijf strijkers en misschien ook omdat ik praktisch naast Maja Bogdanovic zat, vielen me opeens enkele zeer mooie lijnen van de cello op, die je zelden hoort in versies met volledig orkest. Maja Bogdanovic beaamde dat, dirigenten mogen hier wel iets alerter op zijn, maar de orkestraties van Chopin worden misschien niet altijd zo serieus genomen. Ivan Petrenko was de enige student van de Academy die speelde, en ondanks zijn vaardige techniek en muzikaliteit is zijn 'choreografie' tijdens het spel voor mij persoonlijk net iets teveel van het goede.
Van 7 t/m 15 juni staat het Davidsbündler Feest 2025 op het programma, met 8 concerten in Kasteel Amerongen, de Bethlehemkerk in Amsterdam, de Kleine Zaal van het Concertgebouw, Diligentia in Den Haag en natuurlijk in de Davidsbündler Academy aan de Laan van Meerdervoort 215.
Alle info: www.davidsbundleracademy.com
Gehoord: Den Haag, Davidsbündler Academy, 31 januari
Eric Schoones

Alexandra Dovgan

OSCAR TURSUNOV

Congratulations to Ritmüller for 230 years of achievement!

Ritmüller 230th Est. Gottingen 1795

From Johannes Brahms to David Syme, Ritmüller pianos have shaped music history for over two centuries. It was on a Ritmüller piano in Göttingen where Brahms composed his groundbreaking *Piano Concerto No. 1 in D minor, Op. 15*, blending perfectionism with innovation. Today, his legacy continues to inspire pianists around the world.

The new Limited Special Edition Ritmüller RZ9, our 230th Anniversary upright model, brings concert-level performance to an upright design. Featuring the revolutionary Esmonde-White Action, that offers the touch of a grand piano, PR2.0 hammers for pure sound, and German Röslau wire with copper-wound bass strings for tonal richness — all crafted to European standards.

As Ritmüller's Worldwide Brand Ambassador, American virtuoso David Syme carries this tradition of excellence forward. This year, David will commemorate the 230th anniversary of Ritmüller with his "Living Room Concerts" series at his estate in West Cork, Ireland. From Carnegie Hall to collaborating with leading orchestras, Syme embodies the artistry and innovation that will continue to define Ritmüller for decades to come.

David Syme, Ritmüller Worldwide Brand Ambassador

Ritmüller
Since 1795

Nieuwe bladmuziek

Besproken door Cornélie Hoendervanger

9 Komponistinnen aus 3 Jahrhunderten
25 leichte Klavierstücke mit Übetipps

Tegenwoordig groeit de belangstelling voor vrouwelijke componisten, hoewel het hen eeuwenlang niet lukte om door de mannenbolwerken heen te breken. Er verschijnen steeds meer verzamelingen met zowel hedendaagse als oude muziek. In een nieuwe editie van Schott/Universal worden drie componistes gepresenteerd die al eerder in de schijnwerpers stonden: Fanny Hensel, de zus van Felix Mendelssohn, Clara Schumann, de echtgenote van Robert, en Lili Boulanger, de eerste vrouw die de felbegeerde Prix de Rome veroverde. De overige zes vrouwelijke componistes zijn minder bekend: de Italiaanse Elisabetta de Gambarini, de Oostenrijkse Marianna von Martines, de Franse Louise Farrenc, Marie Jaëll, Mélanie (Mel) Bonis en de Braziliaanse Chiquinha Gonzaga.

De gerenommeerde pianist Nils Franke heeft zich al bewezen met talrijke uitgaven die vakkundig pedagogisch zijn gerangschikt. Hij verzamelde werken van vrouwelijke componisten uit drie eeuwen in een aantrekkelijk educatief album, waarin hij hun biografieën beschrijft en tevens uitvoeringstips geeft. De meeste stukken zijn goed speelbaar voor amateurs: barokke dansvormen, speelse etudes en romantische sfeernummers, zoals de mooie Méditation van Mel Bonis, studiegenote van Debussy. Het roept bij ons het idee van een meditatie op: waarom blijven bruikbare, soms charmante werken zo lang verborgen onder het stof?

Wiener Urtext Edition UT 52013

Wolfgang Amadé Mozart: Mailänder Variationen in C-Dur für Clavier KV deest, editio princeps

Variatiereeksen zijn altijd populair geweest in de verschillende stijlperiodes van de muziekgeschiedenis. Denk bijvoorbeeld aan Bachs *Goldbergvariaties*, Beethovens *Diabelli*-variaties, Brahms' *Haydn*-variaties of Rachmaninovs *Paganini*-variaties, om enkele hoogtepunten te noemen. Ook Mozart was dol op deze vorm en schreef een flink aantal variaties voor pianosolo. Welke amateurpianist heeft niet het beroemde *Ah, vous dirai-je, Maman*, ons lied *Kortjakje*, gespeeld? Wat bijzonder is aan deze uitgave van uitgever Ortus, is dat zij Mozarts variatievoorraad uitbreiden met een jeugdwerk: de *Mailänder Variationen.* Dit werk wordt gepresenteerd in een prachtig boek met dubbel zoveel tekst als noten. In het voorwoord, met foto's van het manuscript, vertelt Carsten Wollin uitgebreid over de zoektocht naar het *Thema met 12 variaties* in C-Dur, dat werd gevonden in Graz, in een handschrift van de Lannoy-verzameling. Via bronnen van Albert Einstein en musicoloog Wolfgang Plath, een specialist in het traceren van authentieke werken, werd dit verloren gewaande werk opgespoord. Het ontstond waarschijnlijk tijdens festiviteiten in Milaan, waar vader Leopold en zoon Wolfgang verbleven tijdens hun reis naar Italië (1769-1771). Voor verzamelaars is dit een geweldige aanwinst; het Mozart-variatieplaatje is nu echt compleet met deze bijdrage van de 15-jarige componist. Het notenschrift is glashelder en zonder vingerzetting of aanwijzingen, maar goed leesbaar gedrukt.

Ortus Musikverlag, OM 344

Spelenderwijs...
...leren pianospelen!

Nu ook in het Nederlands!

My First Piano Adventure®

Kleine handjes beleven zo veel plezier aan het grote klavier!

Met **My First Piano Adventure** neemt u vier- en vijfjarige kinderen mee op een avontuurlijke, muzikale reis.
Juf Boogie Woogie en vriendjes helpen jonge leerlingen in het begin een solide basis aan de piano te leggen met speelse oefeningen en door te zingen en te bewegen.

Ga mee op avontuur aan de piano!

Kijk voor meer informatie op pianoadventures.nl/myfirst

Nu verkrijgbaar

Verkrijgbaar in 2025

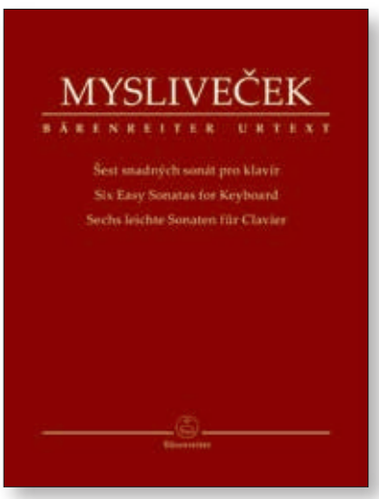
Verkrijgbaar in 2025

FABER
PIANO ADVENTURES®
EXCLUSIEF GEDISTRIBUEERD DOOR
HAL•LEONARD®
EUROPE

Brahms: Schumann-Variationen Opus 23 für Klavier zu vier Händen

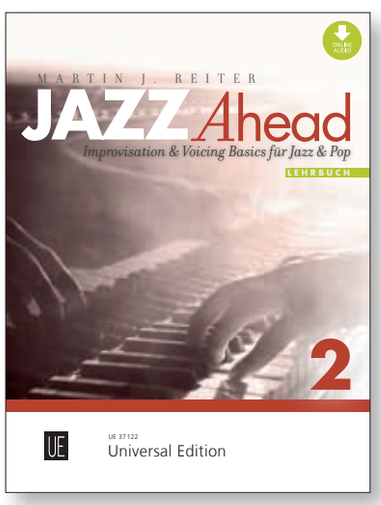
In de dramatische week van februari 1854, toen Robert Schumann volledig instortte en werd opgenomen in een psychiatrisch ziekenhuis, schreef hij nog enkele *Geister-variationen*. Hij werd gedreven door waanideeën over geesten die hem kwelden of als engelen voor hem speelden. Schumann beweerde zelfs dat het thema hem 's nachts was ingefluisterd door Schubert en Mendelssohn. Zijn echtgenote Clara Wieck bewaarde dit laatste manuscript als een geschenk: "Das Band der ewigen Liebe". Na Schumanns dood kreeg Johannes Brahms, de huisvriend van de Schumanns, het notenbeeld onder ogen, verwerkte het in zijn variaties, opgedragen aan Julie Schumann, een van de dochters. Het resultaat is een meesterlijke, emotioneel geladen Brahms-schepping, waarvan het Schumann-thema aan het eind in een treurmars terugkeert. Deze quatre-mains wordt niet zo vaak uitgevoerd, maar de Hongaarse dansen en walsen (ook voor vier handen) staan wel vaak op programma's. Henle heeft voor een prachtige uitgave gezorgd, helder gedrukt in oblong formaat. De eminente vierhanden-coryfee Andreas Groethuysen zorgde voor uitstekende vingerzettingen.
Zeer aanbevolen!
Henle Verlag Urtext HN 1648

Myslivěcek | Sechs leichte Sonaten für Clavier

De Boheemse Josef Mysliveček (1737 Praag - 1781 Rome) studeerde filosofie en literatuur samen met zijn tweelingbroer Joachim. Hij volgde tijdelijk zijn vader op als molenaar, voordat hij zich volledig aan de muziek wijdde. Mysliveček schreef wel 30 opera's voor beroemde Italiaanse theaters en raakte bevriend met Mozart. Van zijn Zes Sonates ben ik persoonlijk gecharmeerd; het zijn typische werken uit de Mannheimse school, met muzikale elementen zoals donkere mineurwendingen verwant aan de stijl van Amadeus. Het zijn zeer speelbare sonates die Bärenreiter uit de vergetelheid heeft opgegraven, met parelende loopjes, frisse melodieën en soepel kabbelend passagewerk. Ze zijn bijzonder geschikt voor docenten die de gebruikelijke sonate- en sonatinealbums willen vervangen door andere werkjes van hoge kwaliteit. Het is bekend dat Mozart deze sonates zeer waardeerde, dus wie ben ik om mij daar niet bij aan te sluiten en ze aan te prijzen?
Bärenreiter Urtext, BA 11568

Jazz Ahead: Improvisation & Voicing Basics für Jazz & Pop, Martin J. Reiter
Lehrbuch und Spielband mit Online-Audio

Veel pianodocenten zullen blij zijn dat Universal het tweede deel van een succesvol jazz/pop-leerboek heeft uitgebracht. Er is een grote belangstelling om de wereld van improvisatie binnen te stappen. Martin Reiter dekt de muzikale lading uitstekend met de woorden: "Viel Freude und Spass beim Spielen, das ist beim Musizieren das Wichtigste". Deskundig legt hij de theorie van drie- en vierklanken uit, evenals schema's, harmoniebecijfering en tal van praktische oefeningen. Dit werkboek biedt uitgebreide en instructieve materialen waarmee leerlingen, samen met de docent, een stevige basis in jazzimprovisatie kunnen opbouwen, inclusief de ontwikkeling van frasering en timing. Het is raadzaam om het eerste deel te bestuderen voordat je aan dit pittige tweede boek begint. Vingerzettingen worden vermeden; Reiter beveelt aan deze zelf uit te zoeken, omdat zijn methode zelfontplooiing bevordert. Bovendien kan men meespelen met de professionele online-opnames van bekende populaire nummers.
Universal Edition UE 37 122 en 123

J.S. BACH
THE ENGLISH SUITES
Zhu Xiao-Mei (piano)
accentus music ACC30428 • 1.43' (2 cd's)
Waardering: 8

Dit is met alle respect een uitstekende doorsnee-uitvoering. De tempi zijn niet extreem, het verschil tussen langzaam en snel is gering, polyfonie wordt niet benadrukt (behalve in die passages waarin de eenstemmige lijn een meerstemmigheid bevat), de frasering is bijna overal legato, dynamische accenten zijn bescheiden of zo men wil subtiel, de grote delen (de Preludes in de Suites nrs. 2 tot 6) klinken niet expansiever dan de korte dansen en ritmische energie is niet het hoofddoel, zelfs niet in delen waarin dat voor de hand ligt. Aan kleine accenten voelt men dat de pianiste de muziek goed heeft doordacht, maar ze is er niet op uit ons te bestoken met een nieuwe visie. Haar belangrijkste doel, zo vertelt ze in het tekstboekje, is de intimiteit overbrengen. Dat lukt haar, misschien ook wel omdat ik de twee cd's (ook op lp verkrijgbaar) niet achter elkaar heb beluisterd. Het grootste gevaar dat haar bedreigt is saaiheid. Dat het niet zover komt, is omdat de kleine wendingen haar structuurzin verraden, omdat de pianoklank mooi is en de opname geslaagd. De uitvoering is eerder intiem dan romantisch. De breuk met een enigszins analytische en onromantische aanpak à la Glenn Gould had nauwelijks duidelijker gekund.
Emanuel Overbeeke

BARTÓK
THE PIANO CONCERTOS
Tzimon Barto (piano), Deutsches Symphonie-Orchester Berlin o.l.v. Christoph Eschenbach
Capriccio C5537 • 1.28' (2 cd's)
Waardering: 8

Tzimon Barto nam in 1989 het Tweede pianoconcert al op voor EMI, ook onder Christoph Eschenbach. In z'n algemeenheid doet dit duo min of meer het tegenovergestelde van wat we horen op de Philips-set van Kocsis onder Fischer. Dat unieke duo bracht vooral het ongerepte naar boven. Dat wat Bartók zelf ook kenmerkte en hoe goede bekenden hem ook omschreven: 'constant op het kookpunt, maar altijd onder controle'. En die aanpak was zeker te horen in het Eerste pianoconcert en de finales van de andere concerten. Toch heb ik sympathie voor de 'zachte krachten' die Eschenbach en Barto ontlokken aan deze unieke pianoconcerten. De opname van alle drie de concerten door Aimard met het San Francisco Symphony onder Salonen voor Pentatone afgelopen jaar, was een grote teleurstelling; vooral vergeleken met Salonens opname daarvoor met Bronfman en de Los Angeles Philharmonic. Eschenbach en Barto doen uitstekend werk en daarom kunnen we deze set van harte aanbevelen. De werken zijn wel behoorlijk oneconomisch verdeeld over twee schijven. Belangrijker is dat concerten nrs. 1 en 2 zijn opgenomen in de Jezus Christus Kerk Berlijn en het Derde pianoconcert in de Berliner Philharmonie, wat een volslagen andere productie oplevert. Niettemin, een fijne set.
Emile Stoffels

BRAHMS
PIANO CONCERTOS – SOLO PIANO, OPP. 116-119
Igor Levit (piano), Wiener Philharmoniker o.l.v. Christian Thielemann
Sony Classical 19658897652 • 2.54' (3 cd's)
Waardering: 9

'Organische Brahms'
Het idee om samen Brahms op te gaan nemen ontstond tijdens een wandeling langs de Schlachtensee. Daar vroeg dirigent Christian Thielemann, die werkte aan een Brahms-cyclus met de Wiener Philharmoniker, aan Igor Levit of hij beide pianoconcerten van Brahms wilde spelen. Levit reageerde: 'Ik weet dat ik bij jou geen verkeerde afslag kan nemen. Soms volg je mij. Soms volg ik jou. Maar het is altijd in de richting waar ik heen wil. Zo'n onvoorwaardelijk vertrouwen is buitengewoon. En het bestaat ook tussen jou en de Wiener Philharmoniker.' Aan vakmanschap en inspiratie geen gebrek, zodat de Brahms pianoconcerten tijdens de opnamen organisch konden uitgroeien tot 'monumentale gewassen'; het Eerste pianoconcert donker en duister als een door herfststormen geteisterd bos, met zware bassen en dramatiek in de hoogte, het Tweede pianoconcert bekoorlijk als bloesembomen in de lente, transparant en lichtvoetig. Thielemann en het orkest schetsen de atmosfeer in kleurrijke penseelstreken, terwijl Levit alle ruimte krijgt voor zijn poëtische, enerverende en soms opruiende solopartij. Op de derde cd speelt Levit solo eigenzinnig maar wonderschoon Brahms' 7 Fantasias, opus 116, 3 Intermezzi, opus 118 en 4 Pianostücke, opus 119, waarna pianist en dirigent zich samen uitleven in de Waltz in A groot, opus 39 voor piano vierhandig.
Wenneke Savenije

BRAHMS, SCHUBERT
PIANO WORKS
Alexandre Kantorow (piano)
BIS Records BIS-2260 • 73'
Waardering: 7

Met een uitgekiend verhaal kun je soms toch nog boeiende invalshoeken in de afgegrazen romantiek vinden. Alexandre Kantorow, winnaar van het Tjsaikovski Concours 2019, doet dat hier door Brahms' extreem vroege Eerste pianosonate uit 1853 in de strijd te gooien vanuit de historische ontmoeting tussen Brahms en de Schumanns, waarbij Brahms onder meer dit werk speelde. Je ziet het drietal zo voor je. Als je dat zo kristalzuiver en uitgebalanceerd speelt als Kantorow hier doet wordt Schumanns enthousiasme inzichtelijk. Inderdaad is het een soort schets voor een symfonie. Liszts pianoversies van vijf Schubert Lieder zijn daarentegen in de vocale varianten zo overbekend dat Liszts ingenieuze reducties hier een soort muzikaal behang worden, vol delicate effectjes, glissandootjes en wat al niet meer. Het tot in de puntjes verzorgde spel van Kantorow werkt hier eigenlijk tegen hem. Als je zulke expressieve stukken speelt moet je je handen vuil kunnen maken. De emotie druipt van de liederen af maar bij Kantorow heerst de rede. Hij speelt prachtig, laat dat duidelijk zijn. De Grand Steinway snort zoals een geoliede Steinway snort. Opnametechniek en geluidskwaliteit zijn fantastisch. En ik weet het. Het internet valt in katzwijm voor Kantorow. Maar enig verschil tussen Brahms, Schubert à la Liszt of Schubert zelf hoor ik niet. Het is te mooi, te netjes, te perfect en te veel Swarovski.
René Seghers

BUSONI

FANTASIA CONTRAPPUNTISTICA* – CHOPIN VARIATIONS – SONATINA PRIMA – SONATINA SECONDA* – PRELUDE AND FUGUE BWV 532 – TOCCATA AND FUGUE BWV 565

Peter Donohoe & Karl Lutchmayer (piano)*

Chandos CHAN 20342 • 82'

Waardering: 8

Ferruccio Busoni (1866-1924) is bekender geworden door zijn vele Bach-bewerkingen (waarvan er twee op dit nieuwe album staan) dan als componist en muziektheoreticus. Wat zijn onbekendheid vooral in de hand heeft gewerkt was de ontstellende moeilijkheidsgraad. Zo staat zijn Pianoconcert (mét mannenkoor!) vooral bekend als uiterst zware beproeving en de Fantasia contrappuntistica heeft het stempel 'vrijwel onspeelbaar' opgedrukt gekregen. Geoffrey Douglas Madge komt de eer toe dat hij als eerste Busoni's complete pianowerken vastlegde, een buitengewoon uitdagend project dat in 1987 werd afgerond. Waarna rond de millenniumwisseling Wolf Harden (Naxos) het stokje van hem overnam. Roland Pöntinen (CPO), Marc-André Hamelin (Hyperion) en Holger Groschopp (Capriccio) beperkten zich liever tot een selectie. Peter Donohoe heeft zich al eerder bewezen als Busoni-vertolker (Chandos CHAN 20237) en in de Fantasia contrappuntistica (hier in de versie van 1921 voor twee piano's) vond hij in Karl Lutchmayer (in de opname links gepositioneerd) een eveneens met dit zo bijzondere idioom vertrouwde als virtuoze partner. Positief is ook dat Chandos de onderdelen van de Fantasia van aparte tracknummers heeft voorzien. Zeker voor wie dieper tot deze eclectisch-kameleontische maalstroom wil doordringen is dit een handige bijkomstigheid. De klank van beide Steinways D is uitmuntend vastgelegd.

Aart van der Wal

BUSONI

PIANO MUSIC 12 (PIANO SONATINAS NOS. 1, 2 AND 4 – PRELUDE AND FUGUE IN C MAJOR – NUIT DE NOËL – DREI ALBUMBLÄTTER)

Wolf Harden (piano)

Naxos 8.574579 • 66'

Waardering: 7

Zoals in de vorige recensie ook wordt opgemerkt is Busoni als componist voor de piano bekender om zijn bewerkingen dan om zijn originele werken. Zijn Zes sonatines worden nog redelijk vaak gespeeld, maar zijn soms ondoorgrondelijke muziek lijdt ook onder uitvoeringen die deze diepzinniger en onbestemder maken dan ze is waardoor we eerder luisteren naar zoekers dan naar vinders. Busoni's poging een synthese te creëren tussen zijn Duitse en Italiaanse wortels leidt vaak tot resultaten die vaak onduidelijk staan tussen traditie en vernieuwing. Die euvels slaan over op de pianist. De drie sonatines krijgen door de trage tempi van de vertolker iets moeizaams. De Prelude en Fuga zijn het meest bondig en karaktervol als Bach om de hoek kijkt. Busoni's versie van Schönbergs Pianostuk, opus 11 nr. 2 haalt de scherpste kanten uit Schönbergs nieuwlichterij, maar het resultaat is denk ik het interessantst als stap in de ontwikkeling van Busoni. Als nieuw deel in de serie met werken van Busoni is dit een boeiende cd, maar de stukken verdienen een veel resoluter en kleurrijker uitvoering. Mijn favoriete uitvoeringen van de sonatines zijn tot nader orde van Paul Jacobs, Eduard Steuermann en vooral Egon Petri.

Emanuel Overbeeke

CHOPIN

ÉTUDES, OPP. 10 & 25

Yunchan Lim (piano)

Decca Classics 4870122 • 57'

Waardering: 9

In maart van dit jaar wordt hij eenentwintig, maar sinds hij tijdens de Van Cliburn International Piano Competition van 2022 glansrijk won, is de Zuid-Koreaanse Yunchan Lim dé jonge pianist om in de gaten te houden. De video van zijn vertolking van Rachmaninoffs Derde pianoconcert in de finale is inmiddels zo'n zestien miljoen keer bekeken en zijn officiële debuut-cd met de 24 Etudes, opus 10 en opus 25 van Chopin won in 2024 prompt een Gramophone Award in de categorie piano, terwijl Lim zelf verkozen werd tot Young Artist of the Year. De jongen die 'alleen maar zo goed mogelijk' wil worden en de muziek 'op de best mogelijke manier voor het voetlicht' wil brengen, is opeens een ster. En afgaande op zijn debuut-cd is dat helemaal terecht. Hij klinkt als een oude ziel. Hij durft varend op zijn onberispelijke techniek in de geest van grootheden als Alfred Cortot en Vladimir Horowitz risico's te nemen en de partituur af en toe naar eigen inzicht te belichten. Luister naar de uit de mist opdoemende middenstemmen in de dartele opus 10 nr. 2 of de dwarse accenten in opus 10 nr. 8. Soms vliegt hij bijna uit de bocht zoals in opus 25 nr. 4, maar steeds redt zijn ongekende muzikaliteit hem. Een feest om naar te luisteren.

Paul Janssen

DEBUSSY, RAVEL, FAURÉ

FRENCH MUSIC FOR PIANO FOUR HANDS FROM THE BELLE ÉPOQUE

Jan Vermeulen & Veerle Peeters (piano)

Et'cetera Records KTC 1811 • 59'

Waardering: 9

Piano quatre-mains heeft een moeizame reputatie. Er hangt een didactische sluier over het genre. Alsof het altijd zo is, dat een van beide spelers – meestal de bedienaar van de hoogste registers – eigenlijk niet kan spelen en door de andere speler uit de wind moet worden gehouden. De primo speelt dan meestal een melodie in parallelle octaven en de secundo neemt het interessante werk voor z'n rekening. Hoewel ook op deze cd wel eens parallelle octaven voorbijkomen is een dergelijk rollenspel maar beperkt aan de orde. Sterker: ik hoor eigenlijk één technisch prima onderlegde pianist met vier handen. Deze uitstekende pianist speelt vier hoogtepunten uit de Franse quatre-mainsliteratuur. Vooral de Petite suite van Debussy kan mij bekoren. Alle delen hebben een mooi getroffen karakteruitbeelding. Het eerste deel klinkt als een zorgeloos boottochtje over een kabbelend riviertje op het Franse platteland. Het tweede deel is een cortège – een speelse wandeling in de buitenlucht. In het derde deel (een verstild Menuet) laat Debussy zich kennen als een liefhebber van dansen uit de Franse traditie. De suite mondt uit in een levendig ballet. De muziek klinkt transparant en uptempo. De sierlijke ballerina's hebben er zin in en dansen er lustig op los.

Arnoud Heerings

PIANIST

NEDERLAND | BELGIË

HÉT BLAD VOOR DE PIANOLIEFHEBBER:

- ✓ interviews en reportages vanuit het muziekleven, festivals, concoursen, op bezoek bij pianobouwers, vaktechnische informatie
- ✓ vaste rubrieken i.s.m. NPMB, detailhandel, VvPN, stemmers en technici, EPTA, pianodocenten
- ✓ achtergrondartikelen, bladmuziek, album- en concertrecensies, boekbesprekingen, concertagenda en nog veel meer!

Kortom: onmisbaar voor iedereen die van piano houdt!

Lees nu op **www.pianistmagazine.nl** bijzondere interviews, reportages en bijlagen.

Inclusief 2x per jaar
THE WORLD OF PIANO COMPETITIONS

Volgende editie verschijnt in juni 2025

PIANIST verschijnt vier keer per jaar. Een jaarabonnement bedraagt € 37,50 incl. verzendkosten
Abonneer u op: **www.pianistmagazine.nl** of bel **+31 411 684431 / + 31 6 40145568**.
Schrijf u op de website ook in voor onze nieuwsbrief.

Pianist is een uitgave van
Agreeable Place PUBLICATIONS

Pianist verschijnt in Nederland en Vlaanderen. Daarnaast in de Duitse taal in Duitsland, Oostenrijk, Zwitserland, Luxemburg en Liechtenstein.

www.pianistmagazine.nl

ELLER

COMPLETE PIANO MUSIC, VOLUME NINE

Sten Lassmann (piano)

Toccata Classics TOCC 0669 • 79'

Waardering: 8

Heino Eller (1887-1970) mocht zich pas, na onvoltooide viool- en rechtenstudies en dienstplicht tijdens de Eerste Wereldoorlog, met een opleiding aan de muziekacademie in Sint-Petersburg in 1920 volleerd componist noemen. Met een belangwekkende stoet leerlingen zoals Tubin, Sumera en Pärt was hij van wezenlijk belang voor de nationale Estse muziek. Een meerdelig cd-project met complete werken van één componist mist context, maar biedt in dit geval dankzij vele contrastrijke korte werken vanaf 1908, de belangwekkende Derde pianosonate in es klein uit 1944 en de Vier lyrische stukken uit 1947 een ander beeld: tot 1916 zijn de werken innemend, galant en zelfs charmant, maar in de latere composities breekt de klasse van Eller door in hechtere texturen, fraaie uitwerkingen en zeker wat meer mysterie en spanning in zijn overwegend niet-experimentele stijl. Overweldigend wordt de muziek nooit en pianist Sten Lassmann probeert dat wijselijk niet te compenseren; hij steekt zijn energie in het goed uitslijpen van de muzikale lijnen en de balans, kleurt de ogenschijnlijke eenvoud van de muziek mooi in en beperkt de dynamische verschillen beheerst. In de niet heel uitnodigende akoestiek waarin zijn vleugel staat had op dit laatste vlak juist wel enige compensatie gegeven mogen worden. Een fraai slot van dit soloproject evengoed.

Harry-Imre Dijkstra

LISZT

ANNÉES DE PÈLERINAGE

Roger Muraro (piano)

Alpha Classics ALPHA 1075 • 2.51' (3 cd's)

Waardering: 9

Ze zijn niet per se religieus, de 23 werken die samen Années de pèlerinage van Franz Liszt vormen, maar religie, of misschien beter spiritualiteit, is in het leven van deze componist nooit ver weg. Samen vormen ze een dagboek met muzikale overpeinzingen over reizen, natuur, cultuur en literatuur. In deze werken schilderde Liszt verstilde taferelen, expressief, teder, maar ook stormachtig, als de situatie daarom vroeg. In veel van deze muzikale indrukken is Liszt zijn tijd vooruit. Hij is vrij in zijn harmonieën, hij wil niet in de eerste plaats behagen maar zo dicht mogelijk bij de doorvoelde ervaring blijven. De Années zijn vaak opgenomen. In 1977 gooide pianist Lazar Berman met zijn onopgesmukte en nabije interpretatie hoge ogen. Zo'n 50 jaar later is de muziek niet veranderd, wel de opnametechnologie. Roger Muraro is een pianist van deze tijd, wiens uitvoering in veel opzichten het intieme, beeldende spel van Berman benadert, én een die profijt heeft van de verfijnde techniek anno nu. De klank van de vleugel zingt door de ruimte, elke noot heeft resonans, Murano's klare en expressieve spel voert de luisteraar moeiteloos mee door de tijd, langs musea, bergen en beken en poëzie. Muraro mijmert, zijn geest ontvankelijk, zijn hand vast, de klank van zijn instrument ruimhartig, in het forte, en in het pianissimo.

Marjolijn Sengers

LISZT

PIANO CONCERTOS NOS. 1 & 2 – TOTENTANZ

Yoav Levanon (piano), Luzerner Sinfonieorchester o.l.v. Michael Sanderling

Warner Classics 2173242397 • 65'

Waardering: 10

De Israëlische pianist Yoav Levanon maakte op zijn vierde zijn entree als wonderkind en kan inmiddels al terugkijken op een carrière van zestien jaar. Een van de opvallende hoogtepunten was een recital op het Verbier Festival in 2019. Hij was toen vijftien jaar en daarmee op dat luxe podium de jongste pianist ooit. Hij is nu twintig en studeert onder anderen bij András Schiff aan de Beethoven-Said Academy in Berlijn. In mei 2020 bracht het label Warner zijn cd-debuut uit, getiteld A Monument for Beethoven. Een van de titels daarop was de Pianosonate van Liszt, een werk dat inmiddels een vaste plaats op zijn recitals heeft veroverd. Dat zijn tweede cd geheel gewijd is aan Liszt is alleen maar logisch. Met de beide pianoconcerten en de Totentanz bewijst hij een verbluffende affiniteit te hebben met het idioom van deze revolutionaire pianoreus. Dat wordt nog eens extra benadrukt door de persoonlijke hommage die hij opdraagt aan Liszt, in de vorm van zijn eigen liedtranscriptie à la Liszt van het lied Verschwiegene Liebe van Hugo Wolf. Het Luzerner Sinfonieorchester onder chef-dirigent Michael (zoon van Kurt) Sanderling zorgt voor een perfect samenspel. Het boekje levert geen informatie over Levanon of Liszt maar wel vier paginagrote foto's van Yoav. Voor de fans.

Siebe Riedstra

MEDTNER

IDYLLE

Daan Oostdam (piano)

7 Mountain Records 7MNTN-056 • 66'

Waardering: 9

Je moet het maar durven om je cd-debuut te wijden aan een componist die zijn muziek ruim heeft gevuld met bedekte emoties en melancholie die een ander dan de speler wellicht niet eens hoeft te horen. Ontdekken wat reeds is gecreëerd; dat was het compositiemotto van de devote Nikolaj Medtner. De jonge Nederlandse pianist Daan Oostdam vindt zíjn religie in de natuur: de bergen in, het water op. Zijn diep betrokken maar toch lichte aanpak en prachtige programma-opbouw zorgen voor een bewonderenswaardig geslaagd huwelijk, waarin de pianist geen twijfel heeft over wat de muziek uit zichzelf al vertelt en hij die als het ware dus slechts láát vertellen. Oostdams betoog is muzikaal zeer overtuigend, krachtig waar nodig, ruim in expressie, maar ook nog steeds vol verwondering over wat deze muziek biedt. Zijn keuze voor Medtner zal wellicht deels komen van zijn docent Frank Peters, ook een Medtner-adept die vrij recent al diens liederen én de Sonata-Idylle, opus 56 opnam. Peters zoekt direct de diepte van de klank en versmelt de harmonieën weergaloos, Oostdam blijft ietsje meer op respectabele afstand en betoont daarmee ook de vanzelfsprekendheid van de prachtige balans tussen vorm en inhoud. De Sonata reminiscenza krijgt door die kwaliteit een top-uitvoering.

Harry-Imre Dijkstra

The Fryderyk Chopin Institute

XIX MIĘDZYNARODOWY KONKURS PIANISTYCZNY IM. FRYDERYKA CHOPINA WARSZAWA 2025

19TH INTERNATIONAL FRYDERYK CHOPIN PIANO COMPETITION WARSAW 2025

2-23 PAŹDZIERNIKA 2025

2-23 OCTOBER 2025

CO-FINANCED FROM THE FUNDS OF THE MINISTRY OF CULTURE AND NATIONAL HERITAGE OF THE REPUBLIC OF POLAND

Ministry of Culture and National Heritage
Republic of Poland

chopincompetition.pl

MOZART

PIANO CONCERTOS K. 459 & K. 488

Kristian Bezuidenhout (fortepiano), Freiburger Barockorchester o.l.v. Gottfried von der Goltz

harmonia mundi HMM 902334 • 51'

Waardering: 10

In deze vijfde aflevering van de serie Mozart pianoconcerten door Kristian Bezuidenhout en het Freiburger Barockorchester overtreft de combinatie zichzelf met homogeen samenspel en vrij en kleurrijk musiceren. En het was al zo goed in de voorafgaande opnamen van tien concerten. Kristian Bezuidenhout is de fantasievolle solist, zijn spel speelt zich af tussen vuurwerk en verstilling met ontelbare nuances. Hij kruidt zijn spel met kleine versieringen en kleurt het orkestpalet met subtiele akkoorden op de fraaie kopie van de Walter & Sohn uit ca. 1805 van Paul McNulty. Het klankbeeld is ideaal met prachtige blazers (hobo's in het Negentiende concert in F groot, KV 459 en klarinetten in het Concert in A groot, KV 488) en een perfecte balans, waarbij het heldere geluid van de fortepiano overal goed te volgen is. Kristian Bezuidenhout zou ook stijlvolle bijdragen hebben kunnen leveren met eigen gecomponeerde cadensen maar voor deze concerten heeft Mozart zelf de cadensen uitgeschreven en hij respecteert de hand van de meester. De muzikale rijkdom van deze concerten toont Mozart op de top van zijn kunnen; de langzame delen horen tot het mooiste wat hij heeft geschreven. Het Adagio van KV 488 is een geconcentreerd hoogtepunt, de ontlading in het afsluitende Allegro assai een passende bekroning.

Hans Quant

MOZART

WORKS FOR TWO PIANOS (SONATA FOR TWO PIANOS – TRANSCRIPTIONS OF DIE ZAUBERFLÖTE OVERTURE & THE JUPITER SYMPHONY)

Jean-Michel Dayez & Hans Ryckelynck (piano)

Et'cetera Records KTC 1778 • 1.04'

Waardering: 9

Een bijzondere cd met diverse varianten van groot vakmanschap. Vooral natuurlijk dat van componist Wolfgang Amadeus Mozart (volgens de hoestekst verantwoordelijk voor 'een allesomvattende wereld van pure en universele schoonheid, engelachtige elegantie, gepassioneerde lyriek en ingenieuze architectuur'), daar is niks aan toe te voegen. Dan het uitvoerend vakmanschap van de twee pianisten, de Fransman Jean-Michel Dayez en de Belg Hans Ryckelynck, die zich hier werpen op een sonate (door Mozart ook bedoeld voor twee klavieren), de transcriptie door grootmeester Ferruccio Busoni van de ouverture van Die Zauberflöte (een levendig kunststuk op zichzelf) en de transcriptie door Otto Singer (Duitse componist, dirigent en pianist) van een complete symfonie, dit alles voor twee piano's. Tenslotte mag niet onvermeld blijven dat dit alles zich afspeelt in het Belgische Ruiselede in de werkplaats van pianobouwer Chris Maene, gespecialiseerd in vleugels met evenwijdige besnaring (in standaardvleugels lopen de snaren, naar het voorbeeld van Steinway, kruiselings). Is dat verschil te horen op de cd? Door de klankvolheid van de vierhandigheid niet heel duidelijk, maar deze opname is wel heel overtuigend in artistieke zin: deze mannen kunnen er wat van, en doen volledig recht aan het genie van Mozart.

René de Cocq

RACHMANINOFF, NAZAYKINSKAYA

DIALOGUES

Olga Kirpicheva (piano)

Et'cetera Records KTC 1795 • 1.06'

Waardering: 9

Met haar eerste solo-cd blikt Olga Kirpicheva terug op de tijd van de coronapandemie. Naast het leren om 'alleen met zichzelf' te moeten zijn, was dat voor de pianiste ook het moment om zich af te vragen wat en hoe ze verder wilde spelen. Haar besluit om nog aandachtiger naar intenties van een componist te luisteren en de dialoog met het publiek aan te gaan, bracht haar dichter bij de muziek van Serge Rachmaninoff. In haar Dialogues verdiept Kirpicheva zich in zijn Études tableaux, opus 33 en Préludes, opus 23. Haar poëtische vertolkingen zijn sfeervol en ingetogen maar ook geladen en expressief. Ze speelt met een fraai gecultiveerd toucher en demonstreert een mooie verscheidenheid in het piano en pianissimo. Maar deze cd is veel meer dan de zoveelste geslaagde opname van Rachmaninoffs pianomuziek. Op dit debuutalbum benadrukt Olga Kirpicheva de muzikale connectie tussen de twee pianocycli en verbindt zij deze bovendien met de hedendaagse Dialogues (… with myself) van Polina Nazaykinskaya. De compositie van Nazaykinskaya heeft een licht en helder klankbeeld, een duidelijke lyrische lijn en is zonder meer mooi voor het instrument geschreven. Deze emotionele en geconcentreerde hommage aan Rachmaninoff is geïnspireerd op zijn stijl en muzikale taal en is speciaal voor Olga Kirpicheva gecomponeerd.

Olga de Kort

SCHUBERT

PIANO SONATE IN G, D 894 – 6 MOMENTS MUSICAUX, D 780 – FANTASY IN F, D 940

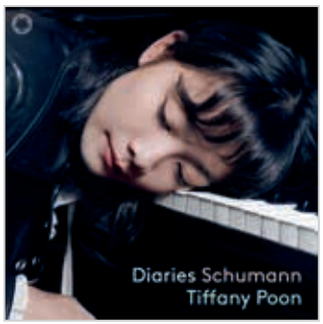
Maurizio Pollini & Daniele Pollini (piano)

Deutsche Grammophon 4866398 • 1.20'

Waardering: 9

Maart 2024: mijn pianoheld Maurizio Pollini overleden! Deze wereldse meesterpianist leek onsterfelijk, maar helaas. Muziekcritici reageerden vaak vrijwel unaniem op het spel van de Italiaan: technisch ongeëvenaard, maar emotioneel zakelijk, afstandelijk en levenloos. Die kritieken raakten mij nooit, voor mij was hij de grootste. Reikhalzend zag ik uit naar deze Schubert-opname (2022) die Pollini met zijn al even getalenteerde zoon Daniele (1976) in de Herkulessaal te München maakte. Uit hun bijzondere voorliefde voor de Weense componist kozen vader en zoon voor een evenwichtige formule van ieder afzonderlijk een solowerk, verbroederend culminerend in een quatre-mains. Maurizio's handen behandelen de vele facetten van de kleurrijke Pianosonate in G groot met doorleefd spel, in juiste doses van aangename zachtmoedigheid, dichterlijke lyriek en opvlammende Sehnsucht, uitlopend in een feestelijk dansante finale. Teruggrijpend op de eerdergenoemde kritiek geldt hier zeker het omgekeerde: technisch niet meer perfect, maar juist met gevoel! In de Moments musicaux betoont Daniele zich gelijk zijn vader als nuchtere pianist, maar wel vrijer, wat in de afsluiting met de ontroerende en weemoedige Fantasie doorklinkt. Daniele is hierin hoorbaar de flexibeler, jongere pianist. Toch houdt Maurizio zich naast hem overtuigend staande. Een fraai geregistreerd afscheid van pianolegende Maurizio Pollini die met Daniele een volwaardige erfgenaam heeft.

Frank Hougee

SCHUMANN

DIARIES (KINDERSZENEN – ARABESKE – DAVIDSBÜNDLERTÄNZE)

Tiffany Poon (piano)

Pentatone Music PTC 5187 128 (cd) PTC 5187 356 (vinyl) • 60'

Waardering: 8

Diaries gaat niet alleen over Schumann, maar Tiffany Poon communiceert ook met haar publiek door in het cd-boekje eigen dagboeknotities naast Schumanns brieven aan Clara te plaatsen. De uit Hongkong afkomstige en in New York opgeleide Poon is een vlogfenomeen, een pianiste die sinds de coronapandemie groot is geworden door actief en slim socialmediagebruik. Naast YouTubefilmpjes waarmee ze trouwe volgers aantrok, maakt ze nu haar debuut op deze Pentatone-cd (plus vinyl) met dit Schumann-programma. Het valt niet tegen. Poon schaart zich bij degenen die ervan uitgaan dat expressiviteit niet zit in het ego van de toevallige pianist, maar in de voortgang van de noten, gewoon zoals ze zijn gecomponeerd. Niet dat deze stukken zonder enige differentiatie voortkabbelen. Het specifieke karakter van elk stuk komt vanzelf naar buiten als je Schumanns noten voor zichzelf laat spreken. Een goed voorbeeld daarvan is het overbekende 'Träumerei' uit Kinderszenen, vaak uitgemolken als een stukje sentiment, maar hier komt het vanzelf, en fris, tot bloei. Dat in de Davidsbündlertänze soms toch een wat starre tegenkant van haar aanpak naar voren komt waarbij aan de karaktertekening niet meer te tornen valt, is mijn detailkritiek op een uitvoering waarvan ik heb genoten. Pentatone zorgde voor een glasheldere vastlegging, met de detailrijke pianoklank opgenomen vanuit de middenafstand.

Gerard Scheltens

SKRJABIN

THE COMPLETE PIANO SONATAS

Nuno Cernadas (piano)

Et'cetera Records KTC 1815 • 2.10' (2 cd's)

Waardering: 8

Publicaties vertellen soms iets anders dan uitvoeringen. Terwijl alle boeken over Aleksandr Skrjabin melden dat de componist vanaf ongeveer zijn Vijfde pianosonate werd gedreven door grootheidswaan en doorgedraaide egotripperij met kosmische pretenties, durven of willen de meeste pianisten die sensatie niet aan. De luisteraar hoort wel het buitenissige en men krijgt soms een glimp of meer van de extase, vooral bij Richter en Horowitz, maar de meeste pianisten gaan slechts gedeeltelijk los (als dat kan) en beperken zich tot het mysterie. Daarmee doet het merendeel wat de componist als vertolker van zijn eigen werk trouwens ook deed. De Portugese pianist Nuno Cernadas heeft ook remmingen, maar gelukkig ook oor voor het aparte van de muziek. Hij mijdt de uitersten in expressie en speelt minder flitsend, grillig en hysterisch dan de genoemde collega's. Hij is beter in de Sonates nrs. 5 tot 10 dan in de vroegere sonates en hij weet lijn te brengen in stukken die zich uitsluitend lijken te bewegen van de ene piekervaring naar de andere. Het verschil tussen de lange sonates en de overige composities, alle kort, vervaagt. En al mis ik hier het apocalyptische, wie durft wel tot het uiterste te gaan?

Emanuel Overbeeke

TSJAIKOVSKI

THE SEASONS

Bruce Liu (piano)

Deutsche Grammophon 4866050 • 54'

Waardering: 10

Bruce Liu, de winnaar van het Internationale Chopin Concours in 2021, is een zeer gevoelig musicus en dat laat hij zonder meer horen in zijn bevlogen, muzikale en technisch onberispelijke uitvoering van De seizoenen van Pjotr Iljitsj Tsjaikovski. Zelf beschouwt hij de muziek van Tsjaikovski als een ware verademing. In de pianominiaturen van De seizoenen vindt hij de meest zuivere 'ademmomenten', met de dromerige Barcarolle van de maand juni als zijn persoonlijke favoriet. De twaalf karakterstukken van de beroemde pianocyclus van Tsjaikovski geven de pianist veel ruimte voor gevoelsexpressie en diepgang. Met zijn vloeiende, klankvolle, harmonieuze en expressieve pianospel creëert Liu op zijn beurt ademende, sfeervolle en dynamisch geschakeerde klankbeelden, rijk aan subtiele kleuren en heldere samenklanken. Hij speelt met een sprankelende lichtheid, helderheid en transparantie. Zijn toon blijft te allen tijde innerlijk ontspannen en mooi afgerond. Door deze toonvorming krijgen de melodieën van De seizoenen hun uitgesproken vocale kwaliteit waardoor ze zeer duidelijk naar voren worden gebracht. De zangerige intonaties, stemmingscontrasten en klankkleuren van deze aantrekkelijke lyrische karakterstukken sluiten naadloos aan bij Tsjaikovski's romantisch-melancholische Romance. Met zijn doorvoelde en tot de kleinste details afgewerkte voordracht bereikt Bruce Liu de ware schoonheid van klank en een bijzondere expressiviteit in fraseringwat dit album tot een van de mooiste recente opnamen van De seizoenen maakt.

Olga de Kort

DE VRIES, BEETHOVEN

TWO SONATAS

Bobby Mitchell (piano)

7 Mountain Records 7MNTN-053 • 58'

Waardering: 7

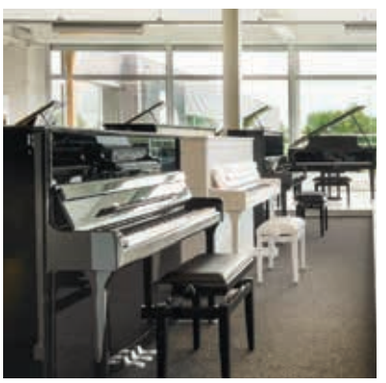
Met zijn Sonate voor piano had Klaas de Vries (1944) voor het eerst het gevoel dat hij zijn 'eigen verhaal' had gevonden. Tot dan had hij zich veel laten influisteren door mondiale giganten als Boulez en Berio. Ook heeft De Vries zich laten inspireren door de wereldliteratuur. Zo is zijn opera A King, Riding, opgevoerd door De Munt in 1996, mede tot stand gekomen dankzij de schrijfkunst van Virginia Woolf en Fernando Pessoa. Hij kan dan wel een eigen verhaal hebben ontwikkeld, maar de sonate volgt haarfijn de structuur van twee contrasterende delen, precies zoals bij Beethoven. Maar verder neemt De Vries het heft in eigen hand met ultrakorte, haast op de tast gespeelde blokjes in Melancholie en het contrastrijke, flitsende Peripetie. Van de Amerikaanse pianist Bobby Mitchell (1985) wordt gezegd dat hij muziek uit de klassieke periode zo fris speelt dat het lijkt of het vandaag is geschreven. Bij zijn leerlingen staat hij bekend vanwege zijn eis om een bepaald stuk in alle twaalf toonaarden te spelen. Het is dus geen wonder dat hij moeiteloos door de complexe partituur van De Vries glijdt. De cd wordt gecompleteerd met de laatste sonate van Ludwig van Beethoven (opus 111) die zowel qua windkracht als bloemetjesgeur een verrassend spiegelbeeld vormt met de sonate van De Vries.

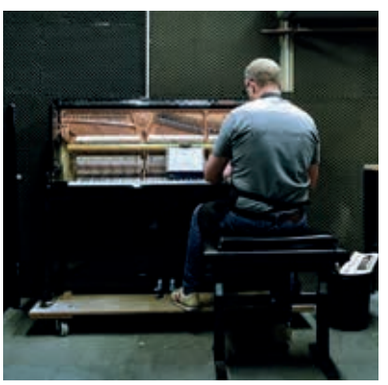
Wynold Verweij

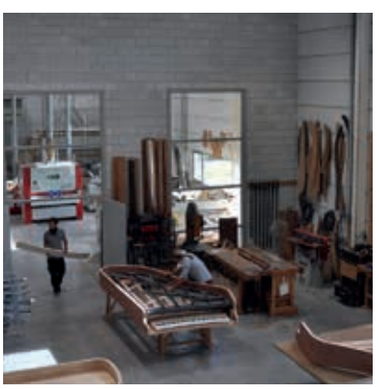
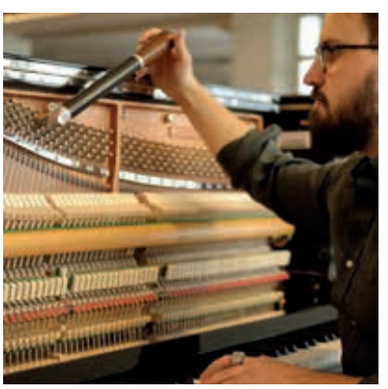
re maene

EXPERIENCED KEYS, NEW MEMORIES

Tweedehands piano's en vleugels in elke prijscategorie (Yamaha, Kawai, Seiler, Petrof, Schimmel, Bösendorfer, Steinway,...)
Lokaal aangekochte gebruikte instrumenten, **volledig gereviseerd en gepolierd** in onze ateliers,
aangeboden met **10 jaar Maene-garantie.**
Geef een instrument een nieuw leven, en hergebruik materialen op een **maatschappelijke verantwoorde** manier!

MAENE

GROOT TWEEDEHANDS AANBOD BESCHIKBAAR IN ONZE BELGISCHE EN NEDERLANDSE SHOWROOMS:
ALKMAAR - AMSTERDAM - ANTWERPEN - BRUSSEL - DELFT - GENT - LANAKEN - RUISELEDE - UTRECHT
OF ONLINE OP WWW.TWEEDEHANDSPIANO.BE

10. mei — 16. juli 2025

Bij het Klavier-Festival Ruhr zijn van 10 mei tot 16 juli de meest spannende pianisten ter wereld te gast.

U vindt alle aanbiedingen hier:
www.klavierfestival.de

klavier ruhr festival

Das kulturelle Leitprojekt des Initiativkreis Ruhr

Hauptsponsoren 2025
klöckner & co
LEG
VIVAWEST Wohnen, wo das Herz schlägt.